

В УКРАЇНІ З'ЯВЛЯЄТЬСЯ ДЕДАЛІ БІЛЬШЕ
ЛЮДЕЙ, ЯКІ ДОМАГАЮТЬСЯ ВИРІШЕННЯ
СУСПІЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

ЧОМУ
УКРАЇНЬСКА ЕКОНОМІКА
НЕКОНКУРЕНТОСПРОМОЖНА

ЯК ЗАХИСТИТИ
КОНФІДЕНЦІЙНУ ІНФОРМАЦІЮ
В ІНТЕРНЕТІ

Тиждень

український www.tyzhden.ua

МАРК-ОЛІВ'Є
ПАДІС ПРО
РОЗБІЖНОСТІ
ОБ'ЄДНОАНІ
ЄВРОПИ

№ 13 (230) 30 БЕРЕЗНЯ – 5 КВІТНЯ 2012 р.

ТРУТНІ

Найвідоміші недержавні громадські організації замість сприяння розвитку незалежного інтелектуального середовища і громадянського суспільства стали зручним інструментом гальмування альтернативи в українському політикумі

**ВОНИ
ІМІТУЮТЬ ДІЯЛЬНІСТЬ,
МАЮТЬ КОРУПЦІЙНІ ЗВ'ЯЗКИ З ВЛАДОЮ
І ВЕЛИКИМ БІЗНЕСОМ,
ПРОФАНУЮТЬ ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ,
ДЕЗІНФОРМУЮТЬ ЗАХІДНИХ ДОНОРІВ**

The
Economist

Featuring selected content
from The Economist

Найбільш поважні особи
Європи будуть там...
чи будете серед них Ви?

EURO2012
POLAND-UKRAINE

Отримайте досвід першокласної гостинності з доступом у VIP-зони, найкращими місцями на стадіонах, широким вибором вишуканих страв та напоїв, перепустками на автостоянку та яскравою розважальною програмою.

Замовляйте пакети гостинності, насолоджуйтесь драматичними емоціями та незабутніми враженнями.

Дізнайтеся більше:

+380 44 521 94 03
<http://hospitality.uefa.com>

Ваш VIP-пакет на обраний матч менш ніж за 1 000 €

	СБ. 09 ЧЕРВНЯ	ПН. 11 ЧЕРВНЯ	СР. 13 ЧЕРВНЯ	ПТ. 15 ЧЕРВНЯ	НД. 17 ЧЕРВНЯ	ВТ. 19 ЧЕРВНЯ
КИЇВ <small>НСО «Олімпійський»</small>		Україна Швеція		Швеція Англія		Швеція Франція
ДОНЕЦЬК <small>«Дніпро Арена»</small>		Франція Англія		Україна Франція		Англія Україна
ХАРКІВ <small>Стадіон «Металіст»</small>		Нідерланди Данія	Нідерланди Німеччина		Португалія Нідерланди	
ЛЬВІВ <small>«Арена Львів»</small>		Німеччина Португалія	Данія Португалія		Данія Німеччина	

Також доступні пакети на матчі у Польщі

Фото тижня
Згоріти
за свободу

4

Втрачаючи нутро
Чому страх влади
переростає у
паніку

6

Майже
серйозно
про гламур
і дискурс премії
«Людина року»

8

ПОЛІТИКА

ТЕМА НОМЕРА

Спочатку була столиця
Вибори мера
Києва стануть
першим тестом на
здатність об'єднаної
опозиції протидіяти
технологіям влади

10

Громадянське суспільство
та його вороги
Чому найвідоміші недержавні
громадські організації стали
зручним інструментом
гальмування альтернативи
в українському політикумі

12

Допоможіть
собі самі
Дітмар
Штюдemann радить
об'єднуватися, щоб
змінити державу

16

ЕКОНОМІКА

В активному стані
дії та слова

Як діють ті, хто домагається
не лише усвідомлення
суспільством та владою
певних проблем, а і їх
вирішення

18

Ерозія капіталу –
передумова деградації
Що є причиною
архаїчної структури і
неконкурентоспромож-
ності української
економіки

22

Азійські інновації
Чому дешеві
технології
мігрують на Захід

26

СВІТ

Маріо, вбирайся
в тогу
Навіщо італійський
прем'єр змінює
внутрішню та
європейську
політику

30

Молодим
тут не місце
Як безробіття
виштовхує
перспективну
італійську молодь
з батьківщини

32

Декларативна рівність
Марк-Олів'є Падіс
про європейську
мультикультурність і
політичні розбіжності
між Францією та
Німеччиною

34

СУСПІЛЬСТВО

Дилема в'язня

Чому невинні люди,
потрапляючи в
жорна української
правоохоронної
системи, не мають
шансів

36

«Інститут мозку» еліт
Максим Стріха про
«соціальні ліфти», які
виносять нагору не фахових
і талановитих, а людей із
хапальним рефлексом

40

ТаланоМАТ
Чому нововведення
Укрзалізниці
перетворюються на
фікцію

42

СПАДОК

«Чорне море ще
всміхнеться...»
Як бездарність дій вітчизняних
керманців на початку 1990-х
створила для України вкрай
небезпечну проблему

44

Провідник у світ Скіфії
Від мордовських таборів
поета и археолога
Бориса Мозолевського
врятувала золота
пектораль

48

Творіть як
хочете
Чим
український
театр може
зацікавити світ

52

НАВІГАТОР

Реквієм для
байдужих

Чому композитор
з Австрії пише
симфонію про
Голодомор

56

Вводь пароль і вхдь
Як вчені
намагаються
допомогти
посилити безпеку
в інтернеті

60

Розмір має значення
Тиждень досліджував
природні рекорди
України

62

Тиждень

№ 13 (230) 30.03–5.04.2012
Засновник ЕСЕМ Медіа ГМБХ
Видавець ТОВ «Український Тиждень»
Головний редактор Сергій Литвиненко
Заступник головного редактора
Наталія Петринська
Редактори Дмитро Губенко,
Інна Завгородня, Алла Лазарева,
В'ячеслав Дарпінянц,
Дмитро Крапивенко,
Андрій Лаврик, Олександр Пагіря,
Олександр Крамар

Оглядачі Юрій Макаров, Дмитро Вовнянко,
Ростислав Павленко, Богдан Буткевич,
Олександр Михельсон
Відповідальний секретар Віталій Столига
Арт-директор Андрій Ермоленко
Дизайнери Ганна Єрмакова,
Тимофій Молодчиков
Художник Павло Ніц
Більд-редакція Олександр Чеменьов,
Валентина Бутенко
Фотограф Андрій Ломакін
Кольорокоректор Олена Шовкопляс
Літературні редактори Юрій Бедрик,
Лариса Мічченко, Марина Петрова
Коректори Ірина Павленко

Фінансовий директор Андрій Решетник
Директор зі збуту Олександр Грищенко
Директор з реклами Олена Андреева
e-mail: olena.andreeva@tyzhden.ua
Skype: tyzhdenadvert
тел.: 067 407-10-89
Відділ маркетингу Андрій Ломакін
Голова редакційної ради Роман Цуприк
Видається з 2.11.2007 р.
Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 13005-1889Р від 13.08.2007 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с № 2
Адреса редакції та видавця
03067, Київ, Машинобудівна, 37

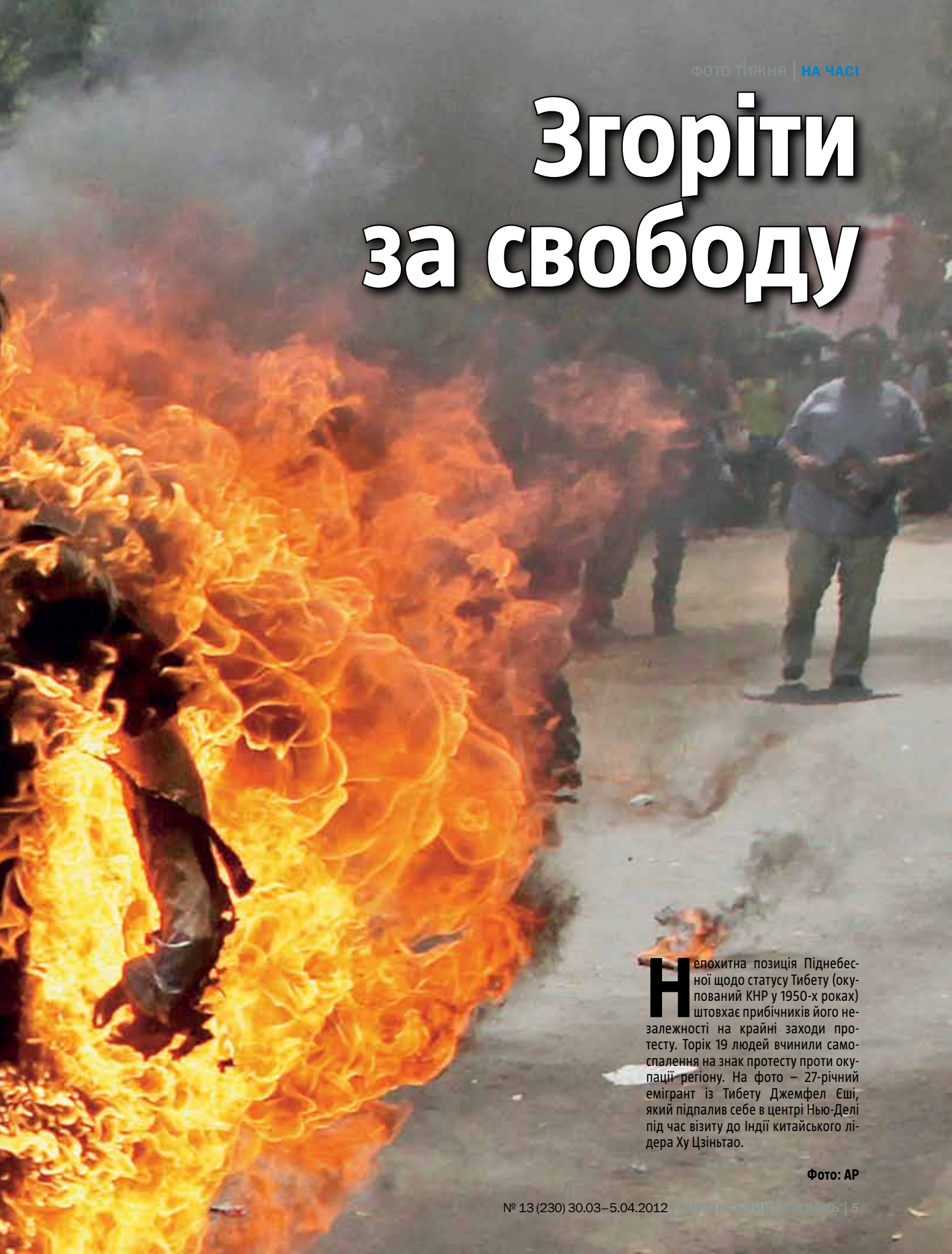
E-mail: office@tyzhden.ua
Тел.: (044) 351-13-00
Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК»,
Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 1447 від 28.07.2003 р.
№ зам. 123987
Наклад 41 500
Номер підписано до друку 28.03.2012 р.
Виходить щоп'ятниці.
Розповсюджується в роздрібній торгівлі
та за передплатою.
Ціна договірна. Передплатний індекс 99319

© Український тиждень. Редакція залишає за собою право на літредагування надісланих матеріалів без узгодження з автором. Рукописи не повертаються й не рецензуються. Редакція може не поділяти думку авторів. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе

Матеріали, позначені літерою «Р», під рубрикою «Трибуна» та на сірому тлі, публікуються на комерційній основі

Згоріти за свободу

Непохитна позиція Піднебесної щодо статусу Тибету (окупований КНР у 1950-х роках) штовхає прибічників його незалежності на крайні заходи протесту. Торік 19 людей вчинили самоспалення на знак протесту проти окупації регіону. На фото – 27-річний емігрант із Тибету Джемфел Еші, який підпалив себе в центрі Нью-Делі під час візиту до Індії китайського лідера Ху Цзіньтао.

Фото: AP

22 березня

У Харкові двоє осіб напали на військові склади: вбито одного з вартових і одного зі зловмисників

23 березня

Сандея Аделаджу звинуватили в доведенні до самогубства п'яťох людей

24 березня

У Порт-Саїді сталися сутички поліції та футбольних фанатів, які протестували проти дискваліфікації місцевої команди

Втрачаючи нутро

Попри тиск і гроші, незважаючи на маніпуляції з виборчим законом та підкуп цілих соціальних груп бюджетним коштом, керівництво держави почувається щодалі менш певно. Страх можливої втрати влади поволі переходить у паніку, оскільки поглиблюється усвідомленням того, що колись доведеться відповідати за вчинене всупереч писаним і неписаним суспільним законам. Причому регіонали, схоже, уже не впевнені, що їх підтримає бодай базовий електорат. Логічних аргу-

ментів для цього немає, тож залишається апелювати лише до протиставлення «свій – чужий» і за прикладом стратегічних партнерів із «Єдиной Росии» лякати жахіттями можливого приходу «чужих». «Нам дуже хотілося б, щоб нас підтримали хоча б тому, що ми по нутру свої. І якщо нас буде менше у Верховній Раді й перекіс піде в інший бік, то нам буде погано всім», – відчайдушно закликав своїх земляків лідер фракції ПР Олександр Єфремов, виступаючи 27 березня в рідному Луганську.

Тиждень в історії

30 березня 1867 року

31 березня 1922 року

1 квітня 1976 року

У Вашингтоні підписано російсько-американський договір про купівлю США Аляски разом з Алеутськими островами

У Києві створено театр-студію «Березіль» (засновник і режисер Лесь Курбас)

Стів Джобс, Рональд Вейн і Стів Возняк заснували компанію Apple Computer

25 березня

Мітинг на День волі в Мінську зібрав 5 тис. протестувальників

26 березня

У Казахстані розпочався суд над 47 молодими людьми, звинуваченими в тероризмі

27 березня

Македонія запровадила безвізовий режим для українців до 15 березня 2013 року

28 березня

Mirror повідомило, що англіїці не купують квитків на Євро-2012 на матчі своєї збірної в Україні

«Оскільки любов і страх несумісні, то краще, щоб тебе боялися, ніж любили», – радив політикам своєї епохи знаменитий Нікколо Макиавеллі. Але те, що партію влади вже не люблять і ніяк не хочуть боятися включно з базовими для неї регіонами, можновладці нарешті зрозуміли.

Ось, скажімо, ще на початку березня в Херсоні міліція затримала кількох студентів, які розклеювали листівки з текстом «Я другої такої країни не знаю, президент котрої – бывший зек» (з портретом Віктора Федоровича для цілковитої конкретики). Їм пояснили: такі листівки – це злісне хуліганство. До того ж групове. Кримінальну справу порушено, вам світить до чотирьох років комфортної української тюрми. До боротьби з «хуліганями» долучилася навіть СБУ, офіцери якої провели обшук у кімнатах гуртожитку, де мешкав один із них... Але щойно інформація набула розголосу, як репресивну машину заїло. Міліціонери обмежилися тим, що взяли в студентів письмові пояснення, у яких ті стверджували, що нікого принижувати не хотіли і не мали жодного злого умислу. Просто констатували...

Приклад херсонців не лишився без наслідування: 27 березня точно такі самі листівки розклеювали вже в більшості обласних центрів у межах акції «Міліція, досить клеїти молоді!». Цього разу забрали «хуліганів» до відділка наважилися тільки донецькі правоохоронці. Але тут-таки заявили, що затримання нібито й не є затриманням – ідеться, мовляв, лише про «профілактичну бесіду». Справді, незабаром трьох із них відпустили (хоча листівки, кажуть, таки забрали).

Що ж, Донбас у нас – історично особлива територія. Днями з конкурсу на фестивалі документального кіно в Києві зі скандалом зняли стрічку про одну з його «принад». Українсько-єстонська «Шахта № 8» розповідає про дитячу працю на шахтах регіону. Але перед показом українська продюсерка раптом заявила, що стрічку демонструвати на фестивалі документальних фільмів не можна, бо вона «постановочна». Хоча до того часу вона не була проти цього на закордонних конкурсах. Подейкують, сталося таке за побажанням когось із впливових донецьких – ну не могло нутро людини стерпіти «очорнення дійсності»... У результаті, втім, фільм тільки набув популярності. Як і у випадку з листівками про Януковича, спроби приховати неприємне дають зворотний ефект. Як тут не занервувати...

Олександр Михельсон

Крок на випередження

24 березня новий голова СБУ Ігор Калінін (на фото) повідомив, що Головне слідче управління Служби безпеки зібрало достатньо доказів провини Тимошенко у справі корпорації «Єдині енергетичні системи України» (ЄЕСУ), яку свого часу очолювала экс-прем'єрка, для передання її в суд. Нещодавно Верховна Рада затвердила звіт Тимчасової слідчої комісії, у якому Юлію Володимирівну звинувачують у державній зраді під час підписання газових домовленостей у січні 2009-го. У разі подання цієї справи до суду головний опозиціонерці загрожує новий термін ув'язнення 15 років. Схоже, влада пришвидшено готується до рішення Європейського суду з прав людини, адже якщо воно буде позитивним для Тимошенко, то вона зможе взяти участь у цьогорічній парламентській кампанії. Почергового винесення вироків за кожним звинуваченням після скасування попередніх може бути достатньо, щоб до моменту проведення виборів экс-прем'єр залишалася ув'язненою.

Угорці вимагають автономії

Посол Угорщини в Україні Мігай Баєр заявив про підтримку офіційним Будапештом проекту створення угорської автономії на Закарпатті. «На останньому засіданні наш уряд запропонував свою підтримку тим ініціативам, які виходили від легітимних політичних організацій закарпатських угорців. Це (ідея створення Притисянського адміністративного району. – Ред.) ініціатива однієї з двох угорських партій Закарпаття. Ми просто забезпечили свою підтримку згаданих ініціатив, і про жодний сепаратизм не йдеться», – наголосив він. За словами Мігая Баєра, Угорщину передусім цікавлять питання освіти та культури, збереження ідентичності закарпатських угорців, а також формування для них квоти на виборах до Верховної Ради. Натомість, як зазначають експерти, «сенсаційна» заява посла є черговою спробою Будапешта нагадати про висунуті ним умови підписання протоколу українсько-угорської комісії з питань забезпечення прав нацменшин, який у січні цього року не було підписано вперше за 18-річну історію двосторонніх відносин.

ФОТО: УНАІА

2 квітня 742 року

Народився Карл I Великий, засновник імперії Каролінгів у Західній Європі

3 квітня 1922 року

Іосиф Сталін був обраний генеральним секретарем ЦК РКП(б)

4 квітня 1919 року

На території Західної області УНР було введено в обіг гривню та карбованець

5 квітня 1992 року

Створення Військово-Морських сил України указом Леоніда Кравчука

676 страт

Таку кількість виконаних смертних вироків за 2011 рік у світі нарахувала Amnesty International. Однак ці дані неповні: Китай не розголошує кількості страт

На 3%

зросла заборгованість із виплат заробітної плати в Україні в лютому. За даними Держстату, загальна сума боргу на 1 березня становить 1,07 млрд грн

У 8 разів

є більшою захворюваність на туберкульоз у пострадянських країнах, ніж у ЄС. Дані ВОЗ

5 ОБЛИЧ

АРСЕН АВАКОВ затриманий в Італії

Екс-керівника Харківщини, який за поданням українсько-го МВС перебував у розшуку Інтерполу, затримано в Римі. Можливо, він проситиме політичного притулку.

ПЕТРО ПОРОШЕНКО пішов у міністри

Після тривалих (майже місяць) роздумів олігарх пристав на пропозицію президента очолити Міністерство економіки. Детальніше читайте у Тижні, №11/2012.

ВОЛОДИМИР СТРЕЛКО не шпигун

СБУ вже не підозрює директора Інституту сорбції та проблем ендоекології НАН України у шпигунській діяльності. Тиск на вченого у спецслужбі назвали «захистом інформації».

ОЛЕНА ФЕТІСОВА цензурує?

Співпродюсер документального фільму про дитячу працю на донецьких копальнях «Шахта №8» заблокувала його показ на фестивалі Docudays UA.

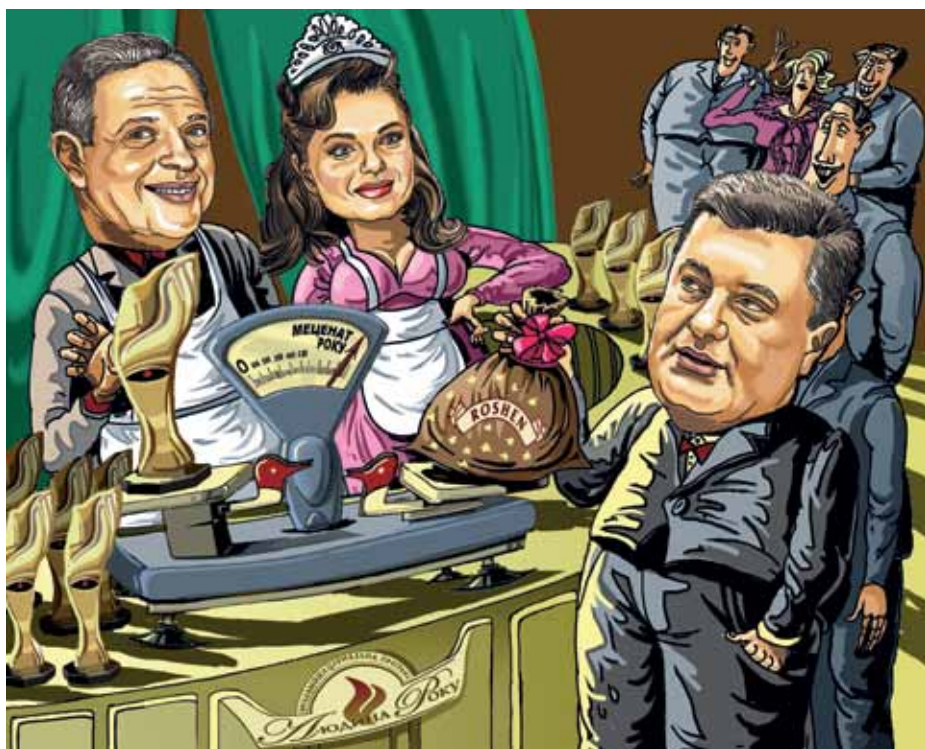
МИХАЙЛО КУЛИНЯК мітить у придворні співаки

Міністр культури всерйоз сприйняв пропозицію Януковича заспівати на зустрічі з главами церков: «Якийсь спеціальний репертуар я не готую. [...] А раз президент сказав, то так і буде».

МАЙЖЕ СЕРЙОЗНО

Базар року

РЕЙТИНГ

РЕГРЕС ДЕМОКРАТІЙ

За даними німецького наукового центру Bertelsmann Stiftung, Україна та Угорщина — єдині в Європі держави, де за останній рік помічено згортання демократичних процесів. Про це йдеться в дослідженні «ІНДЕКС ТРАНСФОРМАЦІЇ - 2012». Оцінювання за 10-бальною шкалою відбувається згідно із 17 критеріями, серед яких верховенство права, стабільність демократичних інституцій, організація ринку та конкуренція, міжнародне співробітництво тощо. Стосовно України (зарахована до категорії країн «демократії з дефектами») у звіті, зокрема, сказано: «За президента Януковича якість демократії тут погіршилась особливо сильно. Це єдина країна зі 128 досліджених, в якій усі вісім показників політичної участі та правової держави було оцінено нижче, ніж два роки тому, а у випадку свободи організації та зборів погіршення є особливо очевидним». Загалом із 128 розглянутих країн 75 було визначено як демократичні, а 53 — як автократії. Росію разом із кількома латиноамериканськими та азійськими режимами зараховано до «демократій із великими дефектами».

7 «РЕГРЕСИВНИХ» КРАЇН

\$30 млрд

витратила Польща на підготовку до Євро-2012. Для порівняння: витрати України, за офіційними даними, – \$4,4 млрд

85%

релігійних злочинів у Європі спрямовані проти християн. Дані Центру досліджень нетерпимості та дискримінації щодо християн

Церемонія вручення премії «Людина року» відбувається в Україні вже вшнадцяте. За час існування «загальнонаціональної програми» процес вибору володарів цього титулу так обріс чутками, що в його чесність і незаангажованість мало хто вірить. Утім, помпезна церемонія все одно щоразу збирає сотні гламурних гостей. Для тих, хто отримав «високу нагороду», це, звичайно ж, можливість попіарити себе, свою компанію чи навіть тих, завдяки кому вони опинилися там, де є тепер. Ось, зокрема, новоспечений «регіональний лідер року», голова Дніпропетровської ОДА Олександр Вілкул вкотре скористався можливістю підлизатися до президента, подякувавши передусім йому. З кожним роком, споглядаючи це дійство, дедалі частіше запитує себе: чи бува не пишуться номінації вже під конкретного охочого? Бо щоразу вони змінюються. Наприклад, чому торік була номінація «Юрист року», – ним став, щоб ви розуміли масштаби трагедії, Сергій Ківалов, – а тепер такої немає. Хіба не змогли знайти хоча б одного завалюючого юриста за весь рік? А як же судді-герої Вовк, Кіреєв...?

Вибір міжнародних номінантів не менш оригінальний. Так, Міжнародну премію у галузі культури та мистецтва цього року отримала Наташа Корольова, яка кількома тижнями тому на одному з російських телеканалів відверто познучалася з української мови, зокрема, повідомивши публіці про існування такого слова, як «спалахуйка» (тобто запальничка). Що, звісно, дуже розвеселило тамтешню публіку, якій для сміху в принципі достатньо бодай поверхової згадки про найпопулярніше російське слово. А ще організатори «Людини року» заснували досить незрозумілу спеціальну нагороду «Зіркове SOLO», яку вручають «найбільш видатним діячам української та зарубіжної культури, що відчутно вплинули на духовну і суспільну значимість загальнонаціонального проекту – програми «Людина року». Зверніть увагу: не на духовний розвиток суспільства, а на духовну значущість самого конкурсу чи як там його. Але, як зізнався сам Аркадій Райцин (автор проекту «Людина року»; на шаржі він ліворуч від Корольової), цю премію, чого вже там ховатися за гарними словами, дають за те, що зірки приїжджають, щоб «прикрасити собою церемонію».

Катерина Пироженко,
її блог читайте на сайті tyzhden.ua

КОРОТКО**Хто замінить Тейшейру?**

Улітку закінчується каденція посла ЄС в Україні Жозе Мануела Пінту Тейшейри, який доволі суворо критикує вітчизняну владу. **Тижню** стало відомо, що наразі в європейських дипломатичних колах говорять про п'ятьох можливих претендентів на посаду представника Євросоюзу в нашій країні. Троє з них британці, однак найімовірнішими кандидатурами вважають поляка Яна Томбінського (нині посол Варшави при ЄС) та естонку Рійну Кіонку (працювала в МЗС своєї держави, фахівець із захисту прав людини). Із призначенням саме її Європа фактично визнає наявність в Україні великих проблем із порушенням громадянських прав.

Знання – золото

Міносвіти приголомшило цінами на окремі підручники, які закупило за державний кошт. Як з'ясувалося, ДНУ «Інститут інноваційних технологій і змісту освіти» цього ж таки міністерства уклало низку угод на друк книжок для першого класу на загальну суму 61,13 млн грн. Прикметно, що в деяких випадках ціна одного екземпляра (як-от підручника української мови для шкіл із навчанням польською) сягає 647 грн. Утім, фахівці стверджують, що така цифра цілком можлива: зокрема, лівову частку вартості становлять авторські права, а коли автор «золотий», то й плата виходить відповідна. Найдорожчий посібник написала Ольга Хорошковська (мати віце-прем'єра), котра, на думку Дмитра Табачника, є «автором найкращих підручників за останні 30 років поспіль».

Військово-популярна фантастика

Міноборони презентувало фантастично привабливу Концепцію реформування та розвитку Збройних сил України, відповідно до якої на потреби армії до 2017 року мають виділити 155 млрд грн. До 2017-го відомство має намір скоротити кількість військовослужбовців від нинішніх 192 тис. до 70 тис. осіб. Такі сміливі програми виникають у нашій країні завдячуючи із двох причин: призначення нового міністра оборони та близькі вибори.

Перевірені кадри

У першому турі президентських виборів, що відбулися 25 березня в Південній Осетії перемогу здобув Леонід Тібілов, экс-керівник КДБ цієї самопроголошеної республіки. Він здобув близько 42,5% голосів, тоді як уповноважений із прав людини Давид Санакоєв –24,6%. Другий тур перегонів має відбутися 8 квітня, однак оглядачі вже зараз прогнозують певну перемогу в ньому Тібілова. В такому разі Владімір Путін матиме в маріонетковій республіці близьку за духом людину: Тібілов перебував у лавах КДБ СРСР від 1981 року.

Спочатку була столиця

Вибори мера Києва стануть першим тестом на здатність об'єднаної опозиції протидіяти технологіям влади з отримання необхідного результату під час парламентських та президентських перегонів

Автор:
**Сергій
Грабовський**

Поінформовані джерела в органах влади стверджують, що вибори мера Києва й вибори Київської міської ради відбудуться в липні. Тоді як повноваження нинішнього «рядженого» очільника столиці Леоніда Черновецького закінчуються вже 15 травня.

Те, що міського голову обиратимуть, найімовірніше, посеред літа, можна було спрогнозувати ще в той момент, коли Олександр Попов був терміново перекинутий Партією регіонів із ліквідованої в ході

урядових перетрусок посади міністра житлово-комунального господарства у значно важливіше крісло голови Київської міськдержадміністрації. А вже літо, а особливо липень – серпень, – ідеальний час для кампанії не тільки в столиці, а й в інших українських мегаполісах: економічно найактивніші (а тому вельми критично налаштовані до влади) громадяни роз'їжджаються у відпустки, студенти на канікулах (і також переважно поза містом), пенсіонери зігріті сонечком і потішені щедрим вибором городини на базарах.

Одне слово, гуляй, душа! Тим більше, що виборчі технології випро-

бувані ще 2008 року, коли «космічний мер» Леонід Черновецький, маючи за собою менше ніж чверть голосів киян, утримав у своєму кріслі.

Утім, є й інший варіант, ризикованіший, але також ефективний: сумістити вибори столичного міського голови з виборами до Верховної Ради. І тоді весь потік агітації за «провідну та керуючу силу» працюватиме і на «правильного» кандидата у мери; власне, не тільки агітації, а й тих тимчасових соціальних щедрот, які отримає масовий виборець, щоби потім – і дуже швидко – розплатитися за «покращення життя вже сьогодні» неабиякою інфляцією. Але справа вже буде зроблена – й знову-таки, як і в першому випадку, можна виграти вибори, маючи за собою відчутну меншість столичних мешканців. Бо ж партія влади дуже добре навчилася маніпулювати «протівсіхами»,

щедро надаючи трибуни їхнім ідеологам і віднаджуючи від участі в голосуваннях інтелігенцію та молодь, а також грати на розбіжностях в опозиційному таборі. І навіть якщо опозиціонери ретельно згладжуватимуть ці розбіжності, то, будьте певні, у потрібний момент їх створять і розтиражують на всю країну...

Тож за всіх обставин вибори у столиці відбуватимуться тоді, коли це буде вигідно регіоналам, вони призначать потрібний день і час.

Може виникнути, звичайно, закономірне запитання: навіщо папузі тромбон, а Пар-

Розпорошення сил опозиції загрожує їй поразкою

Сума голосів непрохідних кандидатів у мери Києва, які орієнтуються на опозиційний електорат, становить 11,2%, тож від їхнього рішення, балотуватися чи ні, залежатимуть перспективи перемоги опозиційного висуванця.

Віталій Кличко
лідер партії «УДАР»

32,2%*

Олександр Попов
голова КМДА (кандидат від Партії регіонів)

29,5%*

Микола Катеринчук
лідер Європейської партії України

5,6%

Олександра Кужель
координатор руху «Громадянський опір»

3,6%

Олександр Пабат
лідер Громадянського активу Києва

2%

*% – рівень підтримки серед тих, хто має намір піти на вибори

За даними опитування центру «Соціальний моніторинг» та Українського інституту соціальних досліджень імені О. Яременка; тривало від 10 до 20 лютого 2012 року

**ВИБОРИ
МЕРА**

тії регіонів – посада київського міського голови? Адже і без того, істотно змінивши закон про столицю, біло-сині фактично позбавили киян самоврядування, передавши майже всі реальні владні функції міській держадміністрації. Звісно, Київрада має затверджувати бюджет міста, контролювати фінансові потоки, давати згоду на ті чи інші рішення тощо, але – було би бажання – все це можна легко спустити на гальмах, посилаючись на «тимчасові» норми, а в разі потреби і без затвердженого бюджету керувати столицею, у її новітній історії таке вже траплялося, і не раз.

Але ж ПР – це типова партія неототалітарного типу і за своєю будовою, і за методами діяльності, і за програмними документами (які не мають нічого спільного з дійсністю, так само як і в інших подібних політсил), і за електоральною базою, і за реальними стратегічними цілями: владарювати вічно й незмінно. Як і кожна класична тоталітарна та новітня неототалітарна партія, вона прагне прикрити своє недемократичне всевладдя формальними процедурами та пишними ритуалами. Ці речі («народ і партія перебувають у зворушливій єдності») адресовані як назовні, так і всередину країни й мають на меті забезпечити максимальну легітимність владних структур. Реальний стан справ та умонастроїв громадян у такому контексті – явища відверто другорядні, бо ж, як відомо, головне не те, хто і як голосує, а хто і як рахує.

Тому можна сказати, що виграти вибори столичного мера для ПР – це справа честі, хай там як своєрідно цю честь розуміють. І найменше вона готова зважати на думку більшості киян.

За цих обставин зарадити опозиції і порятувати столичний Київ від подальшого перебування, кажучи лігочисною мовою, «на потоку та розграбуванні» можуть – бодай теоретично – три речі.

По-перше, єдність опозиції, про яку не говорить наразі тільки лінивий, але не формальна, а реальна, тобто спільна праця на спільний результат

ВИБОРИ – НЕ РИНГ. Віталій Кличко ризикує втратити програти, якщо на мерські перегони влада виставить технічних кандидатів, а опозиційних висуванців буде кілька

У березні 2006 року Леонід Черновецький на виборах міського голови Києва переміг із підтримкою в 32%, Віталій Кличко здобув 24%, Олександр Омельченко – 21%

ВИБОРИ У СТОЛИЦІ ВІДБУДУТЬСЯ ТОДІ, КОЛИ ЦЕ БУДЕ ВИГІДНО РЕГІОНАЛАМ

У травні 2008-го Леонід Черновецький дістав 37,7% голосів, Олександр Турчинов – 19,1%, Віталій Кличко – 18%

із максимальною самовіддачею. Вибори міського голови Обухова мають стояти перед очима у всіх її лідерів. Адже відсутність єдиного кандидата від опозиціонерів і конкуренція між претендентами в мери від «УДАРу» та «Батьківщини» не тільки розпорошили голоси електорату (першого підтримали 21,9%, другого – 17,8%, тоді як регіонала – 39,5%) – він був демобілізований (явка на дільниці становила трохи більше ніж 40%). Схожа ситуація спостерігалася і в Києві 2008 року – суперництво Віталія Кличка та Олександра Турчинова між собою відкрила «зелену вулицю» Леонідові Черновецькому – значна частина людей так само не прийшла голосувала, розчаровані безладом у таборі противників «космічного мера».

По-друге, активність опозиційних сил, яка виходить далеко за межі суто виборчих процесів і боротьби у стінах ВР та Київради. Зрештою, депутати 1990 року, які зробили, мабуть, найбільше корисного для країни та столиці, не вдавали із себе великих панів, а не соромилися стоптаних від участі

активних і «напівсонних», але всі вони вже зараз є точками кристалізації людської небайдужості, прагнення брати на себе відповідальність за долю столиці (хоч як пафосно це звучить), а головне і є втіленням того самого «європейського шляху розвитку», про який стільки говорять опозиціонери. І ще одне: дедалі більшої популярності в Києві набувають органи самоорганізації населення тих чи інших мікрорайонів. Що цікаво, провідні депутати Київради «окучують» їх, а опозиція майже не помічає...

Суто абстрактно, звісно, існує ще й четверта річ, яка спроста можна забезпечити опозиції майже автоматичну перемогу в столиці та багатьох інших містах країни. Йдеться про систему виборів мера у два тури. Свого часу президент Ющенко гнівно картів прибічників такої ідеї: мовляв, це рецидив радянщини. Так ось, Віктор Андрійович за своєю звичкою глибоко помилявся, переплутавши грішне з праведним: у два тури мерів обирають у багатьох державах Європи, оскільки без підтримки більшості городян очільник міського самоврядування ефективно працювати не може. Але в Партії регіонів не йдеться про такі тонкощі: головне, щоби інтереси її членів залишилися задоволеними. Тому вибори будуть в один тур, і бити у ціль треба буде влучно та сильно.

Зо два десятки років тому один із соціологів відзначив цікаву закономірність: Київ випереджає в часі загальноукраїнські тенденції приблизно на півроку-рік, показуючи всій Україні її найближчі перспективи. Справді, мало хто нині пам'ятає, скажімо, що в березні 1991-го столиця відповіла «ні» на референдумі про збереження СРСР, а в грудні за незалежність проголосувала вже вся країна. І поява «двічі космічного мера» стала знаковою, символізуючи собою розпорошеність та недієздатність демократичного табору. Отже, питання питань: що продемонструє Київ на виборах міського голови і який вектор руху задасть він країні цього року? ■

Громадянське суспільство

Формування повноцінного громадянського суспільства в Україні залишається потребою часу, адже нинішні громадські організації не можуть стати його основою – вони обслуговують спонсорів

Автор:
Ігор
Кондратенко

Коли Карл Поппер писав свою працю «Відкрите суспільство і його вороги», яка є одним із наріжних каменів ідеології сучасного європейського лібералізму, небезпеки для громадянського суспільства очікували з різних боків. Становленню спільноти вільних громадян, здатних об'єднуватися для захисту своїх прав, перешкоджали як державні органи, котрі шукали виправдання власному існуванню, розширенню своїх штатів та витрат (а заодно й корупційних можливостей), так і пасивність громадян, «підданська» політична культура (якій притаманне некритичне ставлення до влади), патерналізм і традиції, сформовані в певних соціумах.

Усе це справедливо і для України. Та не меншої шкоди постановлю повнокровного громадянського суспільства завдають

імітатори й пристосуванці, які перетворили громадську діяльність на підвид бізнесу, в основі якого – пошук грантів і написання звітів.

ПРЕДСТАВНИКИ СУСПІЛЬСТВА

Поняття громадянського суспільства невіддільне від сучасного розуміння демократії. Демократичний режим – це не лише чесні вибори, формальні процедури і взаємний контроль органів влади та політиків. Це ще й можливість вільної реалізації інтересів громадян, розвитку їхнього потенціалу та ефективного впливу на посадовців. Власне, влада має обслуговувати суспільство, виконуючи для нього державні функції. Свої інтереси громадяни реалізують як самостійно, так і об'єднуючись у групи зі статусом інститутів громадянського суспільства. Саме на останні в розвинених країнах припадає ле-

вова частка нових ідей, які виникають у соціумі; виконання соціальних функцій, організація громадянської взаємодопомоги; взаємодія з державою та бізнесом для ефективного й прозорого вирішення нагальних питань. Інтелектуали та «фабрики думки» – аналітичні центри – відіграють у такій системі відносно важливу роль: знаходження нових шляхів розвитку суспільства, визначення справжнього коріння проблем, із якими стикаються (чи які породжують) влада й бізнес. Вони ж таки виступають моральними авторитетами чи інтелектуальними центрами для громадських рухів, які прагнуть покращити ситуацію в країні.

Формально в Україні таких інститутів чимало. До 2011 року органи юстиції легалізували близько 50 тис. громадських (66% загальної кількості) та благодійних (31%) організацій.

Во та його вороги

Із громадських організацій фізкультурно-спортивні становлять 18%, професійного спрямування – 15%, молодіжні – 11%, ветеранів та інвалідів – 9%, культурно-просвітницькі – 7%, об'єднання, створені на етнічній основі, – 5%, правозахисні – 5%. Наприкінці 2011-го загальноукраїнських організацій налічувалося 3,5 тис., причому сьому частину з них було сформовано за останні два роки.

Уже в такому широкому визначенні криються проблеми. Під один «дах» звели й реліктив радянської епохи – професійні спілки чи «творчі об'єднання», – й ініціативи громадянської дії (організації, засновані для вирішення конкретної проблеми чи контролю за діями влади), й чимало інших. Кожна з цих категорій – тема для окремої розмови, адже більшість із них далекі від повноцінного виконання цілей, які декларують.

Однак чи не найбільше претензій до організацій, які за суттю своєю мали б виступати зразком для інших, інтелектуальним та моральним авангардом суспільства, – об'єднань митців, учених, експертів, які називаються дослідними чи аналітичними центрами. Саме вони наділені потенціалом для формування нових цінностей, стандартів і знань та чітких рекомендацій щодо їх запровадження в життя. А з того, кому багато дано, як відомо, багато спитається.

КОМУ ПОТРІБНА НЕЗАЛЕЖНА ДУМКА?

У суспільстві є запит на діяльність недержавних інститутів – і що більш авторитарною є влада, то сильнішим інтерес до альтернативної думки. Як показують соціологічні дослідження Міжнародної фундації виборчих систем (IFES) в Україні, якщо 2005 року думку про потрібність недержавних інститутів підтримував 41% респондентів з усіх регіонів країни, то 2011-го цей показник зріс майже вдвічі (до 76%).

Однак пропозиція, яка задовольнила б цей попит, лишається неадекватною. Цьому є як

об'єктивні, так і суб'єктивні пояснення. По-перше, джерела фінансування для незалежних громадських організацій обмежені. А по-друге, більшість із них заснована професійними «грантоїдами», які перетворили громадську активність на різновид власного бізнесу.

Українське законодавство не дає підприємцям відчутних стимулів жертвувати кошти на розвиток статутної діяльності громадських організацій (на відміну від більшості розвинених країн, у нас податкових послаблень такі пожертви не приносять). Відтак громадські організації мають небагато способів дістати фінансування своєї діяльності. Перший: звернутися по державні кошти. Другий: переконати бізнес у необхідності свого існування й корисності продукту, який вони випускають. Третій: отримати грант від міжнародних або іноземних донорів.

Із кожним варіантом виникають свої проблеми.

У розвитку незалежної думки має бути зацікавлена держава. Зрештою, в більшості розвинених країн саме на держзамовлення дослідні центри ведуть як

БІЛЬШІСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЗАСНОВАНА ПРОФЕСІЙНИМИ «ГРАНТОЇДАМИ»

фундаментальні, так і прикладні дослідження. Однак в Україні на підтримку громадських організацій щороку виділяють в межах 0,05–0,1% від близько 300 млрд грн – загального обсягу витрат головного кошторису. Та й ці суми розподіляються згідно із загальними закономірностями, характерними для держзакупівель (із відкатами до 70% та «розпилуванням» коштів між «своїми»). Крім того, чиновники часто не довіряють представникам громадських організацій, вважаючи їх «чужаками», далекими від реальної проблематики державного управління (останнє, до речі, часто справедливо). По-

садовцеві легше організувати при своєму органі «ручну» «громадську раду», аніж спілкуватися з незалежними експертами.

НАВІЩО ВОНО БІЗНЕСУ?

Оскільки підприємці не бачать стимулів підтримувати громадську активність як таку (за відсутності податкових пільг тощо), вони повинні зрозуміти, навіщо їм діяльність конкретних організацій. З одного боку, це може бути своєрідний піар – демонстрування, насамперед, західним партнерам «передового характеру» власного бізнесу.

У цьому переліку – фонд «Ефективне управління» (близький до Ріната Ахметова), структури та ініціативи Віктора Пінчука (зокрема, Ялтинський форум YES), Петра Порошенка та інших. Визначальна риса цих структур – проведення помпезних заходів, на яких демонструють включеність їхніх спонсорів до «кіл планетарного значення». Для цього Пінчук, до речі, привозить до Ялти знаменитостей, а Ахметов спонсорує залучення експертів зі світовим ім'ям до написання чергових «планів розвитку країни» чи «енергетичних стратегій».

Головний негатив такої діяльності в тому, що на виході – пустопорожні тексти, які годі застосувати в реальності, й відволікання уваги та ресурсів суспільства від справжніх проблем країни. Зокрема, це стосується ЗМІ: журналісти (навіть видань, що пишуться своєю об'єктивністю і безсторонністю) відвідують такі заходи й висвітлюють їх. Поєднання піарівської практики в проведенні цих заходів та висвітлення їх перебігу в стилістиці світського рауту (здебільшого без критики організаторів чи залучених ними осіб) перетворює обговорення справді важливих проблем на обмін самопрезентаціями.

Є інші, «змішані» варіанти співпраці бізнесменів і громадських організацій. Наприклад, Миколу Мартиненка вважають одним із основних спонсорів не лише Арсенія Яценюка, а й Центру імені Олександра Разумкова. Ця організація позиціонує себе як позаполітична, формує велику частину бюджету за рахунок грантів, однак наявність «екс- ▶

ключивного» бізнес-фінансування може витворювати межі для свободи й незалежності, що вже незабаром має шанс проявитися в перебігу виборчої кампанії.

Натомість прикладів цивілізованого партнерства між бізнесом і громадськими організаціями бракує. І питання не лише в небажанні підприємців витратити кошти. Річ у тім, що громадські організації рідко мають що запропонувати потенційним замовникам. Загальні рекомендації у стилі «щоб мишей не їли хижки, вони мають стати їжачками» компаній не цікавлять; а прикладних досліджень належної якості не проводить, далєбі, жоден із численних «центрів» чи «інститутів». Як приклад можна згадати Міжнародний центр перспективних досліджень. За 2010 рік ця організація «освоїла» кошти на 13 проєктів, проте ефективність такої бурхливої діяльності майже нульова: ані глибинних досліджень проблем економіки чи управління, ані реалізованих рекомендацій публіці надано не було.

КВІТИ НА БЕТОНІ

Найбільш контроверсійним способом підтримки громадських організацій залишається залучення грантів від міжнародних або іноземних донорів. Бодай тому, що від перших років існування нашої держави саме вони були єдиним джерелом коштів для незалежних організацій.

Основні грантодавці – представництва і спеціалізовані структури для виділення між-

народної допомоги США, Європейського Союзу, провідних країн ЄС, всесвітньо відомих приватних донорів (насамперед, Джорджа Сороса) та кілька інших організацій. Їхня роль у становленні незалежних громадських організацій як таких є вирішальною. Підтримка, наприклад, фондом «Відродження» та західними інституціями міжнародної допомоги дозволила на початку 1990-х узагалі виникнути такому інституту, як громадська організація. Утім, із плином часу й розвитком українського суспільства у відносинах між донорами та об'єднаннями громадян накопичується чимало проблем.

Відразу відкиньмо попу-

тенції історика Ярослава Грицака щодо ОУН–УПА, які пояснюють його співпрацю з польськими фондами. Втім, у політичних питаннях західні країни об'єктивно зацікавлені в демократичності (а отже, стабільності й економічному розвитку) України, що збігається з інтересами й нашого суспільства.

Проблеми «грантового» громадянського суспільства – в іншому. Найбільша з них не стосується власне грантодавців. Адже grant-sucking (некритичне сприймання відповідних програм, перетворення отримання коштів на самоціль тощо) – не український термін. Річ у тім, що в демократичних державах гранти – не основне, а допоміжне джерело фінансування громадянського суспільства. В Україні ж ані держава, ані бізнес не сприяють громадським організаціям – зі згаданих вище причин. Тому грантодавцям доводиться виконувати невластиві функції. Однак забезпечити повноцінний розвиток громадянського суспільства у 45-мільйонній країні, розподіляючи гранти у \$3–20 тис., рідше – \$50–100 тис. і більше, на період 6–12 місяців (рідше – довше) неможливо у принципі.

Те, що було необхідним на початку незалежності, призводить до певних викривлень після 20 років існування держави.

По-перше, отримання грантів стало індивідуальним бізнесом. Утворилася група людей (здебільшого в Києві, меншою мірою в регіонах), які роз-

80%
українців, за даними Інституту соціології НАНУ, досі не є членами жодної з громадських організацій. Хоча за формальним показником кількості ГО Україна майже не відстає від загальноєвропейського рівня

ОТРИМУВАННЯ ГРАНТІВ СТАЛО ІНДИВІДУАЛЬНИМ БІЗНЕСОМ

ляру серед деяких прихильників нинішньої влади тезу про нібито обслуговування грантодавцями «інтересів Заходу» на шкоду Україні. До багатьох авторів таких «версій» варто звернутися із запитанням, на які цілі вони витрачають російське фінансування, яке отримують (див. *Тиждень*, №9/2011). Звісно, фонди, які є частиною державних організацій конкретних країн, просувають їхні інтереси. Іноді некритичне їх сприймання певними грантоотримувачами призводить до дивних випадків. Хрестоматійний приклад – поверхово-критичні сен-

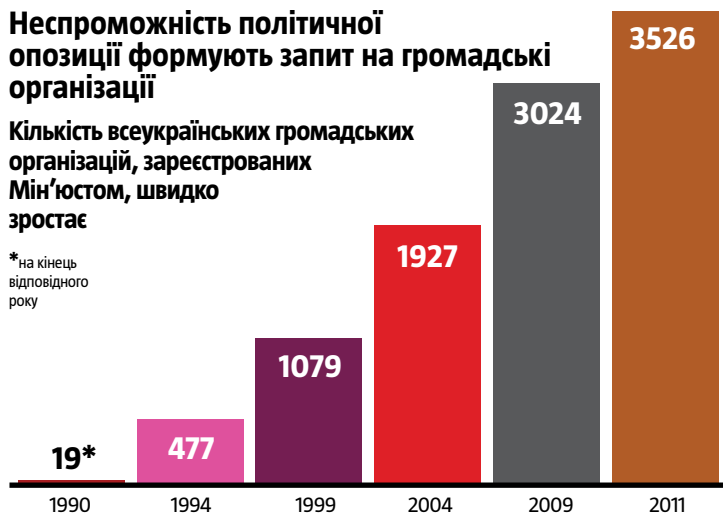

За даними соціологічних досліджень Міжнародної фундації виборчих систем (IFES) в Україні

Неспроможність політичної опозиції формують запит на громадські організації

Кількість всеукраїнських громадських організацій, зареєстрованих Мін'юстом, швидко зростає

*на кінець відповідного року

ГРОМАДЯНЬСКА ФІКЦІЯ

Реальну відсутність громадянського суспільства класична мафіозна спайка великого капіталу та чиновницької бюрократії використовує для створення ілюзії існування демократичних інститутів та безпосередньо для вирішення власних бізнес-проблем.

«В Україні діє ціла система ручних нібито громадських організацій, – стверджує активіст Сергій Гендлевський. – Їх створюють конкретні фінансово-промислові угруповання, підприємці або навіть просто чиновники, які не бути бізнесменами в наших умовах апіорі не можуть, з метою захисту своїх інтересів у публічній сфері.

Взагалі-то, не можна сказати, ніби такого немає на Заході – там теж діє ціла мережа фікційних громадських організацій, насправді фінансованих певними компаніями з метою впливу на громадську думку в спосіб укидання до суспільного дискурсу певних тез, тверджень і тем. Особливо це характерно для фармацевтичної та екологічної сфер. Однак там цей недолік компенсується переважно більшістю реальних ГО, що об'єднують справжніх активістів, яких дійсно цікавить відповідна тематика. А в нас більшість громадських організацій безпосередньо пов'язані із замовниками або взагалі ними створені. Ще вони в тісному контакті з тінювими піарниками політиків. Чимало є і таких ГО, які не працюють постійно на одного замовника, а просто продають свої послуги для проведення певної кампанії».

За інформацією **Тижня**, ціла мережа таких організацій діє при Кабінеті Міністрів та Верховній Раді. Їхня головна мета – за вказівкою згори намагатися вкидати в суспільну думку потрібні на даний момент тези, ініціювати законопроекти, критикувати опонентів, підтримувати необхідний градус уваги та дискусії щодо теми, в якій зацікавлені замовники. Голови таких ГО – найчастіше «зіц-керівники», а то й не прикрито помічники народних депутатів чи працівники апаратів міністерств. Особливо характерні такі організації для соціальних сфер, які не асоціюються з фінансовою вигодою та великими грошовими потоками, – спорту, медицини, освіти, соціальної політики тощо. Натомість замовники із «грошових» міністерств – фінансів, вугільної промисловості, економіки – віддають перевагу кишеньковим експертним центрам і аналітикам.

який діє в багатьох західних країнах. Зацікавлені в певних суспільних змінах підприємці могли б створювати «надглядюві ради», погоджуючи напрями досліджень і фінансуючи конкретні результати.

А грантодавці (як міжнародні чи іноземні, так і вітчизняні) могли б звертати увагу на підтримку нових організацій (доки вони доведуть свою життєздатність), а також, навпаки, брати участь у масштабних проєктах: із розробки системи прикладних змін, необхідних для досягнення нашої державою європейських стандартів у конкретних сферах; з ознайомлення перспективних дослідників, лідерів думок, громадських активістів з України (особливо «на місцях») із конкретним досвідом західних країн; а також в інших, спрямованих на системну підтримку змін у державі, а не на їх імітацію. ■

глядають їх як джерело доходів. Для них головне – вчасно підготувати звіт і встигнути на черговий конкурс. Звідси – тисячі «центрів однієї особи», які одержують кошти на порожню діяльність типу «брошура – круглий стіл – публікація», пишучи фактично в шухляду, однак здобуваючи нові й нові гранти. Певні сфери активності (як-от публікація друкованої продукції) стали джерелом додаткового збагачення (через випуск меншої кількості примірників тощо). Коли подивитися на публічний звіт будь-якого великого донора, в очах рябіє від усіляких «центрів» та «інститутів», про які лише з цього джерела й відомо. Якщо донорські організації не вестимуть належного контролю якості продуктів, за які платять, таке паразитування триватиме.

Друга проблема пов'язана якраз із певною викривленою залученістю грантових установ до українських громадських і політичних реалій. Так, із традиційних грантоспоживачів формуються своєрідні «групи підтримки»: здобувачі кажуть донорам те, що вони хочуть чути, а ті виділяють додаткові кошти, щоб фактично переконатися у своїх версіях. Водночас не виключена підміна понять.

Деякі організації можуть шукати зближення з певними представниками влади. Наприклад, Інститут світової політики, який отримує допомогу від Фонду аналітичних центрів (Think Tank Fund), фонду «Відродження», USAID, інших донорів, розробляє проєкти в галузі енергетики зі структурами, які пов'язують з Андрієм Ключевим. Це могло б бути прикладом вдалого поєднання фінансування з різних джерел, якби не деякі феномени. Наприклад, до ви року Тимошенко директор цієї структури Альона Гетьманчук підготувала для The New York Times статтю, де за об'єктивну істину видавано було доволі сумнівні тези. Наприклад, про те, що екс-прем'єр насправді був центом зовсім не серйозний суперник для Януковича (на відміну, скажімо, від Яценюка). А нещодавно ця сама авторка опублікувала блог на «Українській правді», в якому обстоювала неефективність санкцій

проти керівництва держави: мовляв, вони ж не подіяли на білорусів (омінаючи той факт, що істеблшмент Білорусі набагато менш «укорінений» у Європу – рахунками, навчанням дітей, бізнес-контактами, – ніж український). Повз такі приклади грантодавці проходять, не роблячи висновків.

Нарешті, третя проблема – певна кадрова нерозбірливість донорських організацій, яка перетворює підтримані ними програми на своєрідний «відстійник лузерів». Наприклад, Олег Рибачук, який продемонстрував нездатність провести будь-які конкретні рішення на посадах віце-прем'єра з європейської інтеграції (2005) чи глави Секретаріату президента України, залишається одним із найактивніших грантоотримувачів, він і його команда пов'язані з мережевими ініціативами на кшталт «Новий громадянин» тощо.

СПІВПРАЦЯ МІЖ СЕКТОРАМИ

Ці та подібні до них проблеми показують: намагання розбудувати громадянське суспільство, покладаючись лише на гранти, – це спроби висаджування квітів на бетоні. Така флора потребуватиме постійного нагляду й перетвориться на нежиттєздатну, вимагаючи дедалі більше уваги та ресурсів. Щоб громадянське суспільство в Україні розвивалося повноцінно, спочатку має бути прибрано бетон, який його сковує.

Отож, за логікою, один із напрямів, – це створення прозорої структури розподілу державних замовлень на дослідження громадських організацій. Це має бути частиною реформи системи держзакупівель, і об'єднанням громадян слід звертати увагу політиків на те, щоб відповідні гарантії містились у їхніх передвиборних програмах.

Інший напрям – зацікавити підприємців. Бізнес (насамперед середній і неолігархічний великий) та громадські організації мають знайти точки дотику, сфери спільних інтересів, у які перший вкладає бізнес ресурси, а другі – інтелект і здатність знаходити нові (але реальні) відповіді на наявні проблеми. Для стимулювання такого пошуку можливо запозичити механізм,

Про-
дбвання теми
на стор. 16-21

Допоможіть собі самі

Автор:
Дітмар
Штюдемманн,
посол
Німеччини в
Україні у
2000–2006
роках,
економіст

На жаль, в Україні зараз є певний дефіцит демократії, що дедалі зростає. Це схоже на снігову лавину, яка стає такою непередбачуваною і небезпечною, що ваша держава просто зникає зі свідомості Європи. Там і раніше дуже мало знали про вас, а тепер майже не цікавляться. Проте я не просто маю оптимізм щодо України, а наголошую на ньому. Бо коли працював тут, то побачив багато надзвичайно розумних і талановитих людей, які хочуть і можуть змінити свою країну.

Я переконаний, що демократичні зміни в ній здійснюватимуть не політичні еліти, які показали, що вони непридатні та неспроможні, а саме громадянське суспільство. У вас немає зараз таких партій, які функціонували б на основі проекту перетворення України на демократичну державу. Маю на увазі не тільки команду, яка зараз править, а всіх, хто здобув владу за роки незалежності. І представники молодого партійного покоління також поведуться, як уся ваша політична еліта, тож не думаю, що в них з'явиться можливість змінитися.

Зміни можливі тільки через розвиток громадянського суспільства. Це складно, та не безнадійно. А по-справжньому ви станете ним тільки тоді, коли у свідомості кожного індивідуума визріє думка, що держава – це не Банкова, не Грушевського, це ви всі разом. Треба знайти мужність приймати сміливі рішення, і я вважаю, що врешті-решт так і буде в Україні. Люди вже не хочуть жити так, як раніше. Я знаю, що у вас багато громадянської активності, коли люди почуваються відповідальними за те, що відбувається в країні. Та громадянського суспільства ще не існує, бо основа для цього – взаєморозуміння і взаємодія всіх структур та проєктів.

Молодь України має формуватися як майбутнє держави і розробляти програми її перетворення, опікуватися такими аспектами громадянського життя, які тут майже не функціонують. Наприклад, проблемами екології, освіти, охорони здоров'я, поширення ВІЛ/СНІДу тощо. В Україні є багато мужніх людей. Проте кожен працює у своєму вузькому колі, за межами якого його вже ніхто не знає. Потрібно з цих невеличких острівців зробити щось на кшталт об'єднаного руху. Коли я був послом в Україні, ми два роки поспіль разом із Фондом Фрідріха Еберта організували контакти та зустрічі німецьких та українських активістів громадянського суспільства. Тоді з'ясувалося, що в Україні понад 500 спілнот, які хочуть досягти того самого, чого вже досягнуто у ФРН. Тож, попри всі труднощі, які є у вашій країні, я залишаюся оптимістом щодо неї.

Також із величезним пієтетом ставлюся до молодого покоління Німеччини. Наші громадянські

рухи – це продукт повстання молодого покоління проти старої. У них немає досвіду, але вони дуже відверто вступають у відносини з демократичними засадами. Важливо, що з цих рухів вийшли носії нашої демократичної політичної системи та суспільної культури. Вважаю, що у вас також це можливо. Треба об'єднуватися, контактувати з людьми, у яких думки і цілі такі самі, як у вас.

Так було в Німеччині. Приміром, «зелені» утворилися з людей, які переймалися екологією. Нині це серйозна партія, яка опікується багатьма питаннями суспільства. Вони часом дуже відрізняються від наших старих партій, таких як Християнсько-демократичний союз чи Соціал-демократична партія Німеччини. А зараз, між іншим, з'явилися і «пірати», які на останніх місцевих виборах здобули досить великий відсоток. Це молоді люди, які виступають за абсолютну прозорість кожного політичного рішення. Вони вийшли з народу, з громадянського руху.

Система, яку ми називаємо демократією і яка існує в Німеччині, забезпечує ухвалення рішень щодо того, яке суспільство ми хочемо будувати і хто має нами керувати. Ті, кого ми обираємо, мусять виконувати саме те, чого від них очікуємо, працювати, втілюючи в життя наші бажання і сподівання. Ми хочемо, щоб вони реалізовували все, що піде на користь народу, на користь державі, а згодом ішли у відставку. Тут, звичайно, є певна проблема. І в Німеччині, і в усіх демократичних країнах посадовці

вельми неохоче залишають свої крісла, забуваючи, що посади їх лише на певний час. Владу потрібно обов'язково контролювати, бо її представники мають певну особливість: перестають робити те, що обіцяли. Той, кого контролюють, не може водночас бути контролером, тому в парламенті необхідна опозиція.

**ТРЕБА ОБ'ЄДНАТИСЯ
В ГРОМАДЯНСЬКОМУ
СУСПІЛЬСТВІ З
ЛЮДЬМИ, У ЯКИХ
ДУМКИ І ЦІЛІ ТАКІ
САМІ, ЯК У ВАС**

А ще цим має займатися громадянське суспільство. Виборці не тільки висловлюють свою волю політикам, а мають дуже багато додаткових функцій у демократичній системі. Бути на місці й казати: пане президенте, чи пане канцлере, чи парламентарію, те, що ви робите, не відповідає нашим бажанням, звільніть місце іншим. Це і є верховенство принципів громадянського суспільства.

Треба об'єднуватися в мережі громадянського суспільства. Це може тривати довго, але воно варте того. Громадські об'єднання з часом стають партіями громадянського суспільства. Така партія виникає не тому, що хтось один цього захотів. Це результат процесу, вони постають із рухів. Погляньте на історію європейських партій. Вони створювалися знизу вгору. Тоді, коли об'єднується група людей за переконаннями – ми хочемо і знаємо, як цього домогтися. Упевнений, що саме так творитиметься і майбутнє України. ■

Continental

Шини. Розроблено в Німеччині.

За Україну,
за її збірну

за перемоги
і фінал!

Довірте Вашу безпеку Continental – № 1
в Європі у виробництві шин і комплектуючих
на конвеєр та експерту у гальмуванні
на будь-якій дорозі за будь-яких умов.

www.continental.ua

В активному стані дії та слова

В Україні більшає громадських рухів, які своєю діяльністю домагаються не лише усвідомлення суспільством та владою певних проблем, а і їх вирішення

Автор: Дмитро Вовнянко, Інна Завгородня

СТИХІЙНІ ГРОМАДСЬКІ РУХИ

Українці демонструють здатність спорадично об'єднуватись і протестувати у відповідь на суспільні виклики. Останній приклад – демонстрації проти насилля, які відбулись у Миколаєві після злочину, жертвою якого стала Оксана Макар (див. *Тиждень*, №12/2012). Передували їм виступи в різних містах країни із закликком покарати винних у смерті Ігоря Індилы та протести проти безкарності мажорів. Роль каталізатора в таких заходах відіграють журналісти й блогери. Останнім часом нерідко соціальні медіа не лише поширюють звістки швидше за новинні агенції, а й самі стають джерелами інформації. Проте найбільш успішно бачиться саме їхня здатність надовго привертати увагу широкої громадськості до суспільно важливих подій, які цілком могли б лишитися не поміченими журналістами (не кажучи вже про владу) й за інших умов не викликати резонансу. Саме блогери робили публічними подробиці справи Віталія Запорожця (див. *Тиждень*, №5/2012), розповідали про перебіг слідства над людьми, які підірвали погруддя Сталіна в Запоріжжі. Вони ж таки поширювали інформацію про бузувірства мажорів і активізували одним кліком інші інформаційні хвилі.

ФОТО: УНАІА

«ДОРОЖНИЙ КОНТРОЛЬ»

Громадський проект під керівництвом Ростислава Шапошнікова існує три з половиною роки. Його мета – фіксація порушень прав громадян працівниками ДАІ та інших державних служб на дорогах країни. Факти порушень та відеозаписи інцидентів викладають на сайт проекту roadcontrol.org.ua. Також на ньому публікують результати журналістських розслідувань, описують процес судового оскарження протиправних дій із боку представників МВС, розтлумачують нюанси, які можуть виникнути в ході протистояння з владою тощо. Таким чином, тисячі людей по всій країні бачать приклади відстоювання своїх прав і готовий інструментарій для цього. Виходить і однойменна друкована газета. Проект не раз наражався на гостру критику й паплюження з боку ЗМІ, наближених до міліції. У лютому 2012 року внаслідок судового позову, поданого інспектором ДАІ Геннадієм Гетманцевим (про захист честі, гідності та ділової репутації), сайт було закрито. Проте через чотири дні під тиском громадськості суд скасував своє рішення й поновив роботу ресурсу. Серед останніх акцій «Дорожного контролю» – сутичка з працівниками ДАІ в Запорізькій області через помічену в міліціонерів пачку підроблених адміністративних протоколів. У суботу 24 березня керівника проекту Ростислава Шапошнікова (на фото) було жорстоко побито. По-терпівий переказав слова нападників про замовний характер злочину.

АСОЦІАЦІЯ ВЕЛОСИПЕДИСТІВ КИЄВА

Ця громадська організація послідовно відстоює права велосипедистів і домагається для них можливості безпечно пересуватися столицею (див. **Тижень, №37/2011**). Ініціативна група, яка існує від 2004 року, зареєструвала свою діяльність у 2008-му. Активісти беруть участь у відкритті й облаштуванні паркувальних місць для роверів, залучають бізнес до створення офісів зі зручностями для велосипедистів (є де поставити свій двоколісний транспорт і прийняти душ). Окрім того, волонтери ініціюють внесення змін до нормативних документів, а також здійснюють громадський контроль над проектуванням і прокладанням велодоріжок.

ФОТО: УКРАЇНОРМ

«Я ПАРКУЮСЬ, ЯК ІДІОТ»

Долучитися до руху протидії незаконному паркуванню може кожен, кого дістали автомобілі, які заважають пішоходам, трамваям та дитячим візочкам і просто псуєть настрій законослухняним громадянам. Для цього достатньо озброїтися папером, ножицями та клеєм або придбати готові наліпки й висловити таким чином своє ставлення до безвідповідальних осіб за кермом. Українські активісти поширеного у світі руху креативні у виявленні свого протесту проти нахабних водіїв, багато хто виготовляє наліпки самостійно. Причому підтримують цей рух не лише пішоходи, а й законослухняні водії, які не дозволяють іншим займати відразу два паркувальні місця (див. **Тижень, №7/2012**). Активісти проекту закликають фотографувати номерні знаки правопорушників і виставляти їх на загальний огляд в інтернеті, зокрема на порталах blackcars.com.ua, blonde.in.ua та parklikeidiot.com.ua.

ФОТО: РОМАН МІЛКО

«НЕ БУДЬ БАЙДУЖИМ!»

Цей рух з'явився у 2005 році, а від 2006-го діє як громадська організація. Її мета – різноманітними музичними, літературними та просвітницькими акціями перетворити нашу державу на Україну. Викорчовуючи шароварщину й совковість із уявлень про національну культуру, активісти поширюють альтернативні погляди на неї, закликають співвітчизників переходити на українську в щоденному спілкуванні, а також відстоюють свої мовні права, зокрема й у споживацькому сегменті. Діяльність руху присвячена переважно українській мові, проте не «калиновій і колисковій», а «кльовій, фірмовій». Водночас волонтери дистанціюються від праворадикальних організацій, наполягаючи на тому, що поєднують патріотизм зі здоровим глуздом. Цей рух не підтримує жодної політсили, однак активно виступає проти політиків, які чинять наступ на вивчення української мови та літератури у школах або цензурують підручники з історії. Так, створений його волонтерами мультимедійний диск-підручник «Карпатська Україна» має стати альтернативним до табачниківського уроком історії, впродовж року його отримають 100 тис. десятикласників. Активістами й друзями громадського руху окрім звичайних добровольців є відомі письменники, музиканти, спортсмени та журналісти.

ФОТО: АНДРІЙ ПОЛІМАКІН

«УКРАЇНА БЕЗ ХОЛОПІВ»

Громадська ініціатива створена влітку 2011 року в Донецьку журналістом та блогером Павлом Колесником (див. *Тиждень*, №47/2011 та №4/2012). Її прихильники виступають проти різноманітних порушень прав громадян у щоденному житті: реалізації прострочених продуктів у торговельних мережах, заборони за фотозйомку, незаконного збирання грошей на паркувальних майданчиках тощо. Окрім іншого, в січні учасники ініціативи захищали право донецьких уболівальників приносити на матчі вітчизняних команд Державний прапор України. Проект не передбачає керівників та організаторів – кожна людина особисто відповідальна за свої дії. Будь-хто з учасників може додавати репортажі про захист своїх громадянських прав на сайт bezholopov.com. Ця діяльність викликає опір власників торговельних мереж. На представників руху не раз подавали до суду. У січні 2012 року охорона донецького супермаркету «Сокол» побила групу громадських активістів та журналістів *Тижня* під час рейду з метою пошуку прострочених товарів. Однак після рейдів та фото- й відеофіксації порушень прав споживачів адміністрації більшості закладів приймають із полиць прострочені продукти. Деякі з них під тиском громадського руху дозволили фотографувати у своїх приміщеннях.

«ЗБЕРЕЖИ СТАРИЙ КИЇВ»

Ініціативна група була створена у вересні 2007 року як реакція на спробу МЗС звести багатопверхівку біля Пейзажної алеї, на території Державного історико-архітектурного заповідника «Стародавній Київ» (див. *Тиждень*, №14/2008, №8/2011). Лідер – журналіст Ігор Луценко. Пізніше активісти поширили діяльність на інші випадки незаконних забудов, що псуєть ландшафт міста та зовнішній вигляд історичного центру столиці, загрожують киянам. В активі групи – скасування спорудження будинку на Пейзажній алеї та готелю на Прорізній, до того ж в останньому випадку було засипано вже викопаний котлован. Водночас її представники твердо тримаються осторонь від «заробітчанських» акцій, коли певні структури влаштовують протести, аби шантажувати забудовників, вимагаючи в них квартири або гроші. Ще один напрям діяльності – сприяння простим киянам, що борються проти незаконних забудов свого подвір'я. Так, було надано допомогу ініціативній групі громадян на чолі зі Світлоною Толстушко, яка зуміла добитися відмови від зведення 14-поверхівки на місці спортивного майданчика за адресою Лук'янівська, 77. Останні акції групи «Збережи старий Київ»: боротьба проти нової забудови Пейзажної алеї, скверів імені Феодори Пушиної та «Январський».

ФОТО: АНДРІЙ ПОЛІМАКІН

ОБ'ЄДНАНА ІНІЦІАТИВНА ГРУПА АВТОВЛАСНИКІВ КИЄВА

Створена у грудні 2009 року об'єднанням ініціативних груп автовласників зі стоянок та гаражних кооперативів столиці. Останні почали з'являтися 2007-го, аби захистити наявні автостоянки, адже у зв'язку з невизначеним правовим статусом виникла загроза їх відторгнення на користь забудовників. Побоювання виявилися небезпідставними, позаяк наприкінці 2007-го – на початку 2008-го в місті відбулася серія рейдерських захоплень. Як наслідок – 2010-го на балансі Київської міської спілки автомобілістів (організації, що керує автостоянковим господарством столиці) залишилося лише 9 стоянок із 49. Це підштовхнуло власників авто до рішучих дій. У грудні 2009-го активісти висловили недовіру тодішньому керівництву Спілки й обрали нове на чолі з Володимиром Віровцевим. Однак згодом на Віровцева було

вчинено замах, майже всім активістам погрозували, а машину одного з них обстріляли невідомі. Наразі члени об'єднаної ініціативної групи ведуть боротьбу як проти забудовників, так і проти намірів КМДА підпорядкувати собі все автостоянкове господарство міста.

ФОТО: УНАН

ФОТО: УНАН

ХАРКІВСЬКА ЕКОЛОГІЧНА ГРУПА «ПЕЧЕНІГИ»

Значного резонансу діяльність цієї природоохоронної організації набула через протистояння з харківською владою під час вирубування дерев у парку імені Горького, яке начебто проводили задля будівництва траси, потрібної для чемпіонату Євро-2012. Тоді бригади лісорубів відмовлялися надавати екологам дозвільні документи на будівництво дороги. Коли ж активісти таки не дозволили нищити насадження, вони зазнали нападів із боку невідомих осіб. Під час інцидентів за повної байдужості правоохоронців були побиті кілька десятків небайдужих. Звернення до громадськості й відкриті листи до президента нічого не дали – зупинити вирубування не вдалося. Однак до ситуації було привернуто увагу багатьох людей в Україні та за її межами. Група виступає також проти вирубування дерев у міському лісопарку, на розподільній смузі Московського проспекту, на проспекті Гагаріна тощо.

ПРАВАЗАХИСНИЙ ЦЕНТР «СВОБОДА»

Центр був створений 2004 року в Житомирі підприємцем Віктором Котенком для дослідження кримінальних справ, безпідставно закритих правоохоронцями, та розслідування випадків порушень прав громадян представниками влади. Поштовхом до його формування стало зіткнення підприємця з вимаганням хабарів та відкатів із боку державних органів. На хвилі акцій протесту проти нечистих на руку чиновників було засновано газету і власне Центр, до якого постійно звертаються люди, що зазнали кривди унаслідок неправомірних дій посадовців та правоохоронців. Він здійснює розсилку матеріалів до загальнодержавних ЗМІ, Генпрокуратури та Центрального управління СБУ. Саме його активісти надали розгослу історії Анни Ковальчук, чий син помер від міліцейських тортур. Справу вперто відмовлялися розслідувати в Україні, тому волонтери проводили акції біля ГПУ та будівлі ООН. Ухвалу на користь жінки виніс Європейський суд з прав людини. За оцінкою Центру, юридичне завершення мають близько 30% розслідуваних ним справ. Нині під увагою Центру – нові факти тортур та жорстокого поводження із громадянами з боку працівників МВС.

Ерозія капіталу – передумова деградації економіки

Збереження застарілих підприємств і совкових технологій є причиною архаїчної структури і неконкурентоспроможності української економіки

Автор:
Володимир Лановий,
президент Центру ринкових реформ

Підприємства у плановій економіці, як відомо, майже не модернізуються. Їхня доля не цікавить бюрократів – неформальних власників соціалістичного майна. Побудовані за держпланом виробничі об'єкти з часом стають збитковими, але це нічого не змінює: їх вводять у ранг недоторканих – планово-збиткових – і перебирають на утримання держави. Так, у Радянському Союзі збитковими були вугільні шахти, електростанції, гірничо-збагачувальні підприємства, цегляні заводи, виробництва мінеральних добрив та багато інших.

Приватизація державних підприємств, що здійснюється в Україні після відходу від планового соціалізму, на жаль, не зрушила воза з місця. Модернізації немає, промислові підприємства розвалюються, інфраструктурні споруди іржавіють. Половина об'єктів збиткові, не платять податків, не відраховують грошей до пенсійного фонду. На машинобудівних заводах і фабриках одягу фактично зайнято щонайбільше 10–20% робочих місць, в інших виробничих галузях ситуація не краща. За таких показників керівники цих підприємств (а серед них і приватизовані, і орендовані, і державні) ними не управляють. Принаймні збільшити чисельність працюючих, запропонувати нову продукцію світовим ринкам і знизити енергомісткість економіки не можуть.

Критична ситуація у вугільній промисловості. Більшість об'єктів тут на безпосередньому

утриманні уряду і є не просто збитковими. Вони не амортизують кошти для ремонтних робіт і технічної перебудови копалень. Гроші на це виділяє бюджет. Коли вони надійдуть, невідомо, чи вистачить їх і чи не розкрадуть та не перехоплять по дорозі на інші потреби, немає жодних гарантій. Зате власні витрати самих шахт стають відносно меншими. Цей атавізм був дикунським навіть для соціалістичної епохи. Ніби то не виробництво, яке має бути самоокупним, а публічні бібліотеки чи школи, які без державного фінансування існувати не можуть. Наслідки очікувані: зношеність обладнання страшна; «дешевим» штучно визнається вугілля, яке видобувається на надзвичайних глибинах, де людина не може перебувати довше ніж дві години і яке щороку коштує десятків, а подеколи сотень життів. І останнє – на утримання такої пекельної галузі бюджет витрачає нині майже 20 млрд грн дотацій та прямих покриттів збитків.

Цією публікацією на сторінках **Тижня** професор, экс-голова Фонду держмайна України Володимир Лановий відкриває авторський цикл статей, присвячений огляду хронічних хвороб вітчизняної економіки, виявленню їхніх причин та методам лікування. Наступний матеріал буде про «перегини на місцях» у податковій системі держави

Дуже підозріла, непрозора модель відновлення виробничого капіталу застосовується й у більшості інших галузей енергетичного комплексу. Тут також не нараховують амортизації і сподіваються на бюджетне утримання. Проте для потреб електростанцій та електромережних підприємств за рахунок спеціальних надбавок до тарифів на електроенергію (які, зрозуміло, оплачують споживачі) утворюють галузеві позабюджетні фонди. Вони не належать компаніям, ними розпоряджаються енергетичні сановники. Їхнє призначення – здійснення капітальних інвестицій у розвиток станцій, у ремонтні роботи, утилізацію відходів, демонтаж блоків тощо. Це ще один рудимент радянської планової моделі, який українському енергетичному клану вдалося протягти через усі уряди й усіх президентів. Оскільки такі фонди не є складовими бюджету, вони не підлягають громадському і парламентському контролю, а тому

використовуються неефективно, нерідко й не за цільовим призначенням. Відомості знайти важко – бюрократи старанно прикривають сумнівні фінансові оборудки. Сумнівні, бо суперечать навіть нашим, що як «дишло», податково-бюджетним нормам і законодавству про ціноутворення. Але те, скільки років добудували блоки Хмельницької та Рівненської АЕС і які службові автомобілі в керівників Енергоатому, говорить саме за себе. Надбавки не входять до тарифів і не доходять до підприємств. Ці платежі не мають також статусу податків, бо виконують протилежну функцію. Висновок: під критикам влади діє механізм вилучення суспільних грошей на потреби енергобюрократії. Реальних і необхідних за обсягами капіталів для галузі годі й очікувати. У той час як близько половини атомних і теплоенергоблоків відпрацювали свій ресурс. Та й рівень їхніх якісних характеристик не відповідає сьогоднішнім вимогам.

Вітчизняні виробничі капітали, які не оновлюються і не модернізуються, роз'їдає ерозія, що свідчить і про фізичну, і про моральну зношеність, а фактично про економічну деградацію наших підприємств. З огляду на міру ефективності використання фінансових ресурсів збиткові та несамоокупні об'єкти є гириями на ногах економіки: вони потребують від суспільства чистих прибутків на оплату їхніх збитків, погашення боргів і відшко-

26
млрд грн
боргів комунальних господарств реструктурували восени 2011-го

ЗІ СВОЄЮ ПРОДУКЦІЄЮ «РАДЯНСЬКІ» ЗАВОДИ НЕ МОЖУТЬ ВПИСАТИСЯ В РИНКОВІ ЗАПИТИ

дування зносу фондів. За інших обставин чисті прибутки економіки були б витрачені на приріст капіталу і робочих місць в інших галузях, зокрема в інноваційних виробництвах та з вищою ефективністю. А отже, була б зовсім іншою динаміка зростання української економіки. Виходить, що, покриваючи збиткові й паразитуючі компанії за рахунок суспільних прибутків і передбачаючи необхідні видатки в бюджеті, Україна перетворюється на планово-збиткову економіку.

Чому виробництва соціалістичної епохи не вдається поставити на ноги, що заважає? Адже є чимало невеликих підприємств, які виникли в новітні

часи або докорінно оновлені: в харчовій галузі, торгівлі, телекомунікації, фінансах тощо.

По-перше, «радянські» заводи не можуть вписатися в нові ринкові запити з продукцією, яку виробляють. Їхні потужності відносно завеликі. І завантажити останні можна лише інноваційними та найякіснішими виробами. Але поки що такі завдання власники та керівники багатьох підприємств, що дісталися Україні у спадок від радянської доби, перед собою не ставлять.

По-друге, відійшли в минуле технології, на яких базувалися ці підприємства. А з ними стали архаїчними структури організації виробництва: не потрібні спеціалізовані на окремих виробках численні основні цехи; зайвими виявилися заготівельні й допоміжні виробництва – необхідні матеріали та послуги дешевше виробляти спеціалізованими фірмами й отримувати через ринок. Заводи мають стати компактнішими і звільнити масштабні земельні ділянки, приміщення, комунікації. У цьому випадку в разі зменшення споживання палива й енергії. Непотрібним стає й численний апарат управління та обслуговування.

По-третє, консервація заіржавілої техніки, обладнання,

споруд стала можливою завдяки створенню економічно безпечних, «санаторних» умов існування, успадкованих від соціалістичної епохи виробничих комплексів. Фактично на них не поширюється принцип безумовної матеріальної відповідальності за результати роботи. Так, ніби нічого не змінилося і за прибутковість чи збитковість підприємств відповідає уряд.

По-четверте, необхідність переходу на нові технології, зміни організаційно-просторової структури, освоєння абсолютно новітньої продукції вимагають, щоб більшість старих об'єктів цілком оновили і свій профіль, і фінансовий статус (статутний фонд, кошти на рахунках, борги, фінансові активи тощо), і керівництво, і інфраструктуру, і власників. Цьому активно перешкоджають чиновники й директори, у яких зовсім інші інтереси.

Ці фантоми минулого захищають різними способами. В інфраструктурних та енергетичних галузях на базі раніше самостійних господарських суб'єктів створено галузеві державні об'єднання (холдинги, корпорації, концерни тощо), які монополізували ринки, диктують ціни, що гарантують їм прибутковий стан, і заволоділи фінансами реальних підприємств. У разі якщо підвищення цін і тарифів ускладнено, наприклад, коли влада пов'язана політичними обіцянками виборцям цього не робити, як у випадку з тарифами на комунально-енергетичні послуги, діють інакше. Борги комунальних компаній перед постачальниками, накопичені за кілька років, періодично «списуються». Це б'є по бюджету, з якого в наступні роки відшкодуватимуть втрати постачальників. Востаннє восени 2011-го списано 26 млрд грн. У разі неможливості таких відшкодувань, як, приміром, із Нафтогазом, що накопичує зовнішні заборгованості перед російським Газпромом, влада просто передає боржникові бюджетні гроші для збільшення його статутного капіталу або перекредитування нафтогазових боргів.

Тобто можна мати збитки, розтринькувати енергію, розвалювати виробництво – жодних наслідків. Фактично своїм фі-

ФОТО: ОЛЕКСАНДР ЧЕКМЕРЬОВ

зичним і моральним занепадом соціалістичні комплекси та новоутворені квазікорпорації зобов'язані урядовому управлінню, яке стало на захист чиновницького безвідповідального володіння ними й продемонструвало байдужість до долі реальних виробництв та їхніх працівників. Проте воно безтурботно виймає і виймає гроші платників податків для затикання дірок там, де мають отримуватися прибутки.

Отже, на запитання, **як відновити «радянські» виробничі об'єкти**, є конкретні відповіді.

Треба **взяти за правило, що постійно збиткових заводів, фабрик, компаній не повинно бути**. Такі господарські одиниці державної та комунальної власності підлягають невідкладній реорганізації за ініціативою влади. Її формами можуть бути програми добанкрутних санацій, що передбачатимуть перехід на нову продукцію, кооперацію з приватними, зокрема й міжнародними, компаніями, реструктуризацію комплексів, технологічне оновлення тощо. У багатьох випадках санацію доцільно здійснювати після повної або часткової приватизації об'єктів.

Процедури банкрутства недержавних підприємств за позовом кредиторів (працівників, банків, постачальників тощо) мають відбуватися швидко, щоб майно не втрачало вартості й не розкрадалося. До складу кредиторів не можна включати податкові інспекції, які не є такими за визначенням і лише заважають майновому відшкодуванню приватного боргу. У цьому контексті треба скасувати майнові застави (арешти) при виникненні податкового боргу. Ще одна перепона застосуванню механізму банкрутства – несамостійність і некваліфікованість судів. Податкова служба та її бажання вищі за закон і судову компетенцію. Тема для України відома і, на жаль, за нинішньої влади малоперспективна. А без її вирішення й надалі загниватимемо.

Першочерговим є завдання **демонополізації, зокрема шляхом вертикальної та горизонтальної дезінтеграції державних галузевих холдингів,**

концернів, корпорацій і переведення їхніх окремих господарських підрозділів у режим самостійних підприємств. Це дасть змогу виокремити зі складу таких об'єднань збиткові функціональні одиниці й здійснити щодо них санаційні та приватизаційні операції. Далі відносно самостійних приватизованих підприємств, які не стали прибутковими, треба застосовувати процедури банкрутства.

Потрібно нарешті **вийти з полону планового фінансування збитковості та соціалістичного ціноутворення**, коли ціни покривають собівартість і забезпечують прибуток незалежно від уподобань і сприйняття виробу покупцями. Знову оголошено, що Міністерство інфраструктури підвищує вартість квитків на залізниці. Державна компанія «Укрзалізниця» завжди буде прибутковою, хоча її послуги тільки погіршуються, пасажирів користуються дедалі гіршими і зношеними вагонами, а небезпека аварійності стає все реальні-

шою. Знову держбюджет передбачає видачу субсидій і кредитів НАК «Нафтогаз України», теплокомуненерго, вугільному комплексу, авіабудівним компаніям, виробникам сільськогосподарської техніки, іншим неконкурентоспроможним підприємствам. Варто позбутися такої практики, вбивчої і для бю-

ПІДОЗРІЛА, НЕПРОЗОРА МОДЕЛЬ ВІДНОВЛЕННЯ КАПІТАЛУ ПРИТАМАННА БІЛЬШОСТІ ГАЛУЗЕЙ

джету, і для економіки загалом. Ціни повинні формуватися на ринкових засадах і не зростати автоматично в разі збільшення собівартості виробництва. Господарський прибуток має виникати лише за умов покращення роботи, технічного оновлення, зменшення витрат, підвищення якості продукції. Якщо компанія не здатна на це, стає збитковою, вона мусить пройти процедуру санації або банкрутства. Тільки тоді можна сподіватися,

що почнеться модернізація виробництв та мереж і ми зможемо їздити в комфортабельних вагонах й мати у своїх квартирах гарячу і чисту воду за доступними тарифами.

Доцільно запровадити спеціальний податок на нерухомість, який зробить обтяжливим використання для виробництва і комерції занадто великих земельних ділянок та приміщень. Платниками мають бути юридичні та фізичні особи – їхні власники. При цьому невеликі будинки, ділянки, приміщення не оподатковуються. Ставки податку доцільно зробити плавно прогресивними – приблизно від 0% до 5% вартості об'єкта – і стягувати їх один раз на рік. Зобов'язання з оподаткування нерухомості мають покладатися на господарів об'єктів будь-якої форми власності, зокрема державної та муніципальної. Саме вони використовують сьогодні земельні ділянки, будинки, приміщення найгірше, проте і далі «байдикують» завдяки протекціонізму органів влади. До речі, такий протекціонізм зазвичай небезкорисливий, хоча вголос чиновники запевняють, що захищають заводи – «флагмани п'ятирічок».

Треба створити умови накопичення фінансових фондів для модернізації застарілих підприємств. Першим джерелом накопичень мають стати їхні власні амортизаційні фонди. Відрахування до них повинні бути обов'язковими – не можна звільняти від амортизації виробництва, які зупинені або призупинені, адже це дає змогу залишатися радянським промисловим руїнам недоторканими. Окрім того, **треба дозволити підприємствам самим підняти середні ставки амортизації активної частини капіталу в 2–2,5 рази, а на високотехнологічних виробництвах – ще вище.** Вартість капіталу, що амортизується, потрібно збільшувати пропорційно не індексу інфляції споживчих товарів і послуг, як вказує Податковий кодекс (та й то дозволено це робити лише в частині перевищення десятивідсоткового рівня інфляції, тобто якщо вона нижча, то індексація не відбувається взагалі), а індексам зростання середньої вартості за групами обладнання, техніки,

транспортних і будівельно-монтажних робіт тощо. Інакше відновлення вартості капіталу є лише частковим. Зараз це і відбувається, зважаючи, що щорічний приріст цін на інвестиційні товари і послуги удвічі-втричі вищий від темпів інфляції.

Збільшення коштів на амортизаційних рахунках призведе до скорочення прибутку компанії, а тому зменшиться й сума відповідного податку, який вони мають сплатити до бюджету. У масштабах країни від оподаткування вивільняться багатомільярдні суми й акумулюються саме в тих суб'єктів господарювання, які є більш капіталомісткими. Такий підхід вигідно відрізняється від методу стимулювання господарських інвестицій, який запроваджений з ухваленням Податкового кодексу і полягає у звільненні від оподаткування прибутку, що реінвестується підприємством. Цей метод непоганий, але дає змогу створювати інвестиційні накопичення лише на прибуткових об'єктах, які зазвичай модернізації не потребують.

До речі, шляхом підвищення амортизаційних ставок пішли США в ході реформ періоду Рейганоміки (1980–1988-й). Значною мірою саме завдяки цьому у 80–90-х роках минулого сторіччя вдалося перевести американську промисловість на нові гнучкі роботизовані технології модульного типу.

Потрібні не тільки макроекономічні стимули. Самі компанії мають оновлювати технологічну базу. Найбільше до цього спонукатимуть **поширення ринкової конкуренції, усунення монополістичних зловживань і політичної та корупційної ренти.** І ще **потрібен реальний ринковий фінансовий механізм виробничо-технологічного оновлення,** який включатиме незалежні кредитні інститути без протекціонізму з боку уряду і грошового регулятора, скасування адресно-емісійного кредитування банків, їхню обов'язкову відповідальність за повернення позик, вкладання депозитних ресурсів у проекти господарського розвитку, доступні ринкові позикові відсоткові ставки тощо.

Має динамічно змінюватися й структура капіталів. Зрозу-

міло, що сьогоднішній їх розподіл безнадійно відстав від потреб суспільства. І це стосується не лише заводів і комбінатів радянської епохи. Найважливішим для України є питання визначення нових інвестиційних пріоритетів, щоб створювати сприятливі умови для новітніх галузей і виробництв. Особливе місце мають посісти сектори інформаційно-технологічної (ІТ) економіки. Її виробниці та послуги вкрай потрібні внутрішнім та зовнішнім ринкам, а для її розгортання є кваліфікована робоча сила, база електронної та радіотехнічної промисловості, коопераційні зв'язки тощо. Водночас **розподіл інвестицій має відбуватися, виходячи з потреб споживання, визначених ринковим попитом** (тобто через торгівлю і фінансові послуги), а не за вказівками бюрократії.

Щоб звільнити капітал від ерозійного розкладання, потрібно також **зняти адміністративні та фіскальні обмеження і бар'єри на шляху перетворення натуральної форми капітальних об'єктів на фінансову** (при продажу, реконструкції, банкрутстві, ліквідації, реорганізації майнових комплексів) та на шляху реалізації фінансових інвестицій у виробничі активи (при будівництві, поглинанні, приєднанні, технологічному оновленні, перефільованні, модернізації підприємств чи їхніх підрозділів тощо). Зарегулюваність цих операцій робить їх високоризикованими для власників капіталу і гальмує структурні зміни.

Необхідний **послідовний перехід до переважно приватної форми власності** на майнові виробничі та фінансові активи в українській економіці, а також **забезпечення свободи підприємницької діяльності.** Партія регіонів не для цього прийшла до влади, адже вона є прихильником олігархічної моделі економіки, що не передбачає розвитку малого і середнього бізнесу. Та в будь-якому разі рано чи пізно країні доведеться позбутися цього обтяжливого багажу, заіржавілого і громіздкого капіталу, який тягне наш корабель на дно, інакше судно не випливе. ■

ПЕРЕВАЖНО АГРАРНА? Доля вітчизняної економіки залежить від оновлення основних фондів

ФОТО: ОЛЕКСАНДР ЧЕКМЕРЬОВ

Азійські інновації

Дешеві технології
мігрують на Захід

Найдешевший у світі автомобіль Tata Nano став символом іще до того, як перший його екземпляр зійшов із конвеєра в 2009-му. Найповажніший індійський промисловий конгломерат Tata Group широко розрекламував цю машину як утілення справжньої революції. Економні інновації зроблять споживчі товари (авто вартістю \$2 тис. – лише перша ластівка) доступними для рядових індійців та китайців. Азійські інженери переосмислять західний продукт, прибравши всі зайві витребеньки.

Економія буде така величезна, що ощадливі ідеї завоюють увесь світ. Nano проголосить прихід Індії, точно як Toyota раніше – добу Японії.

Та, на жаль, диво-машину від самого початку переслідували проблеми. Протести фермерів змусили концерн Tata Motors перевести виробництво з одного індійського штату в інший. Автівки не змогли запалити ентузіазму перших покупців, зате деякі добре загорялися самі в буквальному сенсі. Клієнти із села не надто охоче пересідали з вантажівок на легковики. Те, що Nano не

змогла виправдати всього рекламного галасу, наводить на запитання: чи не перехвалили ми дешевих інноваційних технологій? Чи можуть західні компанії спокійно перевести подих?

Дві нові книжки – «Зворотна інновація» (Віджай Говіндараджан і Кріс Трімбл) та «Дешево й сердито: економні інновації» (Наві Раджу, Джайдіп Прабху і Сімон Агуджа) – нашттовхують на думку, що відповідь на обидва запитання лише одна: «ні». Говіндараджан, професор школи бізнесу імені Амаса Така при Дартмутському

коледжі, був радником компанії General Electric із питань ощадливих інноваційних технологій і співавтором новаторської статті на цю тематику, написаної спільно з директором General Electric Джефом Иммельтом. «Дешево й сердито» – це наразі найвичерпніша книжка про інновації та економію (у мові гінді є навіть спеціальне слово «джугаад», що означає «винахідливе, дотепне пристосування» або «вихід зі становища»). Ці видання свідчать: скрізь у країнах, що розвиваються, процвітають ощадливі інноваційні технології, хоча світила науки поки що не дійшли згоди щодо терміна на їх позначення. Крім того, вони переконливо доводять, що це змінить і багаті країни.

Мультинаціональні компанії починають брати на озброєння ідеї, створені в країнах, що розвиваються (і для них), та запроваджувати їх на Заході. Американська Garmin, виробник автомобільних стереосистем, розробила нову модель для держав третього світу під назвою «Сарас» (що на санскриті означає «гнучкий»). Над спрощеним дизайном працювали індійські й китайські інженери. 2009 року до клієнтів Garmin додалась і Toyota. Портативний ультразвуковий сканер Vscan, який випускає компанія General Electric, було розроблено в Китаї. Зараз цей міні-апарат для УЗД зажив величезної популярності як у багатих, так і в бідних країнах (Иммельт вважає, що ці прилади стануть такими самими незамінними, як стетоскопи). Мережа супермаркетів Walmart, яка створила міні-маркети під своїм брендом для полегшення конкуренції в Аргентині, Бразилії та Мексиці, тепер повертає ідею додому, в США.

Зазвичай західні компанії бояться, що ця стратегія знищить уже наявний ринок дорогих технологій. Навіщо купувати девайс за \$10 тис., якщо та сама фірма випускає грохи простіший аналог за \$1 тис.? Але це занадто песимістичний погляд. General Electric відкрила новий ринок серед медиків, що дало змогу здешевити кардіограми; попередньо лише лікарні могли дозволити собі купувати відпо-

відне обладнання. Крім того, застій – це не вибір. Чи продавачимуть західні фірми продукцію економ-класу в себе на Заході, чи ні, а ось азійські туди точно придуть.

Індійська Mahindra & Mahindra продає чимало міні-тракторів американським дачникам і наганяє дедалі більше страху на компанію John Deere. Haier із КНР наступає на п'яти західним конкурентам на широкому фронті – від кондиціонерів і пральних машин до охолоджувачів напоїв. Вона продавала охолоджувачі для вина за половину ціни, встановленої провідним виробником. Упродовж двох років китайці захопили 60% американського ринку. Деякі західні фірми спочатку звертаються по допомогу в розробці продукту до країн третього світу. Стартапові компанія Diagnostics for All («Діагностика для всіх») зі штату Массачусетс, зробивши тести на паперовій основі завбільшки з поштову марку, вирішила запровадити свою ідею в країнах, що розвива-

Індійське авто вартістю \$2 тис. – лише перша ластівка інновацій

МУЛЬТИНАЦІОНАЛЬНІ КОМПАНІЇ БЕРУТЬ НА ОЗБРОЄННЯ ІДЕЇ З КРАЇН, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ

ються, аби лиш оминати страшенно повільну американську процедуру ліцензування медтехніки.

Скрізь і всюди підприємці хапаються за ідею радикального зменшення витрат. Джейн Чен, власниця фірми-виробника термобілизни Embrace, продає недорогі термокомплекти для недоношених немовлят в Америці та кількох країнах, що розвиваються. Вівіан Фонсека взяла участь у розробці системи для розсилання SMS-повідомлень матеріально незабезпеченим або літнім пацієнтам-діабетикам, щоб допомогти їм тримати хворобу під контролем. Зак Розенберг і Ліз Маккартні переглядають концепцію будівництва під ключ і сподіваються урізати собівартість на 15%, а термін виконання – на 30%.

І ця тенденція, очевидно, посилюватиметься. Захід приречений на довгий період суворої економії, тому що середній

клас переживає фінансові труднощі, а держава обмежує соціальні видатки. Близько 50 млн американців живуть без медичного страхування; у 60 млн немає постійного банківського рахунка. Таким людям украй потрібні нові способи економити кошти. Дедалі більше західних університетів переймаються ідеями ощадності (принаймні коли не йдеться про плату за навчання від їхніх студентів). Університет Санта-Клари має власну Лабораторію економних інновацій. Стенфордський – програму під не дуже економною назвою «Підприємницький план надзвичайної доступності». У Кембриджського є програма «Проект для всіх». Навіть при Адміністрації Барака Обами діє Управління соціальної інновації та громадянської участі для залучення широких мас дрібних і середніх підприємців до галузей охорони здоров'я та енергетики.

ЕКОНОМІКА ПОВИННА БУТИ ЕКОНОМНОЮ

Глобалізація змушує західні компанії пропонувати більше за ті самі гроші. Американській фірмі Logitech, яка кинула виклик Rapoo з КНР на китайському ж таки ринку, довелося випустити першокласну бездротову «мишку» за найнижчою для цього продукту ціною. Виробник сільськогосподарської техніки John Deere так само мусив здешевити свої міні-трактори, коли в Індії з'явився конкурент – компанія Mahindra. Водночас глобалізація надає західним фірмам більше інструментів. Деякі з них створюють на нових світових ринках інноваційні центри. Наприклад, 2010 року PepsiCo відкрила такий центр в Індії. Інші західні компанії не припиняють «половання на голови» на глобальному «ринку мізків». Альянс Renault-Nissan звернувся до своїх інженерів з Індії, Франції та Японії з проханням подавати ідеї щодо зменшення витрат. Конкурс виграли індійці.

Можливо, Tata Nano й не змінила світу. Але це зроблять економічні інноваційні технології. ■

Упродовж двох років китайці захопили 60% американського ринку охолоджувачів для вина

Не лише ПРО вибори

Розмова Барака Обами з Дмитрієм Медведєвим «не для мікрофона» може коштувати йому президентства

Автор:
Жанна
Безп'ячук

Доло цього річної виборчої кампанії в США може швидко й однозначно вирішити якась екстраординарна подія. Чинний президент Барак Обама й головний претендент на виборчу номінацію від республіканців Міт Ромні йдуть у різноманітних рейтингах практично синхронно, й шальки народної підтримки

схиляються на той чи інший бік практично в межах статистичної похибки. Екстраординарний провал адміністрації Обами найближчими місяцями – ось що потрібно для перемоги кандидата-республіканця. Таким провалом цілком може стати випадково, а не виключено, що й не випадково підслухана журналістами розмова

УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Радянський агітпроп «Сьогодні»

Лідер США відмовився від повноцінної зустрічі з Віктором Януковичем на саміті з ядерної безпеки в Сеулі. Проте оточенню українського глави держави вдалося влаштувати йому кількахвилинну розмову з Бараком Обамою в кулуарах. Відтак наші речники за результатами спілкування повідомили, що «президенти двох країн обговорили питання ядерної безпеки, в тому числі ініціативу української сторони про створення науково-дослідного центру на базі Чорнобильської АЕС». Натомість у повідомленні американців вказано, що під час діалогу Обама порушив неприємну для українського колеги тему вибіркового переслідування політичної опозиції, а також говорив про забезпечення вільних, справедливих і прозорих парламентських виборів у жовтні. Утім, лояльні до української влади ЗМІ викрутили зустріч Януковича з Обамою в найкращих традиціях радянського агітпропу. Зокрема, газета «Сьогодні», яка належить Рінатові Ахметову, вишла із заголовками на першій шпальті: «Кінець ізоляції Януковича», «Разговор с хозяином Белого дома стал сигналом для ЕС: с Украиной теперь можно дружить».

американського та російського президентів на саміті з ядерної безпеки в Сеулі.

Американський керманіч пообіцяв Медведєву «більшу гнучкість» у питанні створення європейської системи ПРО за участю НАТО, США й Росії, але вже після виборів 2012-го, зараз він виявити лояльність не може, позаяк ці перегони «будуть останніми в його кар'єрі». Зі свого боку, Дмитрій Медведєв виказав належну сумлінність: він усе перекаже Владіміру, який до цього лише звинувачував американців у тому, що, мовляв, апетити в них невситимі: вони хочуть контролювати абсолютно все самі, все саботують, не слухають росіян. І тут увесь світ переконався, що Обама таки слухає Росію і таки на якусь співпрацю сподівається.

Республіканці логічно вирішили вичавити максимум із цієї ситуації з «розмовою», яка не призначалася для сторонніх вух. Якраз напередодні сеульських подій Міт Ромні назвав Росію «геополітичним ворогом США номер один». Суть підслуханої розмови він дефінував «тривожним розвитком подій». Ці заяви парирував спікер виборчого штабу Обами Бен Лаболт: «Губернатор Ромні уславився своїми коментарями щодо ключових зовнішньополітичних викликів, які стоять перед нашою країною, пропонуючи при цьому... багато порожньої риторики без жодних конкретних планів посилити нашу безпеку чи зміцнити наші союзи».

Дехто з консервативного табору готовий приписати Обамі «зраду національних інтересів», адже той веде якісь підкилимні ігри з росіянами, від яких невідомо що можна очікувати. Хоча якраз те, чого очікувати від нової-старої Росії Путіна, цілком зрозуміло:

КОМЕНТАР

тестостеронного, наполегливого прагнення довести свою співмірність і рівновеликість Сполученим Штатам. І що менш успішною буде Росія Путіна всередині країни, тим важливішою для неї буде символічна, ритуальна рівновеликість. Обама в цьому сенсі – ідеальний партнер, позаяк припускає можливість поступок.

Утім, американські експерти, опитані **Тижнем**, поки що не роблять трагедії з «гнучкості» президента США. «Навіть якщо Барака Обаму переберуть, він не зможе надати росіянам юридичних гарантій того, що американські ПРО не будуть скеровані проти Росії, – пояснив **Тижню** Стивен Пайфер, старший науковий співробітник Інституту Брукінгс. – Немає жодних шансів, що Сенат США ратифікував би договір, який у будь-який спосіб обмежував би протиракетну оборону, і президент про це знає. Можливо, він запропонує чіткіші політичні гарантії та більшу транспарентність у зазначеному питанні в 2013-му. І, можливо, росіяни тоді будуть гнучкішими».

А останні можуть наполягати на юридичних гарантіях, яких Барак Обама насправді надати не може, лише з однією метою: це дає їм змогу заморозити питання ПРО доти, доки світ не дізнається ім'я наступного американського президента. Зрештою, восени цього року Сполучені Штати обиратимуть не лише главу держави, а й новий склад Палати представників і 33 сенаторів. Хто знає, як зміняться розстановка сил у Конгресі після цих виборів. Сенатори від Республіканської партії, утім, вже написали протестного листа, у якому заявили, що нізащо не підтримують поступки Росії.

Так як виборча президентська кампанія в Росії у виконанні Путіна чи Зюганова не може обійтися без антиамериканської риторики, так і американській кампанії у виконанні республіканців не уникнути антиросійських інтонацій. Це старий перевірений ідеологічний маркер для консервативного електорату старшого покоління в США. Однак таке маркування на потребу вибор-

Стивен Пайфер, посол США в Україні в 1997–2000 роках, старший науковий співробітник Інституту Брукінгс:

– Політичні опоненти Барака Обами використовуватимуть цю розмову, щоб піддати сумніву його відданість питанню ПРО.

Головний претендент на президентське крісло від республіканців Міт Ромні нещодавно назвав Росію «геополітичним ворогом США номер один». Точно так, як могли спостерігати певні вияви антиамериканізму під час російської президентської кампанії, ви бачитимете випадки в бік РФ від деяких політичних штабів під час американських перегонів.

чого дня не означає, що втрачено свою актуальність дилемне питання: чи можна розбудовувати ПРО й радіолокаційні станції спільно з авторитарним корумпованим режимом, який не поділяє ваших цінностей? А тим часом десь під Калінінградом уже працює радіолокаційна станція попередження про ракетні напади, яку Кремль ввів у дію у відповідь на розмови американців про плани розгортати ПРО в Східній Європі. ■

www.volkswagen.ua

ЗАВЖДИ НА ВИЩОМУ РІВНІ

Новий Volkswagen Passat

У новому Volkswagen Passat втілені найкращі технологічні інновації. Наприклад, асистент паркування 'Park Assist' та асистент утримання полоси руху 'Lane Assist'. Вперше в своєму класі в Passat представлені система розпізнавання втомі водія та система динамічного корегування дальнього світла фар 'Dynamic Light Assist', що створює оптимальне освітлення під час подорожі та підвищує рівень безпеки. Витрати пального — 4,6 л/100 км**.

Дізнайтеся більше про сучасні інноваційні технології в Passat та переконайтесь в надзвичайному комфорті та динаміці під час тест-драйву в одного з офіційних дилерів Volkswagen. Спеціальна пропозиція: від \$29 990***.

Ми фінансуємо! 0% річних*.

Das Auto.

0 800 303 303

*Розуміється фінансування придбання автомобіля Volkswagen Passat під 0,01% річних терміном на 1 рік за умови сплати від 50% авансового платежу/вартості автомобіля без урахування комісії, витрат на страхування та зборів до пенсійного фонду України. Фінансова група Порше: кредитує ТОВ «Порше Мобіліті» (свідоцтво Держфінпослуг ІК 58 від 02.07.2009); послуги фін. лізингу надає ТОВ «Порше Лізинг Україна» (довідка Держфінпослуг ФЛ 38744 від 14.07.2009). **Вартість пального за лінійним курсом на день оплати. ***Фольксваген, Пассат, Дас Аут, Парк Ассіст, Лайн Ассіст, Дінамік Лайт Ассіст, ПДЛай. Переможець в номінації «Легковий автомобіль середнього класу». ТОВ «Порше Україна», м. Київ, вул. Колекторна, 1. Тел. (044) 492 97 27. Цілодобово, безкоштовно в межах України зі стаціонарних телефонів. Дзвінки з мобільних телефонів тарифікуються згідно чинних тарифів Вашого мобільного оператора.

МАРІО, вбирайся в тогу

Вражаючий італійський прем'єр змінює внутрішню та європейську політику

До Маріо Монті ставляться з таким благоговінням, що дехто аж порівнює його з Луцієм Цинциннатом – патрищем, якого навіть після виходу на пенсію викликали для порятунку Давнього Риму. За легендою, до Цинцинната, який далекого 458 року до н.е. працював на полі, підійшли посланці, сказали вбратися в тогу й повідомили, що його призначено диктатором на шість місяців для виступу проти еквів, котрі заманили римську армію в пастку. Придушивши виступ ворогів, Цинциннат віддав абсолютну владу й повернувся до плуга, відмовившись від будь-яких нагород чи дарунків.

Коли торік Італію спіткало фінансове лихо через ситуацію на ринках державних облігацій, що ледь не штовхнули її до банкрутства, Монті викликали з його тихого-мирного існування на посаді президента міланського Університету Луїджі Бокконі, аби він помудрував над справами європейськими. Будучи пожиттєвим сенатором, 16 листопада Монті перебрав повноваження в розбещеного Сільвіо Берлусконі. Він призначив малочислений кабінет «технічної інтелігенції», а себе представив міністром фінансів, відмовившись від зарплати за виконання функцій урядовця.

За ці чотири місяці він відтягнув країну від катастрофи. Обмеження державних витрат, підвищення податків і пенсійна реформа на додачу до масштабної боротьби з ухилянням від оподаткування настановили фінанси республіки на шлях, що веде до збалансування бюджету наступного року і, коли пощастить, початку після того виплат колосального державного боргу. Аби сприяти відновленню зростання, Монті збирається лібералізувати закриті професії на кшталт фармацевтів і нотаріусів, а також спростити бюрократичні процедури. Наступний крок буде складніший, адже він полягає в реформуванні застарілого дворівневого ринку праці Італії.

Загроза банкрутства зменшилася, коли ставки дохідності за держоблігаціями впали. Великою мірою країна завдячує цим ще одному італійцеві – президенту Європейського централь-

ного банку Маріо Драгі, який вирішив проблеми фінустанов континенту з ліквідністю. Однак йому це вдалося частково через те, що Монті відновив довіру до Італії. Що характерно, рівень дохідності облігацій у неї щойно впав нижче, ніж в Іспанії (остання цього року очікує на вищий дефіцит бюджету, ніж той, якого вимагає від неї ЄС). За якихось 100 днів на посаді Монті проконтролював багато реформ, яких уникав Берлусконі. А ще професору вдалося зберегти і підтримку і лівих, і правих партій.

Якщо його економічна компетентність навряд чи когось здивує, то дипломатична спритність виявилася приємною несподіванкою. Італія, – одна із країн – засновниць Європейського Союзу, – повернулася до серця творення політики після років правління Берлусконі, за які вона опинилася на маргінесі й стала об'єктом кепкувань. Підписавши фіскальну угоду, що передбачає сувору бюджетну дисципліну, Монті прагне, аби ЄС прийняв і «економічний пакт», що посприяє би зростанню, особливо через вивільнення потенціалу єдиного ринку. Як сказав один дипломат, він шукає «більше Європи в Італії і більше Італії в Європі».

Пробувши два терміни у високих чинах Єврокомісії, Монті став улюбленцем єврократів. Однак він зажив поваги й за межами Брюсселя. Його запрошував на переговори Барак Обама. Політика ЄС раптом плавню пішла вперед. Стосовно Німеччини Монті підтвердив думку про те, що для подолання негараздів євро здебільшого потрібні реформи у проблемних країнах. У випадку з Францією він підтримує думку останньої про те, що Берлін має докладати більше зусиль до вирішення проблем єврозони (наприклад, збільшити фонд порятунку). Британії він пропонує допомогу у возз'єднанні з європейською родиною після ізоляції на грудневому саміті ЄС. Меншим країнам – свободу маневрування серед великої європейської четвірки. «Добре, що Італія повернулася, – каже інший дипломат. – Тепер Європа як стілець на чотирьох ніжках».

Що характерно, Монті підписався під листом від Британії,

Нідерландів та інших ліберальних країн, де звучить заклик до жорсткішого застосування правил єдиного ринку, зокрема названо й присоромлено країни, котрі не виконують зобов'язань щодо відкриття ринків енергоресурсів та послуг. Італійці, може, й не в захваті від деяких інших вимог послання, приміром, щодо вільної торгівлі, адже у плані глобалізації Італія часто

ЗА 4 МІСЯЦЯ НА ПОСАДІ МОНТІ ПРОКОНТРОЛЮВАВ БАГАТО РЕФОРМ, ЯКИХ УНИКАВ БЕРЛУСКОНІ

пасе задніх. Однак Монті беззаперечно вірить у єдиний ринок як потужне джерело нового зростання, творця зв'язків між проблемними південними й динамічними північними економіками та обіргі єдності членів єврозони й решти країн ЄС, що до неї не входять. А це не подобається Меркель. Німеччина може протистояти вимогам про вливання додаткових коштів до фондів порятунку проблемних економік. Але хіба це занадто – просити Берлін дужче відкрити свої ринки, якщо він сам вимагає цього від інших?

Відновленням свого авторитету Італія завдячує не лише

вродженим талантам Монті. ЄС радо привітав би будь-кого, тільки не Берлусконі, і європейські лідери Монті охоче підтримають. Однак ще багато чого може піти не так. Він усе-таки має продемонструвати, що здатен виправити найбільший недолік Італії – хронічно повільне зростання. За прогнозами, цього року економіка має скоротитися більше, ніж дозволяє останній бюджет. Опір заходам суворої ощадності й реформам може посилитися, особливо якщо нестійку підтримку Монті з боку партій підірве глибока рецесія. Його міжнародна еквілібрістика – справа тонка: Британії може виявитися важко витримати його заклики до інтеграції, Франція, не виключено, відмовиться від своїх лібералізаційних інстинктів, і навіть авторитет не обов'язково дасть йому сили переконати Німеччину позбутися її саморуйнівної одержимості політикою жорсткої економії.

Передусім у Монті залишилося дуже мало часу. На виправлення ситуації в Італії може піти ціле десятиліття, а його перебування на посаді добігає кінця наступного року. В будь-якому разі він не став би першим італійським технократом, чий здобутки змарнували б у майбутньому безпорадні політики. Однак для проведення довготривалих реформ необхідний чіткий мандат, здобутий у демократичний спосіб. Деякі представники «Народу свободи» – партії Берлусконі – вважають, що варто йти на вибори 2013-го під проводом Монті. Це було б помилкою: його авторитет ґрунтується на неналежності до будь-якої з партій. Відвернувши кризу, він має піти на пенсію.

Хоча це не означає, що професор не має політичного майбутнього. З нього був би хороший кандидат на посаду президента Єврокомісії чи Європейської ради (для представництва лідерів країн) на виборах 2014 року. І так само, як Цинциннати колись удруге викликали для відвернення перевороту в Римській республіці, Монті можуть удруге запросити на посаду італійського президента бодай для того, щоб мінімізувати ризик потраплення в найвище крісло Берлусконі. ■

Молодим тут не місце

Безробіття виштовхує перспективну італійську молодь з батьківщини

Автор:
Ольга Токарюк, Італія

Економічна криза в популярних між українських трудових мігрантів країнах Середземномор'я – Греції, Іспанії, Італії – змушує тамтешню молодь виїжджати за кордон у пошуках роботи. Рівень безробіття серед молодих людей у регіоні б'є рекорди. В Італії кожен третій віком до 30 років не працює. А кількість тих, хто протягом останнього року емігрував з метою працевлаштуватися за межами своєї країни, сягає 60 тис.

24-річна Джулія Дель Гроссо шукає роботу вже протягом двох місяців. Студентка останнього курсу університету Болоньї починає свій день із перегляду оголошень на відповідних сайтах. Попри знання трьох іноземних мов, вона готова на будь-який підробіток: нянькою, офіціанткою чи репетитором. Однак поки що її зусилля марні: з понад 30 листів із резюме, надісланих за цей час, їй відповіли лише на один: запросили на співбесіду, на якій крім Джулії було ще кілька десятків претендентів. «В Італії для молодих людей просто немає місця, – скаржиться вона. – Роботодавці не довіряють їм і не цінують їх. Я серйозно думаю над тим, щоби пройти стажування за кордоном, а потім сподіваюся там і влаштуватися кудись. Мій двоюрідний брат працює в Австралії, тому, можливо, і я туди поїду».

Ідею Джулії вже втілила в життя її ровесниця Аніта Рікеллі. Захистивши диплом в Італії, вона поїхала на стажування до Німеччини. Крім досвіду і непогані оплати після його закінчення дівчина дістала пропозицію роботи. «У моїй країні мені складно уявити подібну ситуацію, – каже Аніта. – По-перше, тому, що прак-

тика там дуже рідко буває оплачуваною. По-друге, досвід друзів доводить, що після стажування фактично нікому не пропонують працевлаштуватися». Її слова підтверджує статистика: тільки кожному десятому практиканту в Італії надходить така пропозиція, і лише половина отримує хоча б мінімальну грошову винагороду в період стажування.

«Втеча мізків» сягнула серйозних масштабів. За офіційними даними паспортних відділів Італії, протягом останнього десятиліття за кордон виїхали 300 тис. осіб віком до 30 років, і щороку їхня кількість збільшується на 60 тис. Однак чимало людей не повідомляють державу про те, що вирушають на роботу до іншої країни, тому реальні цифри, ймовірно, вищі. До найпопулярніших напрямків – Німеччини, Великої Британії, Швейцарії – останнім часом додалися Бразилія та ОАЕ. Дослідження свідчать, що внаслідок «втечі мізків» Італія протягом останніх 20 років втратила близько €4 млрд.

Соціолог Джорджо Марсіля так змальовує портрет сучасного італійського трудового мігранта: молода людина, високоосвічена, зі знанням іноземної мови, обізнана щодо своїх можливостей і того, що пропонує глобалізований світ. «Це люди, у виховання і навчання яких держава інвестувала чималі гроші та які мали би стати рушієм її зростання. Натомість ми їх втрачаємо. Однак навіть якщо вони залишаються в Італії, то часто виконують роботи, що не відповідають рівню їхньої кваліфікації», – констатує вчений. І додає: найбільші труднощі з працевлаштуванням у країні відчувають висококваліфіковані фахівці: фізики, хіміки, біологи. За даними Євро-

ЧЕМОДАННИЙ НАСТРІЙ. Італійці дедалі частіше шукають роботу за межами країни

пейського статистичного бюро, держава інвестує в розвиток науки лише 1,2% свого ВВП – мізер порівняно, приміром, із Німеччиною (2,8%) чи Фінляндією (3,8%). Тож не дивно, що чимало молодих науковців емігрують з метою навчання в аспірантурі чи пошуку роботи.

Часто такий шлях обирають і випускники гуманітарних спеціальностей. 29-річна колишня римлянка Джулія Ар'ете закінчила університет за спеціальністю «Історія мистецтв» і в країні, яка є суцільним музеєм просто неба, не зуміла знайти роботу. Пізніше влаштувалася в Лондонську національну галерею, де за п'ять років пройшла кілька щаблів кар'єрної драбини: починала просто охоронницею в залі з експонатами, а тепер працює у видавництві музею і проводить екскурсії. «З 15 моїх одногрупників лише одна знайшла роботу за фахом в Італії, – розповідає Ар'ете. – Інші або виїхали, або зайняли на менш кваліфікованих роботах. Один товариш з університету влаштувався продавцем у крамниці меблів, адже потрібно якось виживати».

Із чого ж побудований непроживний для молоді мур, яким

Ймовірність працевлаштування у II кварталі 2012 року в деяких країнах

Індія – 48%
Бразилія – 39%
Тайвань – 36%
Японія – 23%
Перу – 23%
США – 12%
Греція – 11%
Іспанія – 8%
Німеччина – 7%
Польща – 6%
Італія – 1%

За даними ManpowerGroup

ФОТО: AP

оточений італійський ринок праці? По-перше, сама структура економіки є надто традиційною, – пояснює професор соціології університету Флоренції Лаура Леонарді. Більшість підприємств в Італії – це малий сімейний бізнес, у якому в 95% випадків задіяні до десяти людей. «Комусь іззовні пробитися на таке підприємство практично неможливо, там усе вирішують зв'язки. Роботодавець набагато охочіше візьме працювати родича або знайомого, а не людину з вулиці незалежно від її навичок і вмінь», – пояснює науковець. За даними опитувань, 61% італійських компаній відбирають кадри за рекомендаціями, а не за результатами відкритого конкурсу. Відсутність меритократії, тобто системи, в якій здібності й заслуги кожного належно винагороджуються, – проблема, на котрій наголошує більшість молодих «утікачів» із Італії.

По-друге, за словами Леонарді, внаслідок низького рівня інвестицій у нові високотехнологічні галузі економіки держава не має можливості створювати нові робочі місця. Справді, за даними Італійського статистичного інституту,

кількість робочих місць у ній щороку зменшується. «Країна не розвивається вже протягом багатьох років, – каже Леонарді. – Експортний бум, завдяки якому вона зростала в 1950–1980-х, через підвищення конкуренції з боку Азії залишився в минулому. А модернізувати економіку ми поки що не спромоглися».

Демографічна ситуація в державі теж не на користь молоді. П'ята частина населення є старшою за 65 років, а середній вік тамтешнього керівника – 62 роки. Літні люди визначають політику держави, і при цьому голос молоді практично не враховується, – скаржаться італійці, з якими спілкувався **Тиждень**. Більш як половина соціальних видатків Італії спрямовують на виплату пенсій, а на допомогу з безробіття виділяють менше ніж 2%. Зрештою, емігрувати молодь спонукає порівняно невисока, як для країн ЄС, оплата праці: середня зарплата випускника університету в Італії через рік після отримання диплома становить €1004 на місяць.

Проте навіть якщо роботу знайти вдалося, із молодим працівником зазвичай підписують контракт, який має обмежений термін дії: найчастіше від трьох місяців до року. Нерідко його потім не продовжують, а отже, пошуки починаються спочатку. Саме це і є причиною, пояснює соціолог Леонарді, поширеного стереотипу про італійських «матусиних синів та дочок»: молоді не має стабільної роботи, а відповідно й можливості створити

власну родину і змушена мешкати разом із батьками до 30–35 років. Зі зміною влади в Італії наприкінці 2011-го з'явилася надія на реформи, які зроблять доступнішим ринок праці для молоді. Утім, зміни навряд чи стануть найближчим часом – нещодавно прем'єр Маріо Монті порадив молодим людям «забути про постійне місце роботи».

Ситуація є дещо іншою для іноземців з менш розвинених країн, які мешкають на Апеннінах. Як свідчать дослідження, іммігранти віком до 30 років частіше, ніж італійці, мають постійне місце роботи. Рівень безробіття поміж них також нижчий. Цьому є пояснення: вони працюють на малокваліфікованих роботах, погоджуються на незручний графік і меншу зарплату.

Це стосується й українців: наші співвітчизники на шостому місці за чисельністю серед молодих іноземців, працевлаштованих в Італії. Колишня мешканка Миколаєва 24-річна Юлія Заїкіна є однією з них. До цієї країни вона приїхала слідом за мамою кілька років тому і відтоді змінила не одну роботу. Каже, що з працевлаштуванням особливих проблем не мала, адже мешкає на туристичному Адріатичному узбережжі, де влітку відпочиває багато російських туристів. «Я просто ходила по крамницях і залишала своє резюме, – каже дівчина. – Виявилось, що продавець зі знанням російської мови шукалі чимало з них». Однак то була переважно сезонна зайнятість – Юлія лише цього року закінчує університет, тож пошуки серйозної роботи ще попереду. На думку українки, італійська молодь частково винна в тому, що не має роботи, бо не розглядає всі пропозиції і не хоче опускатися нижче від певного рівня життя, який забезпечують батьки і до якого звикла. «Іммігранти, зокрема українці, мають конкурентну перевагу хоча б тому, що знають іноземні мови, – вважає Заїкіна. – Щодо мене, то після закінчення навчання планую переїхати до більшого міста й шукати роботу за спеціальністю. Якщо не знайду, можливо, повернусь... Але не до України, а до Росії – у мене там родичі». ■

НОСТАЛГІЯ.
Працюючи в Лондоні, Джулія Ар'єте може побачити рідні оливкові дерева тільки під час відпустки

Декларативна рівність

Марк-Олів'є Падіс про європейську мультикультурність і політичні розбіжності між Францією та Німеччиною

Спілкувався:
Олександр Пагіря

Марк-Олів'є Падіс – професор літератури, головний редактор суспільно-політичного журналу *Esprit*, віцепрезидент аналітичного центру Terra Nova, член редколегії веб-порталу журналу *Eurozine*, викладач європейських студій Інституту політичних досліджень у Парижі, співавтор книжки «Транснаціональні компанії серця. НГО, політика та ринок» (2004). 23 березня в київській Книгарні «Є» в межах проекту «Європейський досвід» Марк-Олів'є Падіс читав лекцію на тему «Демократія та проект об'єднаної Європи». Після виступу французький гість знайшов час, щоб поспілкуватися з *Тижнем*.

У. Т.: Нещодавня трагедія в Тулузі, коли мусульманин розстріляв дітей у єврейській школі, – це свідчення фіаско політики мультикультурності у Франції чи спланований терористичний акт?

– Я не думаю, що це провал політики інтеграції у Франції. Деякі праві про це говорять, однак навіть президент Ніколя Саркозі та його лівий опонент Франсуа Олланд надзвичайно обережні в цьому питанні, бо ж ідеться про доволі нетипову подію для країни. Людина, яка скоїла цей злочин (Мохамед Мера. – Ред.), не дістала жодної підтримки з боку французьких партій. Ніхто в державі не заявив, що хотів би його наслідувати. Тулузьких убивств не сприйняли навіть французькі мусульмани. Не думаю, що ці події магатимуть якийсь вплив на внутрішню політику офіційного Парижа.

У. Т.: Чи має якісь особливості політика мультикультурності в країнах Західної Європи?

– Бундесканцлер Ангела Меркель заявила, що в Німеччині її було провалено. У Франції дебати на цю тему не точаться, бо в нас немає взагалі політики мультикультурності. Сутність її різні країни визначають по-різному. У Великій Британії цей термін найчастіше вживають, коли йдеться про промоцію культурної диверсифікації та надання спеціальних прав громадянам, які не мають доступу до певних соціальних інститутів (вищої школи, партійного життя тощо). У нашій країні все інакше. У нас є політична культура, сформована ще за доби французьких революцій. Наша ідея рівності не передбачає надання особливих прав окремим групам населення. У Франції не прийнято говорити про національну чи культурну різноманітність, бо всі громадяни рівні апіорі. Соціологічні опитування можуть засвідчувати певні проблеми з дотриманням рівності, і тоді французькі чиновники коригують цю політику. Однак надання особливих прав, наприклад, чорношкірому населенню чи мусульманам суперечить державному законодавству. Бо ж офіційно визнано, що в нас немає ані чорних, ані арабів, є тільки французькі громадяни. Ми не розмежовуємо національностей. Для Франції абсолютно незрозумілі дебати британського ґатунку з цього приводу, адже в наших країнах ми використовуємо принципово різні трактування політики мультикультурності.

У. Т.: Чи й досі у французькому суспільстві ще живий «імперський син-

дром» – після втрати Алжиру й завершення колоніального періоду в історії країни?

– Цього року (19 березня. – Ред.) мої співвітчизники відзначали 50-річчя завершення війни в Алжирі. Це був кінець Фран-

дузької імперії. Однак великодержавний синдром усе ще зберігається: він виявляється в дискримінації громадян, які походять із колишніх колоній. Зокрема, коли йдеться про осіб, чий дідусь й бабуся були родом з Алжиру. У цих людях досі вбачають алжирців, хоча вони вже у другому поколінні французькі громадяни. Наприклад, до заданої категорії належав убивця дітей у Тулузі Мохамед Мера,

понував більшу відповідальність європейських політиків за долю спільної валюти й передбачав активне втручання уряду в справі економіки та фінансів. Франко-німецькі розбіжності в питанні валюти мають тривалу історичну ретроспективу, й на цьому ґрунті Ангела Меркель та Ніколя Саркозі часто сперечалися під час єврокризи.

Друга істотна різниця між ФРН та Францією – уявленні про вигляд майбутньої європейської федерації. Причина розбіжності в тому, що в них федеративна держава, а в нас – ні. Для німців федералізм цілком прийнятний і зрозумілий. У Франції завжди були проблеми з розумінням доцільності такої системи та її вигляду: як мають бути розмежовані повноваження між органами влади на національному й наднаціональному рівнях, і це було одним із пунктів у дебатах під час обговорення тексту конституційного договору ЄС. У Франції не існувало дискусії щодо федерації на національному рівні, тож наші депутати голосували проти. Вони не розуміли суті питання. Це була спільна позиція французьких лівих і правих.

У. Т.: У середовищі французької інтелектуальної еліти все ще стійкі певні упередження щодо Східної Європи?

– У нашій країні радо зустріли суспільно-політичні зміни в Центральній-Східній Європі після колапсу комунізму. Однак французи не відразу збагнули, що ці держави зможуть пристати до об'єднаної Європи й що це змінить конфігурацію її ідей. Після вступу нових членів до ЄС від моїх співвітчизників можна було почути, мовляв, їх не питали, чи хочуть вони приймати тих до «європейського дому». У Франції панувало велике відчуття страху перед проблемами робочих місць, конкурентоспроможності, економічного розвитку в цій частині континенту, однак люди до кінця не розуміли, наскільки важливо відчинити двері об'єднаної Європи для тих країн, і не цілком сприймали факт, що це змінить роль самої Франції всередині ЄС. Зрештою, вони це усві-

домили, але, можливо, трохи запізно. Політичні партії не посягнували таких питань, тож залишалося велике непорозуміння.

У. Т.: Яку роль, на вашу думку, повинні відігравати громадські організації, що їх ви назвали у своїй книжці «транснаціональними компаніями серця», у процесі побудови демократичного суспільства?

– Наша книжка (спільно з Тьеррі Пешем. – Ред.) присвячена ролі громадських організацій у міжнародних відносинах. Ми написали її в умовах загострення уваги громадськості до питань глобалізму й антиглобалізму. Серед лівих була поширена ідея про підсилювальну роль таких організацій у глобалізаційному процесі. Нам хотілося показати в цій книжці, що вони є частиною глобалізації, адже працюють із національними урядами, транснаціональними компаніями, громадськими рухами. Дуже важко чітко окреслити поняття громадянського суспільства і громадських організацій. Тут важливо не давати теоретичне визначення цим речам, оскільки вони різні в різних країнах, а показати справжню роботу людей, спрямовану на побудову нового міжнаціонального консенсусу щодо багатьох важливих проблем, які мають бути на порядку денному міжнародної спільноти. Громадські організації активно співпрацюють з урядами та ринком, щоб цього досягнути. Така була основна ідея книжки.

Звичайно, вони також можуть стати інструментом поширення демократичних цінностей, що й бачимо сьогодні, однак у деяких державах діють організації, прямо підтримувані владою або комерційними структурами, задля пропаганди певних цілей. Проурядові громадські організації зазвичай функціонують у недемократичних країнах, де уряди про людське око намагаються імітувати інституції громадянського суспільства. Та якщо воно справді розвинене, якщо соціум залучено до публічного життя, тоді громадські організації є одним із наріжних каменів у побудові демократії. ■

ПРОУРЯДОВІ ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАЗВИЧАЙ ФУНКЦІОНУЮТЬ У ТИХ КРАЇНАХ, ДЕ ВЛАДА НАМАГАЄТЬСЯ ІМІТУВАТИ ІНСТИТУЦІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

він типовий представник названої генерації. Ці люди часто запитують, коли ж ставлення до них зміниться: у третьому, четвертому, п'ятому поколінні? І навіть жителів нашої держави, які походять із колишньої Вест-Індії і предки яких стали французькими громадянами ще в XIX столітті, все ще трактують як «чорношкірих». Вони також почувуються людьми другого сорту. Однак ми намагаємося боротися з цим явищем.

У. Т.: Які суттєві відмінності ви бачите в поглядах Франції та Німеччини на сутність європейської політики?

– Між Францією та ФРН є принципові розбіжності у двох засадничих питаннях. Перша пов'язана зі спільною європейською валютою. У Берліні схильні вважати, що урядам не слід прямо регулювати монетарну політику. На думку Німеччини, владний кабінет зобов'язаний тільки визначати загальні чіткі правила для всіх гравців на фінансовому полі, але не втручатись у цю сферу. Такий підхід, зокрема, було реалізовано під час створення Європейського банку. Однак він працював до єврокризи. Із її початком стало очевидно, що цього замало для подолання згубних наслідків. Оце, власне, й був французький підхід у зазначеному питанні: Париж про-

Дилема в'язня

Невинні люди, потрапляючи в жорна правоохоронної системи, як правило, мають тільки два шляхи: визнати свою провину й сісти за ґрати або довго доводити власну невинуватість й вийти на волю інвалідом

Автор:
Ярослава Мовчун

Максим Дмитренко (на фото) 22 березня вийшов на волю після восьми років ув'язнення за вбивство, скоєне Сергієм Ткачем, більше відомим як «пологівський маніяк». За рік до цього з тюрми звільнили Якова Поповича, якого теж засудили за злочин Ткача і якому на момент винесення вироку було лише 14 років. На сьогодні відомо, що за зґвалтування та вбивства жінок, вчинені колишнім мільціонером-криміналістом Ткачем, українська Фемида відправила за ґрати щонайменше 14 людей. Одного із засуджених стратили, ще один покінчив життя самогубством під тиском звинувачення у вбивстві власної доньки.

Ця страшна історія – тільки вершина айсберга помилок вітчизняного правосуддя, за кожною з яких стоїть чиєсь поламане життя. Точну кількість постраждалих від сліпоти нашої Фемиди не зможе сказати ніхто. Праваохоронники намагаються вести облік тих, хто заявляє про свою невинуватість. Але вони не судді й можуть визначити хіба що факт порушення законодавства під час розслідування справ цих людей.

Судді ж у деяких випадках виносять виправдальні вирoki, але їх у морі кримінальних справ надто мало, й, зважаючи на сучасні українські реалії, навіть ці поодинокі вердикти можна вважати дивом. Наприклад, торік із 160,6 тис. вироків за кримінальними справами виправдальних було лише 78. У той час як у країнах із розвинутою системою правосуддя їх майже половина з усіх випадків. Щоправда, в лютому під час обговорення президент-

ФОТО: ПАВЛО ВЕСЕЛІВ, «КОМСОМОЛЬСЬКА ПРАВДА В УКРАЇНІ»

ського проекту нового Кримінально-процесуального кодексу з АП лунала цифра 0,2%, однак можновладці забули додати, що це вирок як за приватним, так і за публічним звинуваченням, тобто не лише за кримінальні злочини, за які здебільшого відправляють за ґрати, а й за адміністративні правопорушення тощо.

НЕВИГЛАСТВО І КРУГОВА ПОРУКА

«Несумлінне виконання дізнавачами слідчих дій, їхній низький професійний рівень, неналежний прокурорський нагляд і, звісно, гонитва за статистичними показниками, які сприяють кар'єрному просуванню», – перераховує причини, з яких безневинні опиняються за ґратами, Олексій Баганець, колишній прокурор із 32-річним стажем, який після добровільно-примусового звільнення в 2010-му з органів прокуратури займається адвокатською діяльністю.

«Усі чули про Дмитренка та інших засуджених за злочини Ткача, але досі ніхто не назвав офіційно причини цього явища, тим паче не було оголошено винних, бо жодних розслідувань з приводу того, чому ці люди потрапили за ґрати, не проводилося», – зазначає Баганець.

За його словами, у правоохоронних органах нині професіоналів фактично не залишилось, а молодь, яка приходить на заміну відправлених на пенсію спеціалістів, навіть нікому вчити. Тож порушення чинних законодавчих вимог щодо ведення слідства починається ще з моменту огляду місця злочину.

А далі, як запевняє голова правління Української Гельсінської спілки з прав людини Євген Захаров, слідчі просто шукають винного на свій розсуд. Це може бути особа, яка опинилася не в той час і не в тому місці. Або ж той, хто раніше потрапляв у поле зору правоохоронців і може, на їхню думку, бути злочинцем чи просто підходящим цапом-відбувайлом. «Тож цю людину затримують і обманом, залякуванням та побиттям витягують із неї зізнання», – резюмує Захаров.

«В Україні, коли особа визнала свою провину, знайшли проти неї кілька непрямих доказів, справу направляють до суду. Й цього для вироку виявляється достатньо», – підтверджує слова Захарова Олексій Баганець. Суди здебільшого з висновками прокуратури погоджуються. Якщо ж суддя зберіг залишки сумління й не хоче брати на себе відповідальність»

У «М'ЯСОРУБЦІ»

Винна, бо жива

Світлана Кукса вже понад п'ять років перебуває в СІЗО. Її звинувачують у зомовному вбивстві власного чоловіка, фермера з Херсонської області, якого троє грабіжників зарізали на очах у неї та їхнього 13-річного сина. Дружина та хлопець залишилися живі, але віддали грабіжникам усі свої заощадження. Разом зі Світланою за ґратами сидять й «виконавці» – юнаки, яким на момент затримання було по 16–17 років. За цей час, як було виявлено в ході розслідування, проведеного кримськими журналістами, наркоман зі стажем Володимир Г. двічі зізнавався міліції в згаданому злочині. В обох випадках до слідчих надходила вказівка зверху відпустити затриманого й знищити свідчення, бо за це вбивство винні вже сидять. Слідчі самі повідомили журналістам про цей випадок, оскільки розповідь Володимира була дуже правдивою. А слідчий, який вів справу Світлани, свого часу сказав їй, що підставою для її порушення стало те, що жінка залишилася жива після нападу.

Помер, бо не зізнався

Ця історія виразно ілюструє, що може трапитись із тим, хто відмовляється брати на себе провину за чужий злочин. У ніч на 30 грудня 1995 року в селі Братковичі Львівської області було вбито 10 людей. Влада провела масштабну операцію із залученням понад 100 тис. міліціонерів, агентів спецслужб і солдатів Внутрішніх військ. У березні 1996-го затримали підозрюваного – 26-річного Юрія Мозола. Його допитували три доби, катували струмом. Однак чоловік не брав на себе чужої провини, тримався, аж доки зупинилось серце. 22 березня спіймали справжнього вбивцю – Анатолія Онопрієнка. На момент арешту він устиг забрати 52 життя. Зараз відбуває довічне ув'язнення. Кати Юрія Мозола також потрапили за ґрати.

К Н И Г А Р Н Я

Ваша іноземна преса в Книгарні «Є»

AD
ARCHITECTURAL DIGEST

COSMOPOLITAN

DER SPIEGEL

FINANCIAL TIMES

Forbes

Herald Tribune

LE MONDE
diplomatique

Newsweek

The
Economist

THE TIMES

THE WALL STREET JOURNAL

м. Київ

вул.
Лисенка, 3

вул.
Спаська, 5

пр-т.
Повітрофлотський,
33/2

У «М'ЯСОРУБЦІ»

15 місяців в СІЗО, бо не відкупився

Харків'янин Яків Строган 15 місяців відсидів за ґратами, йому інкримінували завдання тяжких тілесних ушкоджень п'яному сусідові. 12 березня – суд звільнив його з-під варті – криміналістична експертиза не підтвердила звинувачень, висунутих прокуратурою. Яків же переконаний, що з нього

просто намагалися витребувати гроші. Він розповідає, що під час сварки штовхнув сусіда. Той упав спиною на скло від пивних пляшок, які сам перед тим і розбив. Однак на ранок Строгана затримали – квартиру взяли штурмом – і намагалися звинуватити в тому, що він порізав людину ножом. Після тривалих тортур із Якова, за його словами, затребували \$10 тис. відкупних. Чоловік погодився, і його відпустили додому за грошима. Однак той пішов із заявою до прокуратури. Після цього був затриманий удруге, звинувачений ще й у наклепі та забороторенні до СІЗО.

Вбивства без жертв

Колись успішний бізнесмен Олександр Рафальський із Київської області уже 10 років перебуває за ґратами – його засудили на довічне ув'язнення за участь у вбивстві п'яти людей. Мати затриманого Тамара Михайлівна весь цей час домагається довести невинуватість сина. Вона навіть дістала докази, що одну з жертв бачили

живою через кілька місяців після злочину, а двоє інших збиралися виїхати в той самий час на постійне проживання до Росії. Прикметно, що скелетовані тіла жертв убивства, начебто скоєного за участю Рафальського, так і не були ідентифіковані, встановлення їхньої особи ґрунтувалося на непрямих доказах, як-от збіг часу злочину та зникнення. Те, що в розслідуванні цієї справи було допущено багато порушень закону, підтвердили експерти Міжнародної амністії. Зокрема, вони констатують, що свідчення з Олександра вибивали тортурами, а показання свідків абсолютно не збігаються з висновками судмедекспертиз, проведених на прохання родини.

за поламане життя, він, найімовірніше, відправить справу на дорозслідування. «Але судді залякані, адже після такого рішення прокуратура відразу ж поскаржиться до Вищої ради юстиції. Кілька таких скарг, і служителя Феміди звільнять», – каже Баганець.

Відповідно жодна з ланок системного пекла не зацікавлена у виправданні людини. «Людина завжди слабша, ніж інституція. А в наших інституційній слідство – просто бізнес, нічого особистого, – каже адвокат Тетяна Монтян. – По-перше, для них (правоохоронців) своя дупа і своя статистика значно важливіші, ніж чиясь доля. А по-друге, якщо вони не бити-

муть підозрюваних, витягуючи з них свідчення, то їм не даватимуть хабарі (за припинення кримінального переслідування. – Ред.). Усі знають: не заплатиш одразу міліції, потім доведеться платити ще й прокуророві, не заплатиш прокуророві – доведеться платити судді. Вирватися із цього замкненого кола можна, якщо тільки пощастить і в якійсь із цих ланок будуть дірки, тобто хтось із кимось особисто «на ножах». Але це лотерея з мізерним шансом на виграш».

НОВИЙ КПК НЕ ПАНЦЕЯ

Нова редакція Кримінально-процесуального кодексу, як запевняє влада, покликана усунути цю ганебну для країни тенденцію. «Я переконаний, що незначна кількість виправдальних вироків в Україні – це нездорова ситуація. Її потрібно виправляти», – сказав Віктор Янукович перед тим, як Верховна Рада ухвалила запропонований ним варіант КПК у першому читанні. Та правозахисники не впевнені в позитивному результаті президентської ініціативи.

«У новому Кодексі поєднано дві взаємовиключні моделі: стара радянська прямого звинувачення і європейська, що передбачає змагальний процес звинувачення та захисту. Якщо це не виправити, документ просто не зможе працювати», – стверджує Захаров, підкреслюючи, що на сьогодні до парламенту подано понад 3 тис. правок до згаданого законопроект. «Однак правоохоронні органи теж тягнуть ковдру на себе, ніхто не хоче ділитися повноваженнями, тим паче із судами, – зазначає правозахисник. – Чим усе закінчиться, незрозуміло, хоча новий КПК європейського зразка нам краще потрібен».

Олексій Баганець категорично проти президентського КПК. Він як представник старої школи упевнений, що й чинний Кодекс, якщо дотримуватися всіх його вимог, цілком прийнятний. А КПК від Януковича, за словами колишнього прокурора, взагалі суперечить демократичним засадам ведення слідства. «Там зовсім виключена норма дослід-

чої перевірки, – наводить один із багатьох прикладів Баганець. – Тобто бізнесмен, щоб усунути конкурента, може написати до міліції заяву, що той убив свою тещу. Слідчий за новим КПК одразу порушує кримінальну справу й починає проводити слідчі дії, приміром, обшуки й затримання підозрюваного. Бо новий Кодекс не вимагає від нього навіть перевірки, чи той узагалі одружений і чи є в нього теща. Так, пізніше підозрюваний зможе довести свою невинуватість, але його час і нерви будуть витрачені та зіпсуті».

«Новий КПК покликаний просто полатати ланцюг міліція – прокуратура – судді. Якщо раніше судді були останні в харчовому ланцюжку системи, то тепер стануть першими, – каже адвокат Монтян, натякаючи, що новий документ допomoже збагатитися слугам Феміди ще більше. – Для простих людей він нічого не змінить, бо їм байдуже, кому нести хабарі – суддям чи міліції».

Така зневіра правозахисників у законодавчих ініціативах нинішньої влади цілком зрозуміла. Адже тепер людина не зможе пройти всі судові інстанції. На шляху до ВСУ, не звернувшись до якого вона не має права скаржитися до Європейського суду з прав людини, з'явилася перешкода у вигляді Вищого спеціалізованого суду, який вирішує, може особа подати скаргу до ВСУ чи ні. Й без схвалення спеціалізованої інстанції Верховний Суд не має права прийняти її до розгляду. Крім того, реформа від «донецьких» узалежнила суддів від Вищої ради юстиції.

Вирватися з жорен системи, як стверджують в один голос правозахисники, практично неможливо. Для цього треба мати гроші та залізну волю. Формула успіху: найняти хорошого адвоката, організувати розголос деталей справи та порушень ведення слідства у ЗМІ. Та головне – витримати тортури, після яких людина звичайно стає інвалідом. Більшості обвинувачених у нашій країні бракує і коштів, і волі, щоб пройти крізь пекло системи. Тож вони зізнаються в чому завгодно. ■

РЕДАКЦІЙНА ПЕРЕДПЛАТА!
ВИГІДНІШЕ, НІЖ НА ПОШТІ!

Інші переваги редакційної передплати:

- можливість оформлення передплати як на місяць, так і **до кінця 2012 року**;
- отримувати журнал зручно – безкоштовна поштова доставка по Україні

НИКОЛИ ЩЕ ПЕРЕДПЛАТА НЕ БУЛА ТАКОЮ ПРОСТОЮ ТА ШВИДКОЮ!

Оберіть зручний для Вас спосіб передплати:

редакційна:

у будь-якому банку за наведеними нижче реквізитами. Повідомте адресу доставки за телефоном **(067) 407 10 96** (з 9:00 до 18:00, оператор скине Ваш виклик і перетелефонує);

у відділеннях Укрпошти:
за індексом 99319;

за системою Portmone:
на сайті журналу – <http://tyzhden.ua/Virtual/Subscription/>

Вартість редакційної передплати:

- за 1 міс. – 45 грн
- за 2 міс. – 90 грн
- за 3 міс. – 135 грн
- за 4 міс. – 180 грн
- за 5 міс. – 225 грн
- за 6 міс. – 270 грн
- за 9 міс. – 405 грн

повідомлення	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	
		260073019028	35392656
		поточний рахунок отримувача	код отримувача
	назва установи банку	380430	
		МФО банку	
	АТ «СВРОГАЗБАНК»		
	Прізвище, ім'я та по батькові платника		
	Адреса платника, телефон		
	внд платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»		
	період:		
касир			сума, грн
	платник (підпис)		

Увага! «Український тиждень» гарантує переадресацію видання в разі зміни адреси доставки та виключно за умови редакційної передплати. Просто попередьте нас за три тижні, зателефонувавши за номером +38 (067) 407 10 96 (callback), і Ви вчасно отримаєте свіжий номер «Українського тижня» на нову адресу.

«Інститут мозку» еліт

Автор:
Максим
Стріха,
доктор
фізико-
математичних
наук

Як відомо, Галицький районний суд Львова обрав для «професора», званого як «доктор Пі», Андрія Слюсарчука запобіжний захід у вигляді тримання під вартою на час слідства. 14 березня перебування у Львівському слідчому ізоляторі продовжили ще на три місяці. Що ж, почекаємо.

Чи дізнаємося, хто допускав «передового фахівця» до нейрохірургічних операцій, унаслідок яких пацієнти прогнозовано вмирали, невідомо. Як і те, чому колишній президент України Віктор Ющенко прийняв «унікального нейрохірурга» й за наслідками розмови розпорядився відкрити для нього Інститут мозку. До речі, спасибі чиновникам, які зуміли тихо спустити ганебне рішення на гальмах.

Мабуть, не довідаємося також, яким чином наступним публічним промоутером виявився Дмитро Табачник. Той, що підписав подання на нагородження «доктора наук, професора Андрія Слюсарчука» новозаснованою Державною премією України в галузі освіти. А президент Віктор Янукович таки видав 30 червня 2011 року указ про відзначення нею «доктора Пі».

Попри те що шахрай нині перебуває за ґратами й змушений відповідати на запитання слідчих, указу досі не скасовано. Не було заяв від вищих навчальних закладів і наукових інституцій, які вимагали б від глави держави піти на такий крок. Лише громадська Академія наук вищої школи України оприлюднила за підписом свого президента професора Миколи Дробнохода звернення, стверджуючи в ньому, що походеньки Слюсарчука «стали симптомами тяжкої хвороби українського суспільства, де важливі рішення ухвалюються волюнтаристським шляхом, без залучення фахівців-експертів».

А тепер замислимося, чому і колишній президент, і нинішній міністр освіти розмовляли з шахраєм однією мовою? Тобто, швидше за все, Віктор Ющенко вів ту розмову своїм хорулівським варіантом не надто літературно правильною українською, а Дмитро Табачник – «на общепонятном». А може, й «на державній мові», якою, слід визнати, він володіє трохи краще за свого непримиреного ідейного антагоніста. Але для обох «професор Пі» незбагненним чином виявився «своїм», вартим захоплення й підтримки.

Деградація українських еліт сягнула таких меж, що поза звичним полем бізнесових оборудок та каналювання бюджетних потоків у потрібному напрямку вони вже просто не здатні адекватно оцінювати інформацію і ухвалювати притомні рішення. Проте беруться – навіть у тих сферах, де є відверто некомпетентними.

В Україні ми все ще маємо багато першокласних учених – експертів з усіх галузей знань. Але наука й освіта поставлені в державі у таке становище, що ректори університетів, усе розуміючи, здебільшого сидять як «миші під віником», за висловом почесного президента «Могилянки» В'ячеслава Брюховецького. Не виявляє публічної активності й більшість членів Президії НАНУ, і тому в суспільства вже склалися хибне загалом уявлення про академію як про структуру наскрізь консервативну й позбавлену майбутнього. Та й еліти наші воліють мати справу не з реальними нейрохірургами (як відомо, в Києві є блискуча школа і з цього напрямку), а з пробивними й позбавленими моральних гальм «професорами Пі».

Це загалом не дивно, бо після численних повідомлень медіа, часом навіть цілком провладних, чогось нового про рівень цих еліт сказати неможливо. У державі немає «соціальних ліфтів», які виносили б нагору фахових і талановитих, зате на повну силу діє «вертикальна негативна селекція». Більшість наших співгромадян – порядні, відповідальні, по-своєму фахові й не позбавлені ідеалізму. Але просування вгору вимагає зовсім інших рис, і тому на вищих щаблях опиняються здебільшого персонажі, не обтяжені

самоаналізом, зате наділені міцними ліктями й хапальним рефлексом.

Помаранчева революція дала унікальну нагоду це змінити. Та, на жаль, «друг українських пасічників» віддавав перевагу спілкуванню з «професорами Пі», й оточення це йому дозволяло, а часто, певно, й підігрувало.

Очевидно, немає надії на те, що нинішнє покоління очільників щось змінить на краще,

**НА ВИЩИХ ЩАБЛЯХ
ОПІНЯЮТЬСЯ
ПЕРСОНАЖІ,
НЕ ОБТЯЖЕНІ
САМОАНАЛІЗОМ,
ЗАТЕ НАДІЛЕНІ
ХАПАЛЬНИМ
РЕФЛЕКСОМ**

залучення

хоч мало б у тому бути зацікавлене, з огляду на пріоритети власного виживання й утвердження. Але й цьому періодові, який переживаємо нині, колись настане край. І тоді дуже важливо, щоб на зміну «донецьким» прийшли люди з чітким розумінням того, як зупинити дику деградацію еліт, за якої «професори Пі» мають усі шанси, й не лише в нейрохірургії!

Адже рецепти, за великим рахунком, не такі вже складні й багаторазово апробовані у світі. Всі рішення мають проходити справжнє експертне обговорення. А ухвали слід приймати виходячи не з хвилинних примх однієї особи, а зі стратегічних інтересів суспільства. Тоді для шахраїв не відкриватимуть чергових «інститутів мозку». А опозиціонерам не даватимуть в'язничних термінів за відверто надуманими звинуваченнями, що вже зробило Україну державою-парією, хіба лише трохи кращою від лукашенківської Білорусі. ■

партнерська
угода?

залежить
від **Точки
зору**

24
телеканал новин
ВСЕ ВКЛЮЧЕНО

24tv.ua

ВСІ ТОЧКИ ЗОРУ

ТалоноМАТ

Нововведення Укрзалізниці перетворюються на фікцію, оскільки втілюються вони не задля забезпечення комфорту клієнтів

Автор:
Дмитро
Шаповалов,
Харків

Вечір першого дня, за десять сьома. Довжелезна зала відділення попереднього продажу квитків поблизу залізничного вокзалу «Харків-Пасажирський» абсолютно порожня. Працівники відверто нудьгують за своїми освітленими віконцями. Пощастило без черги взяти квиток? Якби ж...

Касирка скерувала мене до електронної системи управління чергою, загадково усміхаючись: «Якщо працює». У подібному до банкомата терміналі треба було спершу отримати талон. На запитання: «Навіщо потрібен талон на чергу, якщо її самої немає?» – відповідь залізна: «Так треба». Залізниця, що вдієш.

Однак пристрій нічого видавати не збирався. Робочий день у нього, на відміну від касирів, уже закінчився. Ті, що й не дивно, також відмовилися допомогти, бо продавати квитки без папірця тепер «не положено». Скерували до кас вокзалу, застерігши, що попередній продаж о цій порі здійснюється не в центральному, а в «белгородському» терміналі.

Крокуючи до нього, я щиро радів, що є харків'янином. Бо звідкись знав, де саме той термінал міститься. Чи легко розшу-

кають його гості міста – не певен. Адже дорогою чогось бодай віддалено подібного до вказівників (байдуже навіть, якою мовою) не помітив. На відміну від символіки Євро-2012, якою рясно оздоблено стіни приміщень вокзалу.

У терміналі я почав розуміти сенс «європейського» нововведення. Пристрій із сенсорним екраном, такий собі «талономат», видає папірець із номером у черзі. Далі комп'ютерна система автоматично розподіляє «пасажиропотік» у різні каси. Результати люди бачать на спеціальних моніторах. Навпроти числа кожного учасника «електронної черги» вказується каса, у якій належить придбати проїзний документ.

Проблема полягала лише в тому, що з усіх наявних кас у той момент працювала... одна! Для тих, хто не вірив, у телевизорах суцільною колонкою повторювався її номер. На моєму папірці була видрукувана цифра 756, а згідно з повідомленням «електронної черги» обслуговувався тільки 704-й клієнт. Тобто навіть за найоптимістичнішого сценарію, якби квитки відпускали щохвилини, я дістав би свій приблизно за годину. Вагання тривало мить – перевіряти ступінь

оперативності роботи касира не було жодного сенсу. Час дорожчий, а ранок «мудріший»...

День другий, каси попереднього продажу. Я – вже загартований «надсучасністю» залізничні пасажир. Рішуче прямую до «талономата», а згодом виглядаю «свою» цифру на екранах під стелею. Хвилин 20 очікування, і мені повідомляється номер каси. Біля неї вже не електронна, а цілком жива черга. Семеро людей – це ще хвилин на 25. Цікавлюся, чи тут теж «по талонах», чи вже в довільному порядку. Останній у черзі, дядько років 50, схоже, запитання вповні не розуміє. Черга, мовляв, і є черга.

За свою простакуватість він був жорстоко покараний. Його побажання щодо напрямку, дати та типу вагона касир навіть слухати не схотіла: «Талончик!» Переповідати докладно подальшу дискусію немає сенсу. Відбулася вона емоційно, а завершилося прогнозовано: вимушеним знайомством чоловіка з «талономатом». А з реплік касира неважко було здогадатися, що цей «несвідомий» пасажир був у неї не першим навіть за поточний день. «Невігластво» клієнтів, схоже, її щиро обурювало.

Але найцікавіше сталося тоді, коли надійшла така моя черга. Жінка за вікном узяла талон, і, не звіривши його номер із жодним комп'ютером, просто вкинула до шухлядки!

Для кого насправді запроваджені ці нововведення? Для керівництва, якому потрібні звіти про здобутки в «підготовці до Євро-2012» та новації «в дусі сучасності»? Для зацікавлених у відмиванні грошей осіб, які брали участь у закупівлі моніторів, талонних терміналів і програмного забезпечення «електронної черги»? Чи для перекупників-авантюристів, які влітку зможуть робити гроші з повітря, перепродуючи за «смішні» 5–10 гривень талони з «актуальними» номерами курортникам, яким не схочеться гаяти час на очікування? Припустити, що все це зроблено для зручності пасажирів, заважає набутий досвід.

Кого і в чому ми намагаємося переконати подібною імітацією цивілізованості напередодні Євро-2012? Ніби хочемо якихось підтверджень... Але чи там їх шукаємо? ■

Євро-2012. Матч смерті

Були нещодавно в Кіровограді. Файне місто з поганою назвою, але з доглянутим стадіоном. А в стадіону – свій міф. Який? Ну, звісно, про «матч смерті», який влаштували тут німецько-фашистські загарбники. Схема стандартна: окупанти буцімто викликали на матч місцевих футболістів, ті героїчно виграли, потім їх за це розстріляли. Історики давно вже спростували всі ці казки, показали, що на окупованих територіях відбувалися цілі чемпіонати, дослідили долі спортсменів, заперечили розповіді про поголівний розстріл, однак міф усе одно тримається.

Навіщо комуністи вигадували такі історії? Передусім щоб виправдати себе. Бо це ніяка не Німеччина, а СРСР 1952 року репресував гравців збірної за програвши команді Югославії. І саме для відведення очей було вигадано історію з «матчем смерті» – цілком звичний радянський фокус.

Але тепер совіцькі футбольні легенди кануть у Лету. Бо на часі справжній матч смерті, а точніше цілий турнір. І називається він Євро-2012.

Ні, життю українських спортсменів за їхні «подвиги» на полі нічого не загрожує. Утім, як і суперникам, що виграватимуть у наших. За свято футболу платитимуть ті, хто жодного стосунку до гри мільйонів не має.

Першими і найчисленнішими жертвами нашої «футбольної влади» стали собаки. Дійшло навіть до планів купити пересувні крематорії, щоб палити чотирилапих просто там, де спіймали: у парку, на вулиці, у дворі... Екологи здійняли бучу, подала голос навіть Бріжит Бардо, яка кохається на захисті тварин. І тоді розумники в уряді вигадали епідемію сказу. Фантазії можна тільки позадрити. Але собаки – то таке. Футбол почав забирати життя людей. Випадок номер один. Рік тому на НСК «Олімпійський» з ристування зірвалися двоє будівельників. Один розбився на смерть, другий потрапив у реанімацію. Нагадаємо, двома тижнями перед цим будівництво відвідав Мішель Платіні, й після цього генпрядчик різко збільшив кількість працівників на об'єкті, щоб устигнути до свята футболу.

Друга не менш показова смерть – затоптаний міліцейськими чоботами шахтар Геннадій Конопльов. Скажете, що футбол тут ні до чого? Почекайте. Що спонукало цю людину вийти на акцію протесту? Скасування виплат. А для чого нашій владі знадобилися гроші? Теж правильно: щоб у найбіднішій країні Європи будувати найдорожчі у світі стадіони.

Ну а тепер і найсвіжіша інформація: на Львівщині не фінансують закупівлю ліків для важкохворих дітей. І куди поділися гроші, за які мають ці ліки купити? Отже, жертвами «футбольної влади» у нас стають не тільки донецькі шахтарі, а й галицька малеча. А тепер просте запитання: у вашому місті медикаменти для діабетиків та інших важкохворих людей фінансуються в повному обсязі? Наше керівництво воістину демократичне, воно вбиває не лише галичан, яких так не любить Табачник. Воно вбиває всіх.

Ризикнемо спрогнозувати: за кожен гол, забитий футболістами на забаву нашим та іноземним фанатам, буде загублено щонайменше одного українця.

ФОТО: АНДРЕЙ ПОМАКІН

Голів ще немає, свистки не пролунали, але двоє вже загинули: будівельник і пенсіонер. Початковий рахунок 2:0 на користь Банкової. Як нас убиватимуть далі? По-перше, шляхом недофінансування охорони здоров'я, гроші на яку програли у футбол. Ці втрати найскладніше оцінити, але вони будуть найбільшими. Нагадаємо, в Україні епідемія мультирезистентного туберкульозу, а також СНІДу – це висновок ВООЗ. Тому жертвами Євро можуть стати не тільки українські громадяни, що не отримують ліків, а й охочі до сексуальних розваг фанати з-за кордону.

По-друге, під час розгону опозиційних мітингів, які, безперечно, супроводжуватимуть «свято футболу». Під час Дня Свободи нам уже довелося бачити бравих омонівців із блиском підвищеної зарплати в очах, а це джерело смертельної небезпеки.

Наступною йде «звичайна» робота з молоддю в міліцейських відділках. Згадайте хоч би бідолашного Індика – такі хлопці під час Євро в «обізняники» потраплятимуть десятками, якщо не сотнями.

До речі, хочемо нагадати, що туберкульоз у нас царює саме в місцях позбавлення волі. Тому ті, хто після побиття у відділку потрапить-таки за ґрати, ризикують щонайменше дістати інвалідність. А забирати будуть: пригадайте, що було з лідером фанів, які кричали «Спасібо жителям Донбаса».

І нарешті, «затягування пасків», яке влаштувала нам влада, коли людям нічим заплатити за житло, коли вони не мають за що купити поїсти. Нагадаємо, що правління Януковича вже ознаменувалося рекордною кількістю загиблих від холоду, зокрема й у власних квартирах.

А вже на традиційні інфаркти вболівальників, чия улюблена команда програла, можна просто не зважати. Тим більше що українська збірна своєю грою встигла загартувати серця фанів.

Однак із останнім фінальним свистком Футболор-2012 не закінчиться. Адже борги за цей загул віддаватимуть ще наші діти.

Звісно, якщо не віддуть на заробітки до Франції, господаря Євро-2016. ■

**Автори:
Віталій
та Дмитро
Капранови**

«Чорне море ще всміхне»

Створені 20 років тому Військово-Морські сили України залишаються на межі виживання

Цю статтю автор присвячує пам'яті брата, капітана першого рангу Військово-морських сил України Євгена Лосева

«Історичні умови життя орієнтували Україну на Захід, географічні орієнтували і орієнтують на південь, на Чорне море. (...) Взагалі, коли обставини тому сприяли, Україна йшла до того, щоб швидко заволодіти Чорноморським узбережжям і стати тут міцною ногою».

Михайло Грушевський

**Автор:
Ігор Лосєв**

20 років тому президент Леонід Кравчук підписав указ про створення Військово-Морських сил України. Не вдаючись у подробиці його появи, можна сказати, що документ був цілком закономірним для країни, яка має понад 1,5 тис. кілометрів чорноморського кордону. Україна є морською державою, і це зобов'язує керівництво до усвідомлення важливості геополітики на цьому напрямі. Чорне море протягом усієї історії нашої країни відіграло без перебільшення велику роль у житті її населення.

На жаль, важливість чорноморської орієнтації України не до кінця усвідомила вітчизняна еліта. Нині басейн Чорного і Азовського морів, Крим і Севастополь є однією з найпотужніших геополітичних зон україн-

сько-російських відносин, адже стратегічна значущість цього регіону не є таємницею для кремлівських політиків. Досвідчениша (понад 500 років державного існування) російська владна еліта здебільшого переграє українське керівництво, яке не здатне позбутися архаїчно-провінційних уявлень про місце власної держави у світі, Європі та Чорноморському регіоні зокрема.

КОЗАЦЬКЕ МОРЕ

Історія України була тісно пов'язана з перманентною боротьбою за військово-політичну присутність на Чорному морі, що особливо яскраво проявилось в гегемонії козацького флоту у XVII столітті. У морській політиці українського козацтва виразно простежується наступність із морською політикою Київської Русі. На це, зокрема, звертав увагу відомий вітчизняний історик Дмитро

Дорошенко: «Їхні сміливі морські походи можуть порівнятися тільки з морськими походами їх предків, русів старокнязівської доби. Об'єкт походів той самий: прежня Візантія, теперішній Царьгород, або ж Чорноморське побережжя в Малій Азії й Криму».

Наші козаки розглядали Чорне море, кажучи сучасною мовою, як зону своїх стратегічних інтересів, як внутрішнє українське водоймище, панування на берегах якого вони вважали своїм законним правом. І це право постійно підтверджували регулярними морськими походами й десантами на Балкани та Анатолію, нападами на Константинополь, Кафу, Синоп, Трапезунд, Варну. Англійський посол в османській столиці сер Томас Ро повідомляв у Лондон про козацький похід на Константинополь 9 червня 1624 року: «Цілий день до заходу сонця сміливо стояли вони (ко-

ТЬСЯ...»

ФОТО: УМІРНО

заки. – Авт.) і загрожували великій, але стривоженій столиці світу і всій її могутності; нарешті зі своєю здобиччю, з розгорнутими прапорами козаки відійшли, щоправда, без перемоги, але й без відсічі турків. Ця не така вже й значна обставина, ця дерзновенна акція розкрила дивовижну істину про цю велику державу – що вона, здаючись такою грізною і могутньою, насправді слабка й беззахисна». За кілька днів, згідно з повідомленнями сера Томаса, козаки знову напали на місто на Боспорській протоці й погромили його передмістя.

Козацтво усвідомлювало: якщо воно не буде гегемоном на Чорному морі, знайдеться інший господар, який стане грозою для їхньої безпеки.

ЗМАРНОВАНІ МОЖЛИВОСТІ

Саме цією історичною логікою диктувалися спроби українців створити власний військово-морський флот за часів Центральної Ради, Української держави гетьмана Скоропадського і Директорії УНР. Втрата морських

позицій майже завжди збігалася в часі з втратою політичної самостійності України. Без контролю за Чорним морем вона була приречена на провінціалізацію.

У жовтні 1917 року майже всі кораблі Чорноморського флоту вперше підняли на своїх щоглах синьо-жовті прапори і передали сигнальними прапорами: «Хай живе вільна Україна!» На жаль, тоді Центральна Рада не зуміла підтримати цей процес. Вона призначила генеральним секретарем морських справ Дмитра Антоновича, видатного українського громадсько-політичного діяча, однак людину цілком безпорадну в питаннях флоту. Втім, на думку керманічів ЦР, він мав безумовну чесноту: був партійним соціалістом. У III Універсалі, який визначав державні кордони УНР, Центральна Рада відмовилася від території Криму. І поки українські соціалісти визначалися у своєму ставленні до ЧФ, більшовики оперативно перетворили Севастополь на «Кронштадт півдня».

НАВИЩО ФЛОТ?

Якщо аналізувати ці події, вражає повторення помилок Української революції 1917–1918-го на зорі становлення української незалежності в 1990-х. Наша влада погано усвідомлювала, а чи й зовсім не розуміла значення Військово-Морського флоту для нашої держави. Ця ситуація кардинальним чином не поліпшилася й на 21-му році незалежності.

Якщо військові округи – Прикарпатський, Київський, Одеський – таки привели до української присяги, то з флотом не знали, що робити. І навіщо він узагалі? Крім того, не хотілося сваритися з Москвою. А тим часом 70% командирів бойових кораблів Чорноморського флоту ховали у своїх сейфах українські прапори, чекали сигналу з Києва. А його все не було... Кілька днів ЧФ узагалі нікому не був підпорядкований, і це могла зробити Україна. Як розповідають ветерани Збройних сил, тодішній його командувач адмірал Ігор Касанов приїжджав до столиці, щоб зустрітися з Леонідом Кравчуком, однак той не знайшов для нього часу. А Москва невдовзі знайшла... Золотий момент для

ХРОНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ВМС УКРАЇНИ

Січень – лютий 1992 року – присягу на вірність українському народу прийняли військовослужбовці 3-ї школи водолазів, 17-та бригада кораблів охорони водного району Кримської військово-морської бази та 880-й окремий батальйон морської піхоти ЧФ.

5 квітня 1992 року – президент України Леонід Кравчук видав Указ «Про невідкладні заходи по будівництву Збройних сил України», яким передбачалося сформувати Військово-Морські сили України на базі сил Чорноморського флоту, дислокованих на території України. Першим командувачем ВМС став контр-адмірал Борис Кожин.

29 березня 1992 року – на воду спущено прикордонний сторожовий корабель-фрегат «Гетьман Сагайдачний».

7 квітня 1992 року – присягу прийняли військовослужбовці 41-ї школи молодших спеціалістів зв'язку (Миколаїв).

21 липня 1992 року – до складу ВМС увійшов сторожовий корабель СКР-112.

28 липня 1992 року – державний прапор було піднято на першому побудованому для ВМС України кораблі «Славутич».

Червень 1993 року – розпочав ходові випробування корвет «Луцьк», побудований на київському заводі «Ленінська кузня».

1 липня 1993 року – під Севастополем було сформовано перший батальйон морської піхоти ВМС України.

3 серпня 1993 року – підписано угоду між Україною та Росією щодо принципів формування військових флотів двох держав на базі ЧФ СРСР на основі паритету (50% на 50%).

Весна 1995 року – до складу ВМС увійшли військові частини та з'єднання Ізмаїльського й Очаківського гарнізонів.

Друга половина 1997 року – завершився розподіл Чорноморського флоту колишнього СРСР. ВМС України було передано 43 бойових кораблі, 132 судна та катери, 12 літаків, 30 гелікоптерів, 227 берегових об'єктів, а також іншу техніку, боєприпаси та військове майно.

Травень 2001 року – створено оперативнотактичне об'єднання ВМС – ескадру різнорідних сил, кораблі якої беруть участь у міжнародних військово-морських навчаннях.

15 березня 2002 року – спущено на воду корвет «Тернопіль».

швидкого вирішення в інтересах нашої держави проблеми Чорноморського флоту в Києві прогавили. Офіцери-патріоти, об'єднавшись, постійно вимагали від української влади негайно діяти. Нарешті 5 квітня 1992 року, з великим запізненням, сигнал про створення Військово-Морських сил України від Кравчука надійшов.

Бездарність дій вітчизняних керманічів на початку 1990-х створила для України вкрай небезпечну проблему. І в цьому сенсі, на жаль, жодного поступу від 1918-го не спостерігається. Наші офіцери в Севастополі зробили велику справу. Якби вони не змусили чиновників у Києві зрушити питання з флотом із мертвої точки, то сьогодні російські військові бази були б не тільки у Севастополі та Феодосії, а й в Ізмаїлі, Одесі, Очакові, Миколаєві тощо.

На відміну від влади в сердовищі морського командування був великий ентузіазм. Люди залишали свої посади і йшли практично в нікуди, щоб розбудувати український військовий флот. Знаю багатьох цивільних, які міняли свої квартири в Житомирі, Вінниці, Львові на Севастополь, переїжджали на південь, щоб взяти участь у процесі формування вітчизняних ВМС. Вони вірили, що Україна буде могутньою, сильною, шанованою у світі державою, що потребуватиме свого потужного флоту. Але вона де-

далі більше ставала здобиччю колишнього «червоного директорату» та комуно-партійної номенклатури. Чимало офіцерів розчарувалися.

Як це відбувалося, які настрої виникали в той час, добре описав один із читачів **Тижня**: «У 1992-му я працював у Миколаєві в КБ, яке прагнуло стати українським еквівалентом лєнінградського «Румбу», тобто інформаційною базою судно- і кораблебудування. Від тодішнього міністра ВПК та конвєрсії покійного вже Малева почули щось на кшталт «Молодца, молодца, працюйте». Але грошей не отримали. А ще ходили чутки, що коли Кравчукові представили проект програми судно- і кораблебудування, то його реакція була вельми лаконічною: «Човники! Нащо нам човники!»

Це вже в президентську кампанію 1994 року він приїхав до міста, відвідав ЧСЗ і був приголомшений, коли побачив величезні недобудовані корпуси. У його уявленні флот – це було щось на кшталт дніпровських прогулянкових теплоходиків. Який був ентузіазм тоді, у 1992-му! Російськомовні інженери збирали консиліуми, палко сперечалися, як перекласти на мову той чи інший термін...».

А в боротьбі за вітчизняний флот було чимало справді героїчних сторінок. Багато кораблів і частин присягали на вірність Україні, після чого керівництво

БЕЗ НАДІЇ НА ПОКРАЩЕННЯ. Український флот «пасе задніх» серед військово-морських сил своїх сусідів у Чорноморському басейні

«Той, хто володіє Севастополем, той володіє Кримом, той, хто володіє Кримом, той володіє Чорним морем».
Юрій Липа

На сьогодні чисельність ВМС України становить близько

15 тис. осіб. У його складі перебуває понад

70 бойових кораблів, суден і катерів, близько

30 літаків і гелікоптерів,

40 танків,

90 БМП,

190 бронетранспортерів і понад

60 артилерійських систем та мінометів

ЧФ заходилося їх репресувати. Унаслідок цього 21 липня 1992 року сторожовий корабель СКР-112 під командуванням капітан-лейтенанта Сергія Настенка за участю капітана II рангу Жибаєва вийшов із бухти Денузлав (поблизу Євпаторії) і, піднявши Державний прапор України, попрямував на Одесу. Його почали переслідувати три бойові кораблі ЧФ. На допомогу з Одеси прилетів український винишувач СУ-27 і підійшли українські морські прикордонники. СКР-112 став одним із перших кораблів ВМС України.

МОРСЬКІ ІЗГОЇ

За останні роки Військово-Морський флот України поповнився лише одним кораблем-корветом «Тернопіль» (введений в експлуатацію у лютому 2006-го). Сьогодні чимало суден уже давно застаріли фізично і морально. А українські керманічі цікавляться долею Військово-Морських сил лише на словах. Вітчизняний істеблішмент ВМС (як і всі ЗСУ) приваблюють тільки з погляду продажу майна та військових містечок. Тому нині вони приречені на виживання і злидні без будь-яких перспектив.

Варто з цього приводу навести слова безпосереднього учасника подій, начальника прес-центру ВМС у дуже складний період існування флоту капітана I рангу Миколи Савченка: «Політичні процеси в Крим, сепаратизм тих, хто хотів відокремити півострів від України і зробити його російським, наклали серйозний відбиток на процес створення незалежної Української держави, її Військово-Морських сил. По суті, наші військові моряки були ізгоями на власній землі, у своїй державі, без необхідної підтримки. Їх ніби повели в атаку, а потім кинули на виживання без набоїв. Багато з тих, хто йшов у перших лавах, остаточно розчарувалися в ідеалах, у які вірили, втомившись битися об стіну, звільнилися в запас. То був наш спільний біль. Немає, напевно, більшої трагедії для людини, ніж утратити надію. Однак ніхто не переконає мене в тому, що час боротьби був пропашим, як і все зроблене». ■

éра
телекомпанія

ДОБРОГО РАНКУ,
УКРАЇНО!

6.00 - 9.00

Ліцензія Серія НР №1102-м від 30.04.2010 видана Національною радою України з питань телебачення і аудіовізуального мовлення

МЕДВІН: VII ВЕСНЯНИЙ КИЇВСЬКИЙ КНИЖКОВИЙ ЯРМАРОК

ОРГАНІЗАТОРИ:
УКРАЇНЬКА АСОЦІАЦІЯ ВИДАВЦІВ ТА
КНИГОРОЗПОВСЮДЖУВАЧІВ;
УКРАЇНЬКА ВИСТАВКОВА КОМПАНІЯ "МЕДВІН"

ЗА ПІДТРИМКИ:
МІНІСТЕРСТВА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ;
УКРАЇНЬКОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ

ВХІД ВІЛЬНИЙ
ВИСТАВКА ПРАЦЮЄ:
5-7 квітня з 10.00 до 18.00

2012
КИЇВ
5 - 7
КВІТНЯ

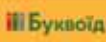
УВАГА!
ВИСТАВКА ЗМІНИЛА
МІСЦЕ ПРОВЕДЕННЯ

вул. САЛЮТНА, 2-Б
СТ. М. "НИВКИ"

КИЄКСПОПАЗА

РОЗПОРЯДНИК:
КОМПАНІЯ "МЕДВІН"
Тел./факс: +380 44 501-03-42.
E-mail: mail@medvin.kiev.ua
www.medvin.kiev.ua

ІНФОРМАЦІЙНИЙ
СПОНСОР:

Провідник у світ Скіфії

Від мордовських таборів поета й археолога Бориса Мозолевського врятувала золота пектораль

ФОТО: УКРАЇНОРМ

**Автор:
Володимир
Панченко**

Доля Бориса Мозолевського (1936–1993) складалася так химерно, що пояснити її можна хіба залізною силою провидіння. Уявіть собі: юнак із причорноморського села на Николаївщині вирішує стати льотчиком, вступає до спецшколи Військово-Повітряних сил в Одесі, потім навчається в Єйському вищому військово-авіаційному училищі – й раптом усе котиться шкереберть. У зв'язку зі скороченням у Радянській армії йому, 20-річному мрійникові, який до всього не відзначався міцним здоров'ям, довелося починати життя спочатку. Тільки як?

КОЧЕГАРКА І СКІФИ

Десять років (1956–1965) Борис провів у кочегарці. Часи були

хрущовські й ранні брежнєвські. На очах покоління Мозолевського («дітей ХХ з'їзду», як його згодом назвуть) відбувалися повалення ідолів і болісне осмислення трагедії, що трапилася з країною за Сталіна. Молодий чоловік шукав відповіді на складні питання, тим паче що обставини цьому сприяли. Часу для усамітнених роздумів у кочегарці вистачало. Прагнення пізнати сенс буття привело його на заочне відділення історико-філософського факультету Київського університету.

1964 року він отримав університетський диплом. Коли наставало літо, влаштувався на роботу в археологічних експедиціях відомих скіфологів Олексія Тереножкіна та Варвари Іллінської. Якийсь час працював ре-

дактором у видавництві «Наукова думка», але 1968-го за вказівкою з КДБ був звільнений і знову повернувся до кочегарки... Під ковпак спецслужб потрапив через свої вірші, з якими виступав перед різними аудиторіями: у деяких із них виразно звучав сумнів щодо комуністичної доктрини (як-ось у цих, «під Маяковського» писаних, рядках: «Фридрих Енгельс! Какими тропами / Поднимались мы к безднам, срываясь вниз, / Чтоб однажды открылось, что был утопией / Марксом выстраданный коммунизм...»).

«Він у всьому полемічний, він «тремтить» над чистотою своєї правди», – так відгукнувся Іван Дзюба про ранню поезію Бориса Мозолевського з її «грозивим романтизмом». Три перші

збірки – «Начало марта» (1963), «Шиповник» (1967), «Зарево» (1971) – цілком складалися з російськомовних віршів. «Мовний переворот» у свідомості, а отже, й у творчості поета стався наприкінці 1960-х: він відкрив у собі Україну. Відтоді болюче «українське питання» не давало митцеві спокою, що виразно засвідчує його поезія.

На рубежі 1960–1970-х він балансував між волею і неволею – з коцегарки можна було легко потрапити не в чергову наукову експедицію, а в брєжнєвські табори. В етюді «Шлях до себе» Борис Мозолевський згодом напише: «І коли зашморг вже зовсім мав зійтися навколо моєї шиї, [...] збагнув я, що врятувати мене може тільки відкриття світового значення. Так вимріяв і вистраждав я собі свою Товсту Могилу. [...] Зухвальство моє було винагороджене царською пектораллю. [...] Замість Мордві я потрапив до Інституту археології АН УРСР, до якого мене поспішили зарахувати заднім числом».

Товста Могила – це скіфський курган заввишки 9 м, розміщений на території міста Орджонікідзе, просто серед будівель. Тут, на Дніпропетровщині, стародавні поховання вже й раніше відкривали Борисові Мозолевському, як він занотував, «свої таємниці, втілені у найвитонченіших витворах золотарства». Проте найбільша удача прийшла до молодого археолога в червні 1971-го. Історію знахідки в Товстій Могилі він докладно описав у диво-книзі «Скіфський степ», поєднавши можливості щоденника, наукової студії, поетичного слова та психологічного оповідання. Так, тут розкривається й душа самого дослідника: одержима віра й сумніви, навіть відчай (були моменти, коли здавалося, що після грабжників у кургані майже нічого не залишилося); радісне заціпеніння від дива, яке відкрилось очам, і велика втома; містичні відчуття й несподівана туга, яка повела Мозолевського серед ночі з готелю знову до Товстої Могили, його німа «розмова» із блакитною зіркою, що раптом проблисла крізь дерев'яний щит у підземелля – вперше за дві з гаком тисячі років...

Була, очевидно, якась вища справедливість у тому, що відшукав пектораль саме поет, ве-

ЦИТАТА

«Зачарований, я боявся поворухнутися, щоб зоря випадково не зникла.

І тоді я зрозумів, чого так довго шукав для порівняння із пектораллю: звичайно ж, це був не витвір людської руки, а зірка, що впала із неба й перетворилася на золото, уламок блискавки, диво, що зустрічається раз на віку і назавжди робить людину причетною до таємниці. Так і стояв я в ту ніч – осяяний світлом скіфського золота, пронизаний променем голубої зорі».

Борис
Мозолевський

дений своєю особливою інтуїцією і одержимою вірою. Неможливо не перейнятися його хвилюванням, читаючи у «Скіфському степу» про мить, коли сталося неймовірне: «Я розчистив один із сагайдачних наборів під стінкою дромосу і, згортаючи густий глиняний чамур, що вкривав долівку, відчув, як пальці щось боляче шкрябнуло (то був «гострий козячий ріг» пекторалі! – Авт.). Я побачив, як зблиснуло золото, і якимсь невідомим відчуттям збагнув, що це саме те: річ була велика і явно лежала на своєму первісному місці, не зрушена грабжниками. На хвилину я заціпенів...». Борис Миколайович покликав колегу (Євгена Черненка) – і вони вдвох «підняли пектораль із долівки, обмили її в копанці, зробленій для стікання води, винесли до світла у вхідну яму і, як діти, почали від радості цілувати. Перед нами була річ справді небачена. Вага пекторалі 1150 грамів, діаметр 30,6 сантиметра...».

Мозолевському-поету здалося, що то «зірка», злетівши з не-

ба, перетворилася на золото, а Мозолевський-археолог уважно дослідив витвір невідомого майстра й дійшов висновку, що пектораль – «культова річ», у символічній якій відбилися «космогонічні уявлення скіфів, пов'язані з концепцією трьох сфер світобудови», і що виготовлена вона «під безпосереднім впливом Парфенона» (себто витвір скіфів насправді є зразком давньогрецького мистецтва, що й не дивно: з еллінами Причорномор'я вони були сусідами).

Товста Могила, в якій колись поховали «молоду царівну скіф'янку», завдяки Борисові Мозолевському ввійшла в історію світової культури. Про сенсацію багато писали. Її відкривача (нещодавнього кандидата на відправку в Мордовію) приймав тодішній перший секретар ЦК КПУ Петро Шелест. Попри тиск Москви, скарб залишився в Києві. Зберігається він у Музеї історичних коштовностей України, де відтоді ім'я Бориса Мозолевського екскурсоводи згадують щодня.

«ВСТАВАЙ, ПОЕЗІЄ МОЯ»

Найповніше видання поетичної спадщини Мозолевського – збірка 2007 року «Поезії», що вийшла у видавництві «Темпора». До першого її розділу включено вірші, в яких автор «розмовляє» з Україною, розмірковуючи над її долею. Це болісний роздум, оскільки осердям його є тема яничарства, а також виробовання ліричним героєм природного права на патріотичні почування, на українськість. Утім, із такою самою прямою Борису Мозолевському говорить і про вади національної вдачі, передусім про дивовижну здатність до грині й «стинання оселедців» один одному заради булави; про байдужість до рідної мови і продажну вислужливість перед ворогом («Смерть Івана Сірка»). Інколи настрої поета стають похмурими, адже йдеться про драму зникання українського в Україні.

Ще одна група віршів – політична лірика Бориса Мозолевського. Найсильнішими подразниками, що спонукали його до публіцистичного прямомовлення, були передусім національне безпам'ятство, «приспаність» волі, а також гримаси «розвинутого соціалізму»: лицемірство, ▶

СПОГІД

Познайомитися з письменником-археологом мені пощастило 1987 року, коли в Кіровограді відбувалася наукова конференція, присвячена пам'яті Олексія Тереножкіна. Брав у ній участь і Мозолевський. Настав момент, коли філологи «викрали» поета в істориків: Бориса Миколайовича запросили на зустріч зі студентами, потім на кафедру української літератури. Запам'яталася його відкритість: такі люди притягують до себе від першої хвилини. Запам'яталися й вірші, які він читав: «На могилі Івана Сірка» та «Химерія».

Перший із них починається уявною розмовою зі славетним отаманом, чий спокій було потривожено наприкінці 1960-х, коли води Каховського моря дісталися до поховання Сірка, після чого прах народного героя знайшов «притулок» біля села Капулівка в кургані доби бронзи. Череп його тоді віддали в Москву для антропологічного дослідження, натомість до нової могили крадькома поклали інший. «Як подекують, – турецький», – додав у історично-довідковому пролозі до вірша Борис Мозолевський. «Розмова» з отаманом, який лежить у могилі «з чужою головою», переростає у пронизаний романтичним мотивом туги за колишньою славою роздум про жах національного безпам'ятства та його носіїв, «гнилих онуків» і «бусурманів», а у фіналі вірша – у хвалу Запорозжю та «викликання» надії на те, що воскресіння історичної пам'яті й гордості українців неминуче.

Що ж до «Химерії», то це не така вже й рідкісна в Мозолевського фантазмагорія, просякнута сатиричним духом. «Бабі Гапці» привиджується таємний «з'їзд» скіфських баб десь «у байраці під Кіровоградом», хоча насправді то зібрання провінційні партократи, яких налякала ґорбачовська перебудова, що звалилась як сніг на голову. До ГКЧП й розпаду СРСР залишалось ще кілька років, а «химерний» вірш Мозолевського вже тоді прогнозував, що все це – чергова «відлига» й запеклий опір їй із боку політичних консерваторів – так просто не закінчиться...

демагогія, зневага до людського життя й до елементарних свобод. Деякі з творів безпрецедентні за різкістю політичних інвектив, адресованих не тільки вождям, а й «середньому» партійному класу («На вулкані»). І навряд чи писалися вони навздогін подіям. Судячи з напружено-відчайдушних інтонацій, поет перебував у епіцентрі смертельного ризику, проте відкладати правду до кращих часів було не в його характері. Мозолевський – це максималізм, «вимучлива» совість, що постійно підштовхує до рішучих вчинків, «донкіхотська» відкритість...

Численні вірші є провідниками у світ Скіфії. Публіцистичне начало ніколи не було чужим Борисові Мозолевському; дає воно про себе знати і в його «археологічних» віршах. Суміш епох на великій історичній вертикалі автор сприймає як цілісний, із несподіваними причинно-наслідковими зв'язками процес. «Від Палових побоїщ до ГУЛАГу» – в цього поета можлива й така асоціація... Зі своєї історичної часової ніші скіфи Бориса Мозолевського мовби пере-

УРИВОК З ПОЕЗІЇ

*Ти в червоному –
наче канна!
В білих айстрах
скрипки плачуть.
Пролітають сині
птиці
Небом вічних кочу-
вань.*

*Ти проходиш? –
Зупинися!!!
Ще раз дай тебе
побачить!
Я люблю тебе в чер-
воному!
Не спиняйся –
прощайвай.*

Так закінчується вірш «Портрет у червоному» (творче змагання Бориса Мозолевського зі «Сновіною баладою» Федеріко Гарсія Лорки!), оповитий світлою тугою за вічно манливою і невлвною, як сама безмежність, любов'ю. Він гідний найвигадливіших антологій інтимної лірики.

селяються в усечасся. В одному з текстів («Голос із Товстої Могили») Скіфію названо «рідною землею». Герри (нинішня Нікопольщина) вписуються в історичну пам'ять і в долину степу як фрагмент великого життєтривання предків. Ефект повсякчасності, неосяжного історичного простору залишає і монолог у блискучому вірші «Герри» – поетичній класиці Бориса Мозолевського. «Я скіфський цар, лежу в дніпровських Геррах, // І стугонять століття по мені...» – ці рядки належать до найбільш упізнаваних у доробку поета.

Значну частину творчої спадщини Мозолевського становлять його «мемуарні» поезії, навіяні спогадами про дитинство, низка чудесних віршів, адресованих дітям, а також інтимна лірика, зібрана в розділі «Любов моя, терпка моя відрадо». Атмосферу в них визначають чистота і святість, зокрема й тоді, коли домінує еротичний мотив. Характерна інтонація таких віршів – елегійність, джерелом якої є «двоєдиність муки й щастя». У них поетизуються мить щастя, спонтанний вибух

почуттів, святково-романтичне вбрання природи (найчастіше любого поетові степу).

Поезія Мозолевського дихає справжністю. У ній відбилася болісна робота душі людини, для якої ідеальне не було абстракцією: вона вірила, що зробити цей світ хоч трохи кращим бажано й можливо.

Після розкопок Товстої Могили доля подарувала Мозолевському ще 22 роки життя. На початку 1990-х він працював над докторською дисертацією на тему «Етнічна географія Скіфії». Завершити її дослідник не встиг, проте чимало концептуальних ідей усе-таки розгорнув, запропонувавши, зрештою, свою карту відповідних земель. Його висновки щодо розселення «скіфських народів», ідентифікації річок Геродотової Скіфії, локалізації місцевості Герос, гостра полеміка з академіком Борисом Рибаківим (котрий, як вважав Мозолевський, вдався до «маніпуляцій із Геродотом»), аби будь-що «ототожнити середньодніпровські племена із праслов'янством») належать до наукового активу сучасної скіфології. ■

ЗОЛОТА ЗНАХІДКА
МОЗОЛЕВСЬКОГО.
Пектораль викорис-
товувалася як нагруд-
на прикраса скіфського
царя у IV столітті
до н.е.

КНИГИ УКРАЇНСЬКОЮ
ТА ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ
ПОДАРУНКОВІ ВИДАННЯ
ТА АЛЬБОМИ
МАПИ, АТЛАСИ, ПУТІВНИКИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА
МУЗИКА ТА КІНО
КАНЦТОВАРИ, ЛИСТІВКИ
МІСЦЯ ДЛЯ ЧИТАННЯ
ЛІТЕРАТУРНІ ЗАХОДИ
БЕЗКОШТОВНИЙ
ІНТЕРНЕТ (WI-FI)
ЧЕКАЄМО НА ВАС ЩОДНЯ З 9:00 ДО 21:00
САЙТ МЕНЮ: WWW.BOOK-YE.COM.UA ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИН: WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

К Н И Г А Р Н Я

М. КИЇВ

вул. Лисенка, 3 тел.: (044) 235-88-54, вул. Спаська, 5 тел.: (044) 351-13-38,
пр-т Повітрофлотський, 33/2 тел.: (044) 275-67-42, вул. Саксаганського, 107/47 тел.: (044) 383-61-49

М. ЛЬВІВ

пр-т Свободи, 7 тел.: (032) 235-73-68

М. ХАРКІВ

вул. Сумська, 3 тел.: (057) 731-59-49

М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

вул. Незалежності, 31 тел.: (0342) 72-29-04

М. ВІННИЦЯ

вул. Соборна, 89 тел.: (0432) 52-93-41

М. ТЕРНОПІЛЬ

вул. Валова, 7-9 тел.: (0352) 25-44-59

М. ВОЛОДИМИР-ВОЛИНСЬКИЙ

вул. Ковельська, 6 тел.: (03342) 2-19-57

www.book-ye.com.ua

І Н Т Е Р Н Е Т - М А Г А З И Н

WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

Творіть як хочете

Чим український театр може зацікавити світ

Автор:
Надія
Яремчук

«Я хотіла написати п'єсу. Тож переставила стіл до вікна, сіла і так писала два дні, з великою насолодою, не знаючи, що буде в кінці моєї історії, а за півроку відбулася прем'єра. Тож, шановні, виходьте з інтернету, вимикайте телевизор, сідайте і творіть як хочете», – каже авторка «Буни» Віра Маковій.

Просування модерних українських постановок на міжнародному рівні нерозривно пов'язане з розвитком драматургії. Західне суспільство має чітку орієнтацію на сучасність, що й становить суть театру соціального, котрий досі залишається затребуваним. Неабияка цікавість є і до політичного, котрий оперативно реагує на гарячі теми: «Якщо в нас з'явиться п'єса, скажімо, про те, як посадили до в'язниці Юлію Тимошенко, вона може прорватись у Європу й мати попит у сфері політичного театру», – каже Алла Рибікова, режисер, укладач збірників німецької драматургії «ШАГ».

Сьогодні, аби пробитися на основні міжнародні театральні форуми, потрібна або усталена національна драматургія, або потужні режисерські роботи, які здивували б західного глядача. Початкові етапи проходження вистав на світові сцени зазвичай відбуваються на фестивалях драматургії. У Німеччині є два великі драматургічні форуми: Мюльгаймський та бієнале у Вісбадені. «Кожні два роки до мене звертаються із запитанням: «Що є в сучасній українській драматургії, що можна показати?» І повсякчас виникає проблема знайти матеріал. Думаю, тексти є, бо існує молодь, яка

пише. Але це не постає на такому рівні, щоб можна було презентувати як національне надбання», – вважає пані Рибікова.

Національна драматургія розвивається тоді, коли є систематичне змальовування та осмислення реалій своєї країни. Так постала сучасна драматургія Німеччини з її дражливими темами (неонацизм, співіснування різних етносів та культур, переділ та об'єднання країни) й Великої Британії, де протест проти усталеного колообігу життя набирає особливо різких форм. У Росії такі процеси відбувалися в 1990-х, коли про навколишню дійсність почав писати Ніколай Коляда, коли Алексей Казанцев та Віктор Славкін створили фестиваль «Любимовка». На початку 2000-х сильний поштовх до розвитку нових форм, зокрема документального театру Росії, дали воркшопи лондонського «Роял Корт».

Нині «Роял Корт» проводить свою місію в Україні (спільний українсько-грузинський проект молоді драматургії). Еліз Доджсон, керівник міжнародної програми британського театру, каже, що очікування стосовно наших молодих драматургів у неї дуже великі, але робити висновки ще зарано. Проект уже добігає кінця, і обрана п'єса-переможець буде поставлена на сцені «Роял Корту». Раніше тут були представлені роботи наших драматургів Максима Курочкіна («Глаз»), Наталії Ворожбит («Зерноховище») та нині покійної Ганни Яблонської («Язичники»).

СВІТ ЗА ОЧІ

Аби дізнатися, який образ сучасного українського театру вима-

лювався за кордоном, **Тиждень** звернувся до експертів Росії та Польщі, двох країн з потужними театральними традиціями. «Великі надії покладаю на молодих драматургів. Назву низку імен, які стали впізнаваними за останні кілька років: Артур Млюян, Віра Маковій, Марися Нікітюк, Євген Марковський, Сашко Брама, Ден Гуменний, Маріам Агамян, Оксана Савченко. Ну і, звичайно, Наталія Ворожбит, москвичянин Максим Курочкін», – каже Міхаїл Угаров, московський драматург, режисер та один з ідеологів руху «Нова драма». Пан Угаров, котрий у своєму невеличкому «Театрі.doc» розгорнув широку діяльність документального театру, має надію, що на українському кону постане наша власна реальність без прикрас, цікава нам і всьому світові. «Я сподіваюся, що люди перестануть робити вигляд, ніби мистецтво – це одне, а життя – інше. Вірю, вони зрозуміють: особистість на сцені набагато цінніша, ніж актор».

27
березня –
Міжнародний день
театру

ФОТО НАДАНО ТЕАТРОМ «ДАХ»

Польський театральний критик із видання *Gazeta Wyborcza* Роман Павловський із сучасною українською драматургією майже не знайомий. У його уявленнях наш театр здебільшого асоціюється з Андрієм Жолдаком. «Для західного глядача він усе таки український режисер, проте українських п'єс не ставить і назвати його представником української традиції також складно, бо Жолдак – це продукт (перепрошую) західної культури, але насамперед першокласний режисер, котрий співпрацює з німецькими, російськими та угорськими театрами й живе у Берліні». Критик Павловський відверто дивується з цього приводу: «Перепрошую за свою необізнаність, але я справді не розумію, чому Жолдак мешкає у Німеччині? Візьмімо за приклад найвідомішого нині польського режисера Кшиштофа Варліковського. Він інтенсивно працює за кордоном, але в нього є своя трупа у Варшаві – «Новий театр». Без цього театру він утратив би дже-

**УКРАЇНА
МІСТИЧНА.**
Виставу
«Король Лір.
Пролог» театр
«Дах» показав
у Росії, Франції
та Угорщині

рело свого натхнення й, певно, свою ідентичність».

Окрім Жолдака, митцем у вигнанні Павловський називає Кліма (український драматург і режисер Володимир Клименко. – **Ред.**) і так само дивується, що талановитий митець не має своєї лабораторії у Києві, наразі трудячись у Москві. Ця ситуація типова для України – незалежні театри (навіть ті, що успішно представляють нашу країну за кордоном) абсолютно не цікавлять державу. Це при тому, що майже кожна країна Європи фінансово підтримує експериментальний театр. Кожен фахівець розуміє: експерименти не завжди приносять конкретні плоди, однак запускають нові процеси, які згодом дадуть великі результати. «Без фінансування такі трупи, як «Дах», рано чи пізно будуть змушені робити відверто комерційні речі, аби втриматись», – каже Павловський.

Нині «Дах» успішно виступив у Москві на фестивалі «Золота Маска» з виставою «Король Лір.

Пролог». Спектакль був поставлений вісім років тому і збігся в часі з подіями Помаранчевої революції. Політичні аллюзії в шекспірівському тексті, близькі нинішнім російським революційним настроям, тамтешні глядачі вхопити змогли – про це пише у своїй рецензії на виставу оглядач Роман Должанській. Минулий рік для «Даху» взагалі був урожайним: виступи на фестивалях у Франції та запрошення в центр Theatre Vidy-Lausanne (Швейцарія), де свого часу працювали Пітер Брук, Піна Бауш, Еймунт Някрошюс. У Лозанні театр поставив п'єсу Наталії Ворожбит «Вій» за мотивами однойменної повісті Гоголя. Драматург показує сучасне село на Полтавщині, все ще у світлі гоголівської фантазмагорії, куди випадково заблукали два французькі туристи. Сюжет цікавий «і вашим і нашим».

ПОМ'ЯКШУВАЛЬНИЙ ЕФЕКТ

Дехто скаже: а навіщо нам пориватися в Європу, якщо й свого глядача задовольнити не завжди вдається. Тут показовим є приклад Ізраїлю. Невеличкий театр у Тель-Авіві, «Трупа-209» (номер успадкувала від номера бомбосховища поруч, із яким місцевий муніципалітет виділив для колективу приміщення) у липні цього збирається прийняти десятки кураторів, фестивальных менеджерів з усього світу, аби показати свої роботи й дістати нові перспективи співпраці: участь у фестивалях, створення копродукцій тощо. Вже 25 років трупу майже повністю утримують за рахунок місцевого бюджету, форум із міжнародними гостями також влаштовують лише за держкошт. Уряд розуміє: в ситуації, коли настрої світу щодо країни радикалізуються, пом'якшить їх тільки культура. В нашому випадку культура високого рівня може показати, що українці прагнуть бути не вирваними зі світового контексту. А для цього треба спочатку просто розповісти про країну, чого всі від нас і чекають.

На думку Алли Рибікової, спробам зацікавити міжнародну театральну спільноту має передувати усвідомлення того, що зараз є важливого в нашому житті для нас самих. Коли ми це зробимо (та ще й талановито), тоді й станемо цікаві світові. ■

Бульдозером по театру

Своєрідний і несподіваний подарунок наприкінці минулого року зробила кіровоградська влада колективу Обласного академічного музично-драматичного театру імені Марка Кропивницького та всім людям сцени, вирішивши не продовжувати контракту з його директором і художнім керівником Михайлом Ілляшенком. Маючи досвід успішного звільнення очільників інших закладів та комунальних підприємств, вона була переконана, що і цього разу їй легко вдасться досягти бажаного. Але прорахувалася. Дізнавшись з інтернету про наміри усунути Ілляшенка з посади, більшість працівників театру звернулися до обласної ради з вимогою, щоб він залишався їхнім керівником і надалі. Сподівалися, наївні, що до них обов'язково прислухаються, що їм видніше, хто має очолювати цей специфічний заклад культури, проте бульдозер, який мав розрівняти майданчик для нового «театрального життя» в Кіровограді, уже заходився працювати, а за його кермом був не хто інший, як сам голова облдержадміністрації Сергій Ларін. Це він чомусь вирішив, що треба роз'єднати посади директора й художнього керівника, віддавши першу «ефективному господарнику». Водночас і чути не хотів, що Ілляшенко непогано давав раду обов'язкам директора, зробив театр прибутковим, навіть попри кількарічну відсутність стаціонарного приміщення (через реконструкцію будівлі. – Ред.).

Незмінність наміру влади остаточно підтвердила начальник управління у справах преси та інформації ОДА Євгенія Шустер. З характерною безапеляційністю чиновниці, коли її попросили передати рішення кропивничан депутатам, назвала колектив театру «алкоголіками», яких «потрібно розігнати». А невдовзі на шоківаних артистів чекав ще один сюрприз. Цього разу – в особі керівника одного з танцювальних колективів міста Ігоря Спінула. Його представили виконувачем обов'язків директора, навіть не дочекавшись закінчення терміну дії контракту з попереднім керівником. Зрозумівши, яку відповідальну місію на нього покладають, новоспечений в. о. заходився відразу ставити бунтівників на місце. На запитання із зали, що він знає про театр, відповів, що нічого, навіть на вистави не ходив, але освоїть нову справу швидко. Додав, що державну мову знає, але з ними розмовлятиме «на руском языкі».

Автор:
**Валерій
М'ятович,
журналіст,
Кіровоград**

**ПРОЕКТОМ
РЕКОНСТРУКЦІЇ
ПЕРЕДБАЧЕНО
ПРИБУДОВИ,
ДЕ РОЗМІСТЯТЬСЯ
РЕСТОРАН, ГОТЕЛЬ ТА
ІНШІ РОЗВАЖАЛЬНІ
ЗАКЛАДИ**

Голова облдержадміністрації, як професійний актор, довго витримував паузу, з колективом не зустрічався і зробив це тільки після того, коли на захист кропивничан виступила громадськість, відомі театральні діячі країни. Аби якось вийти з конфліктної ситуації, терміново оголосили конкурс на заміщення посади директора (художнього керівника взагалі прибрали зі штатного розпису). Охочих не виявилось, тож конкурс продовжили.

Чим же не сподобався новій владі Михайло Ілляшенко, добре відомий своїми режисерськими роботами? Його намагалися переламати, а він не ламався, його намагалися втягнути в якісь авантюри, а він не піддавався. А ще причина в грошах, виділених на реконструкцію

театру. Опозиційні народні депутати вже звернулися до правоохоронних органів, щоб з'ясувати, куди поділися 23 млн грн із 42, наданих торік: іще 8 грудня вони були, а вже до кінця місяця зникли (відновленням приміщення опікується Управління капітального будівництва Кіровоградської ОДА).

Зрештою, фінансовий бік ситуації справжніх митців не цікавить, для них значно важливіше, чи існуватиме театр. Уже можна стверджувати: він буде не той, яким його бачили в XIX та XX (до пожежі) століттях. Треба забути про лінінину й позолоту – їх замінить китайський пластик, та й зовні приміщення помітно відрізнятиметься від зафіксованого на численних листівках столітньої давності, яке завжди служило візитною картою міста. Проектом передбачено прибудови, де, як кажуть обізнані люди, розмістяться ресторан, готель та інші розважальні заклади.

Утім, усі ці «дрібниці» не хвилюють місцевої влади, для неї головне – відкрити театр у жовтні, коли відзначатимуть 130-річчя від дня заснування українського професійного театру. Дехто схильний вважати, що цю урочисту подію навмисне «підганяють» під парламентські вибори, аби був зайвий аргумент, чому треба голосувати за нинішню «команду професіоналів».

Навіть якщо будівлю здадуть вчасно, немає гарантії, що глядачі тому дуже порадіють, бо новому керівництву знадобиться не один рік, аби зробити працездатним розколотий інтригами колектив, підняти сценічну майстерність до рівня, який був за Ілляшенка. Надто великі рупни залишив по собі бульдозер. ■

КНИГАРНЯ

04|04|2012
(середа)

18:00

Книгарня «Є»

Київ, вул. Лисенка, 3
(ст. м. «Золоті ворота»)

**Книгарня «Є» та журнал
«Український тиждень»
запрошують на зустріч
із українським лінгвістом
і перекладачем
Костянтином Тищенком**

**Тема лекції:
«ГЕНИ, МОВА, УКРАЇНА»
(2 частина)**

**Генетичні і мовні контакти
з найближчими сусідами**

Костянтин Тищенко – професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор філології. Автор понад 180 праць із загального мовознавства, романістики, іраністики, кельтології, баскології, арабістики тощо, зокрема: «Метатеорія мовознавства» (2000), «Мовні контакти: свідки формування українців» (2006), «Етномовна історія прадавньої України» (2008) та ін. Засновник першого у світі Лінгвістичного навчального музею.

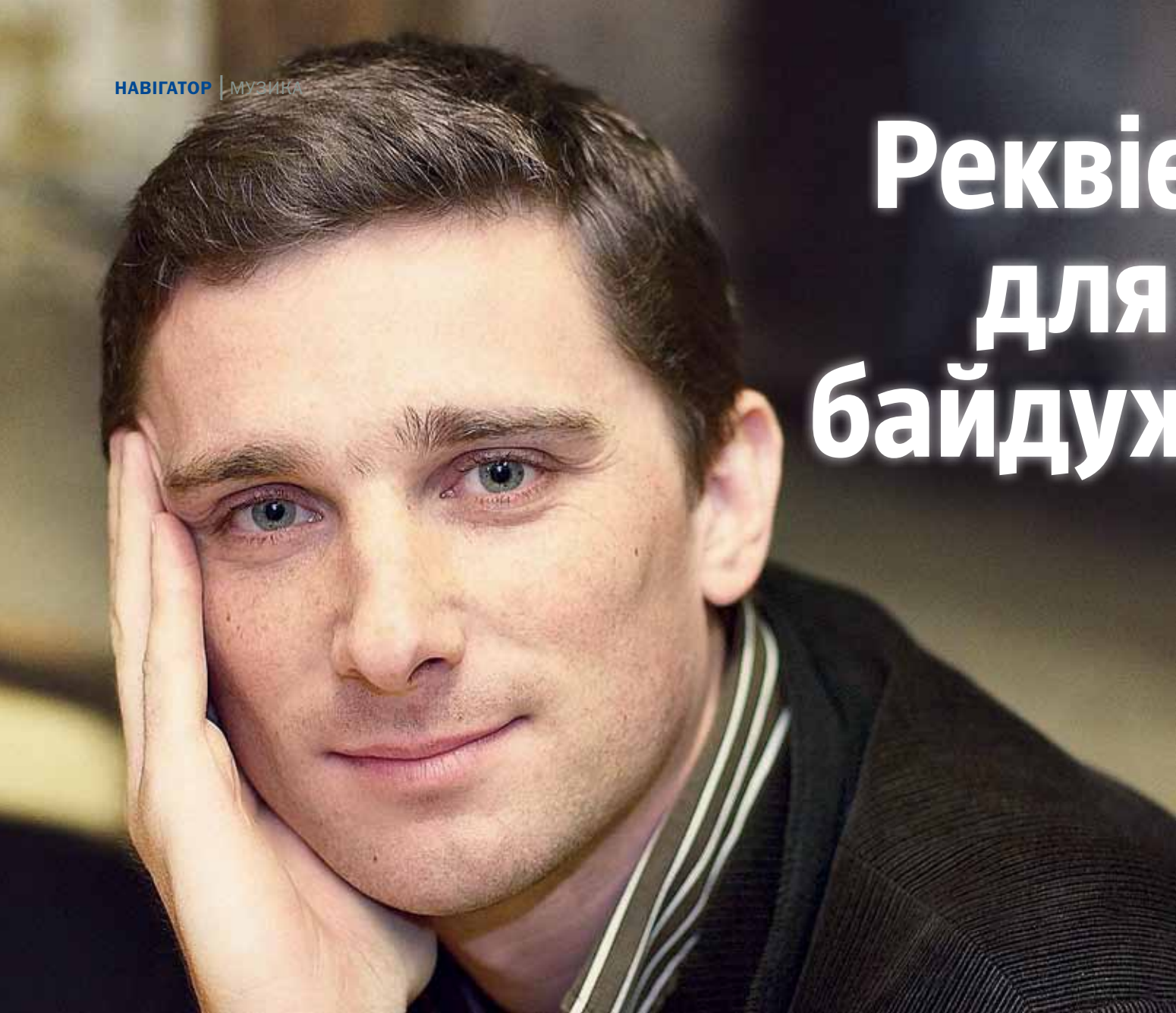
ВХІД ВІЛЬНИЙ

Генеральний інформаційний партнер

Тиждень
Український журнал

Реквіє для байдух

Композитор з Австрії пише симфонію про Голодомор

**Автор:
Роман
Горбик**

«**Н**е в нотах криється краса музики», – ці слова Густава Малера стоять як мотто на сайті молодого австрійського композитора Штефана Марії Карла. На зустрічі з нечисленною групою симпатиків і критиків він випромінює доброзичливість і суто віденську гречність: щира усмішка й цукерки «Моцарт» для всіх гостей. Але погляд митця світиться пристрастю, коли він розповідає про свою першу симфонію, над якою нещодавно почав працювати.

Ця зустріч відбувається в Києві. І не випадково, адже композитор не просто вирішив присвятити свій дебютний великий твір пам'яті жертв Голодомору – ціла симфонія стане розповіддю про одну з найбільших трагедій людства. Прем'єра повинна відбутись у нашій столиці восени 2013-го, до 80-х роківин геноциду.

Що змусило австрійця переїнятися історією, яка і в Україні багатом байдуха? Про своє рішення Штефан говорить як про щось саме собою зрозуміле. «Як і більшість людей у Західній Єв-

ропі, я не знав про Голодомор, ніколи не чув про нього. І мені соромно, що ми не відаємо про це, не вивчаємо цього у школі», – каже він.

Про трагедію 1932–1933-го митець дізнався від своєї знайомої, історика Марі-Од Тардіво. Вона писала дисертацію про ГУЛАГ, яку їй не дозволили захистити в рідній Франції – робити це довелося в Українському католицькому університеті Львова. «Росіяни мають великий вплив у Парижі, – зі сміхом каже Штефан. – Та, як на мене, в них це є скрізь. Тож якщо хочеш до-

сягнути успіху, доводиться пере-
стрибувати через такі бар'єри».

Вражений розповіддю приятельки, композитор свідомо обрав нелегкий шлях до успіху – через околиці світової історії та одну з найбільш замовчуваних трагедій ХХ століття. «Я прагну до тем, що мають гуманітарний вимір; не бажаю робити мистецтво для мистецтва, як багато сучасників. Мені хочеться використовувати свій талант для добра. Адже мета митця – не принижувати людей, а вивищувати їх», – каже пан Карл.

«Тема Голодомору відразу підкорила мене. Разом із Марі-Од ми створили фундацію в Парижі під назвою Beauregard, метою якої було мистецтвом змінювати світ на краще. Перший проект мав бути про Голодомор, адже це якраз те питання, що потребує підтримки й розголосу ззовні, а не тільки зсередини України. Далі планували взятися за проблеми довкілля, голоду в сучасній Африці. Навіть одна з найталановитіших молодих піарниць Парижа готова була працювати з нами».

ПІДТРИМКА СИМФОНІЇ ГАЛЬМУЄТЬСЯ

Концепція проекту – симфонія «Голодомор» – з'явилась одразу. 33-річний Штефан Марія, випускник зальцбурзького, мюнхенського й лондонського музичних вишів, мав регулярні замовлення і впевнено почувався на старті кар'єри, яка, втім, для більшості композиторів по-справжньому починається з першою симфонією. «Узявшись до роботи, ми зустрічалися з багатьма представниками української діаспори в Лондоні та Парижі. Загалом усі були вражені й переконані в корисності проекту. В підсумку всі бажали допомогти трішки, але нікому не кортіло брати на себе більшої відповідальності. Тож ми звернулися по допомогу до ЮНЕСКО – їхня участь була б для цього проекту

нашого звернення обрали Януковича. Не знаю, чи це стосується його, чи пересічного клерка, який поклав листа під сукно, але відповіді ми не отримали. Гадаю, що українська делегація в ЮНЕСКО просто боялася втратити роботу після виборів».

Зрештою, учасники були змушені зупинити проект улітку 2010-го. «Ми втратили мотивацію, бо зіткнулися зі справжньою летаргією і застоєм. Витратили купу грошей на подорожі й не тільки на них, а натовість нічого не здобули».

Лише в листопаді 2011 року Штефан Марія вперше дістав, нехай і скромну, фінансову підтримку від українського середнього бізнесу. Тоді як олігархи стоять осторонь. Після розпаду фундації австрійський композитор залишився сам-один, але не відмовився від ідеї симфонії. Єдине, за його словами, чого він потребує нині, – це щоб якась конкретна інституція чи особа взяла на себе відповідальність за весь проект.

ПЕРЕВЕРШИТИ ШНІТКЕ

Митець уже має детальний робочий план симфонії, в якій знайдеться місце для звукового відтворення і страждань умирущих без хліба, і Сталінового маніакального жадання влади, і безжальності машини колективізації. «Слухачі відчуватимуть у власних животах те саме, що жертви голоду», – каже композитор про свій амбіційний задум.

Але в центрі твору буде ідея примирення. А головним стилістичним прийомом мають стати органічне поєднання, взаємоперетікання фрагментів, написаних у тональній і атональній манерах. «Щось таке вже випробував Шнітке, – розповідає автор, – але я хочу зробити це не як колаж, а органічним переходом з одного в інше. Вдаючись до обох систем, можна висловити будь-яке почуття, можна алегоризувати все, що завгодно. Цей підхід радикально розширює арсенал засобів».

Майбутня симфонія матиме три великі частини, що ділитимуться на дрібніші пункти. Композитор збирається використати народну музику, нехай навіть обмежено. Ознайомився він і з сучасною українською класикою, зокрема творами про трагедію 1932–1933 років, такими як «Па-

нахида за померлими з голоду» Євгена Станковича. Але, на його загальне враження, мистецтво у нашій країні дуже старомодне. Не є винятком і музика. Тому орієнтуватися на неї австрієць сенсу не бачить. Його симфонія стане чимось цілком самотнім.

ШЛЯХ ТЕРАПІЇ

Штефана Марію можна було б назвати навіть консерватором у мистецтві через його переконані атаки на сучасну, експериментальну, заціклену на собі музику, байдужу до суспільних проблем. Якби не його нехтї до второваних шляхів, усього старосвітського й не пристрась, із якою він говорить про основну вимогу до кожного творця: сказати нове слово у своєму ремеслі. Але за ремеслом завжди бачить людей, яким воно повинне служити.

«Голодомор важливий для проекту майбутньої України, бо всі ми – продукт нашого минулого, – розмірковує Штефан Марія. – Переживши дуже поганий досвід, як-от згвалтування, особистість мусить його переосмислити, щоб упоратися з ним. Можна витісняти такий досвід, але це призведе до проблем: депресії, зневіри в людях тощо. Інший шлях – ненавидіти гвалтівника ціле життя, але ця ненависть завдасть шкоди лишень самій жертві. І нарешті, є шлях терапії – знайти спосіб примиритися з болем. Прощення зцілює. Але тільки сильні люди можуть цього досягти. Поки що більшість українців намагаються приховати трагізм історії, ігнорувати її чи ненавидіти росіян. Багато митців, які звертаються до Голодомору, заціклені на негативі. І я це розумію, це нормально. Але вони не пропонують, як подолати цей біль».

«Що більше я пізнаю Україну, то дужче переконуюсь: вона потребує дискусії про Голодомор. Я бачу цей біль у молодих людях. Навіть тоді, й саме тоді, коли вони не хочуть про таке говорити. Це доказ того, що біль не мав виходу; його не відпрацювали в освіті, в житті. Голокост – не єдина помилка ХХ століття, Голодомор – теж одна з найбільших помилок, а вчитися треба саме на них. Те, що слід боротися проти гноблення, стояти за правду, а не за владу й гроші, – це все уроки Голодомору», – каже Штефан Марія. ■

МЕНІ СОРОМНО, ЩО ЄВРОПА НЕ ЗНАЄ ПРО ГОЛОДОМОР

ідеальною, але й вони теж не запропонували нам нічого, крім моральної підтримки».

«Хотіли через українську делегацію ЮНЕСКО вийти на владу в Києві. Але невдовзі після

Тендітне «Тедді»

«Дівчисько» – делікатний фільм про статеву самоідентифікацію

Торік цей фільм отримав приз «Тедді» – програми Берлінського кінофестивалю, присвяченої темам сексуальних меншин, і це багато про що говорить. Але, на відміну від лауреата Берлінале-2010 «Діти в порядку» Лізи Холоденко, «Дівчисько» не пропагує чистоти лесбійського способу життя, не агітує боротися за права геїв і взагалі не лізе в очі з усіма модними на сьогодні сексуально-ліберальними правдами. Ця стрічка могла б стати прикладом зваженого підходу до специфічної проблеми – коли дівчатка роблять із себе хлопців. Французька режисерка Селін Ск'ямма максимально делікатно підійшла до сакрального, закритого й тендітного світу підлітків на межі між дитинством і юністю, нарочито нічого не пхаючи в глядача, без натуралізму показуючи радше психологічне, ніж фізіологічне перевтілення та короткочасне існування 10-річної дівчинки в образі хлопчика. До того ж у сценарії було вдало придумано певний ситуаційний хід – через парубочу зовнішність її сприйняли за хлопця, після якого сюжет почав розгортатися за звичайною схемою життя: не бажаючи втратити ту мінімальну довіру і при-

«Дівчисько»/«Tomboy».
У кінотеатрах України
від 29 березня

язнь, яку Вона, сором'язлива і закомплексована Лора, отримала, на сцені з'явився Він, Мішель. За футболом, спільними розмовами про хлопчачі справи пішли купання (із пластиліновим цюрчиком у плавках) і перші поцілунки. У фіналі, звісно, таємницю розкрили, батьки насварили, а друзі зникли. Окрім тієї, кого Лора-Мішель цілувала. І відчуття, що пройшло, вдалося, сталося... Далі Ск'ямма не йде, не аналізує, не прогнозує і не драматизує. І не треба – драму вона створила за всіма

Анонси 29 березня, 15:00 — 30 березня, 20:00 — 30 березня, 8 квітня

«Всесвіт Олеся Бердника»

Архів-музей літератури і мистецтва України (Київ, вул. Володимирська, 22а)
Документально-книжкова виставка присвячена відомому українському письменникові-фантасту, філософу та громадському діячеві. Експонуватимуться світліни різних років, документи родини письменника, листування з рідними, розсекречені справи слідства КДБ, видавничі та редакційні примірники рукописів, газетні й журнальні публікації. Один із блоків присвячений художньому таланту Олеся Бердника. Репрезентуватимуться олівецьові та акварельні портрети рідних, «містичні» пейзажі, численні замальовки, фотороботи з краєвидами Кийлова тощо.

«Нове дихання традицій»

НМАУ ім. П. І. Чайковського (Київ, вул. Архітектора Гордещького, 1-3/11)
Московський імпровізатор-валторніст Аркадій Шилклопер та молодий піаніст Вадим Неселовський представлять спільну програму. Самі музиканти описують її як «делікатний синтез класичної, джазової, етнічної та імпровізаційної музики». Аркадій Шилклопер був учасником ансамблю «Три О», також грав у міжнародних проектах Pago Libre, Vienna Art Orchestra, Mauve. Вадим Неселовський свого часу став наймолодшим студентом Одеської консерваторії. Наразі мешкає в США, виступаючи у складі ансамблю Generations Generation Гери Бертона.

«Не быць скотам»

Клуб «Керосин», БК Металургів (Миколаїв, просп. Миру, 40; Запоріжжя, вул. 40 років Радянської України)
Тур забороненого в Білорусі гурту «Ляпис Трубецкой» названий рядком із поезії Янки Купали. Окрім хітів, до концертної програми увійшли пісні з майбутнього альбому «Рабкор». «З одного боку, це назва музичного стилю, за аналогією з хардкором, ска-кором – музика посталих рабів. З іншого – скорочення від «робочий кореспондент», а ми зараз займатимемося саме музичною журналістикою», – розповів Сергій Міхалок. В Україні гастролі охоплюють також Одесу, Київ, Полтаву, Харків, Сімферополь, Дніпропетровськ.

CD

Drudkh. «Вічний Оберт Колеса»

Уже дев'ятий повноформатний альбом культових харків'ян анонсовано було як «повернення до витоків» – і в стилістичному, і в тематичному плані. Попри те що диск із такою концепцією теоретично міг стати «повторенням пройденого», він не схожий на жоден із попередніх, що є ще одним свідченням гросмейстерського рівня гурту. Водночас нова робота має впізнаваний почерк і манеру. До того ж Drudkh уперше використовують власну українську лірику, не запозичену у видатних поетів минулого.

Веселі Біоритми. «Все по 30»

Кіровоградському гурту оригінальності зроду не бракувало – починаючи з соліста, що грає на крихітному укулеле замість гітари, й закінчуючи власне звучанням. Свій стиль хлопці напівжартома детермінують як «емо-реггі-турбошансон та ресторанний психодел», і їхній дебютний альбом, який удався вкрай лаконічним за тривалістю, не дає аніякісінських приводів сумніватись у щирості такого визначення. Всім, кому близька стьобна, іронічна музика, що розповідає про українську провінцію, «Все по 30» пропускати не можна в жодному разі.

Stoned Jesus. «Seven Thunders Roar»

Попри те що гурт засновано в недалекому 2009-му, проект зазнав змін і в складі, і в саунді. Якщо перший альбом був зразковим прикладом stoner doom metal, то в нових піснях, крім цього, є всього погроху: і старої психоделії, і прогресив-року, і гранжевої депресивності. За словами фронтмена колективу Ігоря Сидоренка, дебютна платівка була прикладом того, як можна грати жанр, а друга демонструє, як далеко за межі нього можна вийти. Наприкінці березня колектив вирушає в короткий, але насичений тур країнами Європи.

законами: потужне враження від фільму мусить робити своє після його закінчення, а осмислювати є що. Під документ зроблене: ручною камерою, з відвертими розмовами, гострими неприємними ситуаціями, від яких скубе десь біля серця, «Дівчисько» чіпляє, тішить, шокує і навіть лякає, якщо ви батьки. І кричить: зреагуйте, задумайтесь, зробіть щось!

Ярослав Підгора-Гвядзовський

1 квітня, 13:00**«Руйнація»****Концертний майданчик «Це-Х» (Львів, вул. Федьковича, 516)**

Один із найбільших рок-фестивалів відбудеться цього року вже вдесяте. Концепцією події залишається знищення стереотипів та рутини повсякдення. На сцені з'являться відомі представники української альтернативної сцени: київські гурти «Злам», «Димна Суліш», «ТОЛ», харків'яни «Тонкая Красная Нить», «АННА» (Львів), PINS (Кременчук), «МЕРВА» (Рівне). Хедлайнером фестивалю стануть американці (hed) P.E. **(на фото)** Це гурт із Каліфорнії, що визначає свій стиль як G-Punk – поєднання G-фанку та панк-року із вкрапленнями реггі та інших музичних напрямів.

3 квітня, 19:00**Ніно Катамадзе & Insight****Палац «Україна»****(Київ, вул. Велика Васильківська, 103)**

Знаменита джазова співачка Ніно Катамадзе та гурт Insight (Грузія) представляють свій новий студійний альбом «Green» (2011). Це вже п'ята спільна платівка у «кольоровій» палітрі музикантів, що наразі включає альбоми «Red», «Blue», «Black» і «White». За словами самої Ніно Катамадзе, «Green» вийшов напрочуд вільним – у ньому «багато імпровазацій та мелодій у первинному вигляді». До альбому увійшли дев'ять різнопланових композицій, об'єднаних спільною канвою спокійних, виштриманих ритмів.

4 квітня, 12:00**«Аудіоантологія української поезії»****Національний музей Тараса Шевченка****(Київ, б-р Тараса Шевченка, 12)**

До альбому увійшли дев'ять дисків із записами творів видатних українських поетів в авторському виконанні народного артиста України Олександра Биструшкіна **(на фото)**. Це вірші Тараса Шевченка, Івана Франка, Павла Тичини, Олександра Олеся, Володимира Сосюри, Василя Симоненка, Миколи Вінграновського, Леоніда Кисельова, Бориса Олійника, Івана Драча, Василя Стуса, Ігоря Римарука, Василя Герасим'юка. Більшість поезій покладені на музику українських композиторів.

Вводь пароль і входь

Комп'ютерні паролі мають легко запам'ятовуватись і бути надійними. Більшість людей дотримуються тільки першої вимоги й нехтують другою. Вчені намагаються допомогти їм

365 тис.
осіб
(1,1% користувачів
веб-ресурсу
RockYou) викорис-
товували в паролях
тільки послідов-
ність цифр
«123456» або
«12345»

Без паролів комп'ютерну безпеку уявити неможливо. Однак зачасто вони виявляються неефективними. Дієвий пароль має бути водночас легким для запам'ятовування й важким для відгадування. Та на практиці люди, схоже, дбають лише про перше й зовсім нехтують другим. Серед найпопулярніших варіантів – імена дружин, чоловіків і дітей. Дехто доводить простоту до крайнощів: один колишній заступник редактора The Economist багато років використовував тільки літеру «z». А коли ха-

кери зламали сайт ігрової соціальної мережі RockYou і вкрали 32 млн паролів, виявилось, що 1,1% користувачів веб-ресурсу (а це 365 тис. осіб) використовували тільки послідовність цифр «123456» або «12345».

Така передбачуваність дає змогу розробникам програм безпеки (а також кібер-злочинцям) створювати цілі словники поширених паролів – справжній клондайк для кожного охочого зламати чужий сайт. Утім, хоч розробники й знають, що ті ключі ненадійні, важко було достеменно з'ясувати, наскільки саме.

У багатьох дослідженнях робота відбувалася на невеликих вибірках, які налічували щонайбільше кілька тисяч паролів. На зламаних веб-сайтах, як RockYou, можна знайти довші списки. Але тут є етичні проблеми щодо використання інформації, добутої незаконним способом, та й передбачити доступність таких неможливо.

Утім, трохи світла на проблему проливає дослідження, яке представляють на конференції з безпеки під егідою нью-йоркського Інституту інженерів електротехніки

та електроніки у травні. Джозеф Бонно з Кембриджського університету спільно з великою інтернет-компанією Yahoo! отримав найбільшу на сьогодні вибірку в 70 млн паролів – хоч і без вказівки на справжні імена власників, але з корисними демографічними даними.

Бонно виявив кілька цікавих тенденцій. У старших користувачів були надійніші паролі, ніж у юних. (От вам і краща технічна підготовка молоді!) Корейськомовні або німецькомовні обирали найбезпечніші паролі; ті, хто спілкується індонезійською, – найменш безпечні. Паролі для приховування конфіденційної інформації (як-от номери кредитних карток) були хіба що трохи кращими за ті, які захищали доступ до менш важливих речей, наприклад, до ігор. Nag screens – віконечка, які повідомляють користувачів, що вибраний пароль занадто слабкий, – практично не допомагають. А люди, чиї акаунти в минулому вже зазнавали атаки, не надто відрізнялись у плані вибору надійного пароля від тих, чиї сторінки іще не ламали.

Але для розробників програм безпеки найцікавішим є ширший аналіз вибірки. Бо ж, попри всі відмінності, ці 70 млн користувачів зробили щось достатньо передбачуване, і словник найпоширеніших паролів виявився ефективним як проти всього списку, так і проти будь-якого демографічного зрізу в його межах. Бонно про це каже прямо: «Хакер, який може вгадати пароль із 10 спроб, зламає приблизно 1% всіх сторінок». А це, з погляду кібер-злочинця, вже неабиякий результат.

Напрошується очевидна відповідь: сайти повинні обмежити кількість спроб введення пароля, а тоді блокувати акаунт, як це роблять банкомати. Але якщо

найбільші сайти, як-от Google і Microsoft, справді вживають таких заходів (і навіть суворіших), багато інших за це не беруться. Вибірка зі 150 великих сайтів, яку вивчали Бонно та його колега Сорен Прайбуш 2010 року, показала, що 126 веб-ресурсів не намагались обмежувати кількості спроб.

Не зрозуміло, як узагалі так могло статися. Для деяких сайтів це можна пояснити тим, що паролі не захищають нічого особливо цінного (даних про кредитні картки тощо). Але необережність у поводженні з ними може влетіти в копійчку навіть на добре захищених веб-ресурсах, бо ж люди часто використовують один і той самий пароль для кількох різних місць.

Можна пояснити це тим, що така халатність – культурний залишок іще з часів невинної юності інтернету: науково-дослідній мережі не потрібно було хвилюватися через хакерів. Ще один варіант – оскільки чимало сайтів зароджувалися як небагаті стартапові компанії, для котрих будь-яка додаткова гарантія безпеки паролів означала б зайві витрати на програмне забезпечення, вони спочатку заощаджували на ній, а далі вже просто цим не переймалися. Та хоч би які були причини, всім, хто не бажає чекати, доки веб-ресурси узгодять свою діяльність, слід подумати про альтернативи традиційним паролям.

Одна з них – це багатослівні паролі або ідентифікаційні фрази. Вживання кількох слів замість одного означає, що хакерові доведеться вгадувати більше літер, а це додає надійності, однак лише у разі, коли вибране словосполучення не виявиться таким популярним, щоб його можна було знайти у словнику сталих виразів. Що, звісно, часто якраз і трапляється.

Бонно та його колега Скаторіна Шутова проаналізували реальну систему ідентифікаційних фраз, використовувану в інтернет-магазині Amazon. Там дозволяли своїм американським клієнтам послуговуватись ними від жовтня 2009-го до лютого 2012-го. Дослідники виявили: ідентифікаційні фрази

хоч і забезпечують кращий захист, ніж прості паролі, та все одно не є аж такими ефективними, як від них очікували. Поєднання чотирьох-п'яти взятих навмання слів є досить надій-

САЙТИ ПОВИННІ ОБМЕЖИТИ КІЛЬКІСТЬ СПРОБ ВВОДУ ПАРОЛЯ, А ТОДІ БЛОКУВАТИ АКАУНТИ

ним. Але запам'ятати кілька таких фраз аж ніяк не легше, ніж кілька довільно підібраних паролів. Знову-таки легка запам'ятовуваність – це просто подарунок для хакерів. Прочесавши інтернет у пошуках списків назв фільмів, спортивних і сленгових висловів, Бонно й Шутова

змогли укласти лексикон на 20 656 слів, які стали ключовими до 1,13% акаунтів у базі даних Amazon.

Крім того, вони припустили, що навіть ті, хто не вживає сталих виразів, усе-таки віддаватимуть перевагу моделям, поширеним у природних мовах, перед справді спонтаним поєднанням лексем. Тому порівняли свій перелік ідентифікаційних фраз із довільною вибіркою двоконпонентних словосполучень із Британського національного корпусу текстів (масив англійських текстів обсягом приблизно 100 млн слів, зібраний видавництвом Oxford University Press) і корпусу Google Ngram (набрані з інтернету пошуковими роботами цієї самої компанії). Звісно ж, дослідники знайшли велику частину збігів між звичними для англійської мови структурами й фразами, які взяли як паролі клієнти Amazon. Дослівно збігалися приблизно 13% із перевірених іменниково-прикметникових словосполучень («вродлива жінка») і 5% прислівниково-дієслівних конструкцій («буде й далі»).

Один зі способів уникнути цього – поєднати ідею пароля та ідентифікаційної фрази в так званій мнемонічній паролі. Це буде очевидна нісенітниця, яку, власне, не так уже й важко запам'ятати. Її можна скласти, наприклад, із використанням перших літер кожного слова якоїсь фрази, варіюючи великі й маленькі літери та підставляючи замість одних символів інші, приміром, «8» замість «В» (цМет8Цд – «це мнемонічне скорочення тексту в цих дужках»). Та навіть мнемонічні паролі не бувають неуразливими. В опублікованій 2006 року розвідці було зламано 4% мнемонічних паролів за допомогою словника, побудованого на текстах пісень, назвах фільмів тощо.

Висновок: очевидно, правильною відповіді просто немає. Всі заходи безпеки викликають роздратування (запитайте будь-кого, хто часто літає), а бажання забезпечити надійність завжди конфліктує з бажанням максимальної простоти доступу. Доки залишатиметься цей конфлікт, доти хакери й ламатимуть наші паролі. ■

Розмір має значення

Тиждень зібрав природні рекорди України, серед яких п'ять європейських та один світовий

Автор:
**Олег
Апостолов**

НАЙБІЛЬШИЙ У ЄВРОПІ МАСИВ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ (Закарпатська область)

Карпатські букові праліси – найбільші й найстаріші на континенті, унікальна природна пам'ятка світового масштабу. Об'єкт складається з 10 окремих масивів, що розкинулись уздовж осі на 185 км. Вони простягаються від Рахівських гір та Чорногірського хребта до словацьких Карпат. Українська частина лісів нині входить до складу природоохоронних територій Ужанського національного природного парку та Карпатського біосферного заповідника.

Наші букові праліси такі великі, що залізли аж на територію сусідньої Словаччини. Тож честь володіння дивом, що 2007 року ввійшло до списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, поділяють дві країни. З-поміж інших лісових об'єктів, зафіксованих ЮНЕСКО, карпатські букові праліси вирізняються значним біологічним різноманіттям і можуть похвалитись аж 123 видами рослин. Досить багатий і тваринний світ. Саме в цих місцях є популяція вже надзвичайно рідкісного для України бурого ведмеда.

НАЙБІЛЬШИЙ ЯР ЄВРОПИ – ХМІЛЬНЯНСЬКИЙ (Канівський район Черкаської області)

Канівщина – край, надзвичайно багатий на яри. Їх тут налічується понад 5 тис. Справжнім королем цієї форми рельєфу є місцевий Хмільнянський яр. Периметр дивовижного об'єкта, що розкинувся, ніби велетенське дерево, з усіма відгалуженнями становить 120 км. А цих «гілок» у яру аж 500. Глибина ж його місцями сягає 70 м. Яри – чи не найбільші вороги сільського господарства. Хмільнянський щороку знищує до 10 га ріллі. Крім того, замулює глиною та піском поля, що лежать у його гирлі. У 1903 році впродовж одного дня він перегатив місцеву річку Рось і відшттовхнув її русло нижче на 10 км. Під шаром глини було поховано цінні ґрунти дніпровської заплави. Потрапити на дно яру-розбишаки під час зливи небезпечно, адже вибратися з цієї водно-грязьової пастки самотужки буде неможливо. Потужний потік несе його дном величезні каменюки, глину, пісок і зрушує все на своєму шляху, навіть зриває греблі й мости. Місцевим жителям довелося розчищати гирло Росі від наносів ґрунту з Хмільнянського яру довгих сім років, від 1904 до 1911-го.

2

3

АСКАНІЯ-НОВА – НАЙБІЛЬШИЙ СТЕПОВИЙ ЗАПОВІДНИК ЄВРОПИ (Чаплинський район Херсонської області)

Площа степової країни Асканія-Нова становить 11 тис. га. Вдивляючись у це трав'яне море – і складається враження, що воно нескінченне. Назву цій місцевості 1841 року дав її тодішній власник – герцог Ангальт-Кетенський – на честь свого маєтку Асканія в Німеччині. А заповідник, тоді приватний, на цих величезних земельних угіддях облаштував місцевий поміщик, теж німець за національністю, Фрідріх Фальц-Фейн. Цю свою давню мрію він здійснив 1898 року. В непривітному посушливому степу поцінував дикої природи власними силами виростив сад, організував зоопарк, акліматизував десятки видів диких тварин і птахів, звезених з усіх континентів планети.

Заповідний степ Асканії складається із трьох масивів. На одному з них розташована найцікавіша атракція заповідника – тут утримують табун коней Пржевальського, стада бізонів, сайгаків та інших божих створінь. Улітку сюди випускають антилоп та зебр, що надає українському степові неповторного африканського колориту.

Загалом у цій унікальній країні дикої природи знайшли прихисток майже півтисячі видів рослин. Можна навіть пожалкувати, що не народився бізоном чи конем Пржевальського, аби мати змогу все життя гаяти запашними мальовничими просторами степового царства, що зветься Асканія-Нова.

ФОТО: УНАН

ХОРТИЦЯ – НАЙБІЛЬШИЙ РІЧКОВИЙ ОСТРІВ ЄВРОПИ (місто Запоріжжя)

Довжина Хортиці становить 12,5 км, середня ширина – 2,5 км. Загальна площа острова – майже 3 тис. га. Кажучи мовою геології, він є частиною Українського кристалічного щита. В основі його будови – докембрійські гранітні породи віком 2,5 мли років. Найкраще вони представлені в північній частині, де масивні прибережні скелі сягають висоти 40–50 м, утворюючи надзвичайно мальовничий ландшафт. До того ж долина Дніпра в районі Хортиці – єдина збережена ділянка порожистої частини річки. Доки не звели ДніпроГЕСу, індустріального гіганта, що видніється з острова, вона в цьому районі мала аж дев'ять порогів. У давнину не багато човнів могли їх подолати. Кажуть, чорні археологи продовжують із заздрую регулярністю вилловлювати звідтіля старовинні артефакти. Мені ж довелося задовольнитися дір'явим німецьким шоломом часів Другої світової війни, знайденим на метровій глибині неподалік одного з купальних місць острова.

Звісно, Хортиця в українців асоціюється насамперед із козацтвом. Запорозжці облюбували її в XVI столітті. Хоча сліди людського перебування простежуються там іще з кам'яної доби. А найдавніші археологічні знахідки датоваано 10–6 тисячоліттям до н.е. За легендою, саме на Хортиці 972 року в битві з печенігами загинув князь Святослав.

Зараз тут діють Музей історії запорозького козацтва та історико-культурний комплекс «Запорозька Січ», у якому представлено відтворений вигляд військової бази низовиків.

4

ФОТО: УКРАЇНСЬКА

ФОТО: УНІАН

5
НАЙДОВША КОСА ЄВРОПИ – АРАБАТЬКА СТІЛКА
(від Керченського півострова у Криму майже до міста Генічеська в Херсонській області)

Довжина Арабатської Стілки – 115 км. А контрастує з цією цифрою її ширина, що коливається від 7 км до якихось 270 м. Важко повірити, але ще тисячу років тому на місці Арабатки плескались азовські хвилі. Формування цього суходолу відбулось у XII–XIII століттях внаслідок опускання дна Сиваша й Азовського моря. Між ними з'явилася вузька й довга зона підйому над поверхнею моря у вигляді ланцюжка дрібних островців. А хвилі, що розбивалися об них, поступово наносили пісок. Так згодом і виросла коса.

Назва Арабатської Стілки походить від арабського слова «рабат», що означає «фортеця». Турецьке укріплення існувало тут до 1771 року. Звели його, щоб не дати козацьким військам проходити суходолом у Крим. Те, що турки викинули гроші на вітер, запорожці доводили не раз – під командуванням Івана Рога та легендарного отамана Івана Сірка. Остаточно Арабатська фортеця втратила стратегічне значення в середині XIX століття. Нині про неї нагадують лише руїни. Узбережжя Арабатської коси – це суцільний облюбований відпочивальниками пляж із відмілиною, якою можна заходити в море майже на півкілометра від берега. Купальний сезон триває тут аж 130 днів.

ОЛЕШКІВСЬКІ ПІСКИ –
НАЙБІЛЬША ПУСТЕЛЯ ЄВРОПИ
(Цюрупинський район Херсонської області)

Воістину незвичайне для України природне утворення – пустеля. Влітку ці піски нагріваються до 75°C, чому неабияк сприяє серйозний брак вологи. Дощів тут значно менше, ніж на навколишніх територіях, бо ж висхідні потоки гарячого повітря розганяють хмари. І, звісна річ, як і в кожній нормальній пустелі, тут бувають справжні піщані бурі.

Природний об'єкт має в діаметрі 15 км і площу 160 тис. га, і виник він не без сприяння людей. Піщані масиви у низинах Дніпра були завжди. Проте їх рух постійно стримувала густа степова рослинність. Але в XIX столітті до цих місць завезли велике поголів'я овець, котрі, немов сарана, знищили весь трав'яний покрив. Як наслідок – піски були звільнені й розметені на значну площу вітровою ерозією.

ФОТО: УКРАЇНОРИ

7
НАЙДОВША ГІПСОВА ПЕЧЕРА СВІТУ –
ОПТИМІСТИЧНА
(околиця села Королівка Борщівського району Тернопільської області)

Печера Оптимістична – наразі єдиний природний об'єкт України, занесений до Книги рекордів Гіннеса. Загальна довжина її підземних ходів становить ні багато ні мало – 240 км, що приблизно дорівнює відстані між Києвом та Вінницею. Замулений вхід до підземелля спелеологам показали місцеві дітлахи. У травні 1966 року львівські спеціалісти виявили кількасотметрову гіпсову порожнину. Ніхто й гадки не мав, на яке диво природи натрапили. Печеру прозвали Оптимістичною через позитивний настрій львівських спелеологів, ентузіазму котрих не підтримали колеги з інших країн. Адже всі чомусь були впевнені, що довжина печери не більша за 3 км. Отак і народжуються сенсації, ця знахідка – не виняток.

Першу за довжиною серед гіпсових печер і третю – серед усіх загалом, її досі називають не цілком дослідженою. Хто знає, а раптом спеціалісти з часом виявлять іще кількадесят кілометрів ходів та лабіринтів? Нині відомі 10 районів Оптимістичної, лише кілька з яких з'єднані між собою вузькими лазами. Охочі зануритись у таємничі й прекрасні лабіринти зможуть безпосередньо на місці за скромну плату орендувати обладнання та спецодяг і скористатися послугами досвідченого екскурсовода.

К Н И Г А Р Н Я

30 березня – 6 квітня

чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

|| Київ (вул. Лисенка, 3):

31 березня, 12:00 – дитячі читання зі співаком та музикантом Олександром Ярмолою.

5 квітня, 17:00 – творчий вечір Юрія Винничука до 60-річчя письменника.

6 квітня, 18:00 – презентація книжки Вахтанга Кебуладзе «Феноменологія досвіду» за участю Євгена Бистрицького, Андрія Богачова, Анатолія Лоя, Олександра Пролєєва, Костянтина Сігова. Модератор Вадим Менжулін.

|| Івано-Франківськ (вул. Незалежності, 31):

30 березня, 18:00, 4-й поверх – джаз-клуб: перегляд концерту Мішеля Петруччіані.

2 квітня, 18:00, 5-й поверх – відкриття персональної виставки живопису Маргарити Паламарчук.

3 квітня, 18:00, 5-й поверх – майстер-клас для дітей: білочка з пластиліну.

4 квітня, 17:30, 4-й поверх – проект «Літературне бомбардування» до Дня сміху: обмін цікавими книжками, навкололітературні конкурси для бібліофілів та всіх охочих.

4 квітня, 19:00, 4-й поверх – кіноперегляд: «Розімкнені обійми» Педро Альмодовара.

|| Львів (просп. Свободи, 7):

2 квітня, 18:00 – розмова на тему «Будь мужнім: поезія як подолання поразки. Навколо творчості Збігнєва Герберта» за участю перекладачів Андрія Павлишина, Віктора Дмитрука, Остапа Сливинського та консула Республіки Польща у Львові Анджея Дрозда.

3 квітня, 17:00 – майстер-клас із писанкарства

(проводить Оксана Наконечна).

4 квітня, 18:00 – презентація книжки Мирослава Дочинця «Криничарі: Діярюш найбагатшого чоловіка Мукачівської домінії».

5 квітня, 18:00 – лекція Марії Титаренко на тему «Американська нова журналістика: факт vs фікшн».

|| Харків (вул. Сумська, 3):

3 квітня, 18:30 – дискусія «Лесь Курбас і сучасність». Доповідач Вікентій Пухарев.

4 квітня, 18:30 – лекція «Традиції Японії». Мова – англійська.

5 квітня, 19:00 – брифінг «Сміх та й годі». Модератор Павло Баранчук. Мова – англійська.

|| Вінниця (вул. Соборна, 89):

30 березня, 18:00 – психологічний майстер-клас «Марс і Венера».

1 квітня, 12:00 – майстер-клас із писанкарства.

3 квітня, 18:00 – презентація збірки Михайла Каменюка «Пісні ніжного волоцюги».

5 квітня, 18:00 – поетичний вечір авторів альманаху «Експрес «Молодість»».

|| Тернопіль (вул. Валова, 7–9):

4 квітня, 19:00 – відкриті поетичні читання літературної студії «87».

5 квітня, 18:00 – програма імені Фулбрайта в Україні та Книгарня «Є» запрошують на презентацію книжки Марії Шимчишин «Гарлемський ренесанс. Історія, теорія, поетика та афроамериканська самість».

Інформаційний партнер

Тиждень
української літератури

Із повним переліком заходів та його можливими змінами ви можете ознайомитися в Книгарні «Є» у вашому місті та на сайті book-ye.com.ua

КОНСЕНСУС

Днями були родинні поїздки до Ковеля, Горлівки. Потяги, електрички, автобуси. І всюди одне й те саме: тільки-но відїхали – відверті розмови незнайомих між собою людей. Слово за словом, перебиваючи одне одного, про корупцію, податківців та міліціонерів, про малу зарплату й пенсії, на які неможливо жити, про дітей, котрі не можуть учитися, адже грошей не вистає, про Росію, де люди виступають проти Путіна... Дехто зізнається, що голосував «за Яника», а тепер розчарований. Мови обговорення – українська, російська, суржик... Згадала темний жарт колежанки: «Регіонали об'єднують західняків і східняків». ■

Олена
Чекан

Олександр
Михельсон

ВЕЛИКА РІЗНИЦЯ

Глибока калюжа залишила на тротуарі вузьку стежинку, якою міг пройти тільки один. А хто саме мав ним стати, галасливо з'ясовували дві компанії пішоходів. Люди, не охочі втягуватись у довгу дискусію, оминали стежинку – це легше, ніж припинити чвари. А поруч, на дорозі, було не краще – між ямами могла проїхати лише одна автівка. Проте водії, сигналячи одне одному фарами та руками, швидко визначали, кому їхати, тож машини затору майже не створювали. Здавалося б, люди одні й ті самі. Проте одні якось самоорганізувались, а другі не шкодували часу на суперечку, шкодячи в підсумку й іншим, і собі самим. Хіба водії відрізняються від пішоходів? ■

Дмитро
Вовнянко

Наталія
Петринська

ОСТАННЯ ДОРОГА

Роковини смерті Вячеслава Чорновола для мене мають особливе значення. Він мені не рідня, я з ним не був знайомий, не всі його останні політичні ініціативи мені подобались. Але напередодні похорону моя гуртожитська кімната ледве вмістила з десяток гостей із різних кінців України, які приїхали з ним попрощатися. Вони дісталися своїм коштом, хтось навіть позичив гроші на квиток. Можна по-різному пройти життєвий шлях. Можна тихо жити й тихо померти. А можна жити так, щоб, коли відійшов в інший світ, десятки тисяч незнайомих людей відчували потребу їхати за сотні кілометрів у плацкартних вагонах, спати на підлозі в гуртожитку тільки для того, аби провести в останню дорогу. ■

Андрій
Дуда

В'ячеслав
Дарпінянц

ХЕВІ МЕТАЛ

О пів на шосту ранку – страшний металевий гуркіт. У напівсні – моторизована група фон Манштейна ввійшла до міста, однак заблукала в дороговказах, химерно розставлених до Євро, і тепер перегруповується під вікнами, доки розвідка намагається з'ясувати, де ж усе-таки ті Грушевського й Банкова. Потім розумієш, що це просто сміття з металевих контейнерів спилється в металеву пащечку сміттєвоза. От біда: не прибирають – тхне, прибирають – не виспишся... Невже в Україні можливе тільки «менше зло»? Проте, остаточно прокинувшись, вирішуєш, що у твоїх силах теж дещо зробити. Треба тільки точно дізнатись, у які дні приїздить це залізне одоробло. І перед тим зачиняти вікно, а не так, як учора. ■

МОЇ МОВИ

Українська – мова природи і життя. Вперше відчула її в бабусиних піснях, поглибили це «Intermezzo» Михайла Коцюбинського й «Лісова пісня» Лесі Українки. Російська – мова внутрішнього протесту. Найвиразніше її сприйняла у Достоєвського та у піснях рок-гуртів часів перебудови. Англійська – мова порозуміння і свободи: ламані спроби спілкування з іноземцями, рятівні таблички в різних країнах, гумор Твена, тексти The Doors... Давньогрецька – мова інтуїції, почуттів: химерний синтаксис, поезія, пишнотакручені епітети читаються і сприймаються серцем. Латина – мова логіки. Довершена геометричність граматичних конструкцій, структурованість прози... Перекладаючи, чую її чіткий ритм. ■

ХІРУРГИ ПЕРА

Іноді соромно називатися журналістом. Адже деякі автори обстоюють право на аборти. (Залишимо осторонь ті поодинокі випадки, коли сама вагітність загрожує життю жінок.) Колеги нібито недурні, з огляду на зарозумілу аргументацію. Дехто навіть у курсі теогуменів щодо часу зародження душі. Горе від розуму: навіщо ж логарифми, коли йдеться про елементарне?.. Аборт – це вбивство. Чув від вчених, що ненароджені малюки обстоюють своє право на життя в утробі до останнього, але... без шансів. Подивитись науковий фільм не наважився... А потім ті самі «гуманісти» оспівують ювенальну систему, якось так апіорі «потрібно», особливо не заглиблюючись у проблематику та ситуації, захищаючи права абстрактних дітей. ■

5

представляє

22:00
щосуботи

В кабінетах

...майже інтимні розмови

авторський проект Лариси Губіної

BMW 5 серії
Business Line
Comfort Line

www.bmw.ua

Із задоволенням
за кермом

УСПІХ – ЦЕ НЕ СЕКРЕТ, ЦЕ ПРИНЦИП.

Кожна ідея вимагає простору, щоб розгорнутися, і кожна думка потребує часу, щоб дозріти. Так народжується досконала естетика і динаміка, рухома лише Вашим прагненням до успіху. Але будь-який шлях приємніше долати впевнено та з комфортом, саме тому **BMW 5 серії Business Line** та **BMW 5 серії Comfort Line** з численним набором опцій стане гідним продовженням Вашої особистої історії успіху. Дізнайтесь більше на www.bmw.ua.

BMW 5 СЕРІЇ BUSINESS LINE BMW 5 СЕРІЇ COMFORT LINE.

BMW EfficientDynamics
Менше пального. Більше динаміки.

ФІНАНСОВІ ПРОГРАМИ

520i Business Line
184 к.с., 5,5-8,9 л/100 км
Вартість 43 300 €
Відсоткова ставка від 0%

520i Comfort Line
184 к.с., 5,5-8,9 л/100 км
Вартість 46 499 €
Відсоткова ставка від 0%

АВТ Баварія

Офіційний імпортер BMW в Україні

Київ, вул. Мечникова, 2, тел.: (044) 494-21-21 Київ, бульвар Лепсе, 4, тел.: (044) 490-77-33 Київ, вул. Новокостянтинівська, 13/10, тел.: (044) 498-70-70
Запоріжжя, вул. Олімпійська, 7, тел.: (0612) 96-88-38 Дніпропетровськ, вул. Панікахи, 5, тел.: (056) 744-95-95

Донецьк: Імпульс, (062) 330-40-40 Львів: Христина, (032) 244-19-00 Одеса: Емералд Моторс, (048) 740-55-55 Харків: Баварія Моторс, (057) 766-17-50 Сімферополь: Автодель, (0652) 548-555 Миколаїв: Конструктор, (0512) 49-93-17
Херсон: Баварія Юг, (0552) 43-07-03 Кременчук: Автосервіс Альянс, (0536) 77-08-11 Луганськ: Автомобільний дом "Вікторія", (0642) 33-08-88 Хмельницький: Баварія Захід, (0382) 785-700 Рівне: Валері М, (0362) 64-20-54

*Дана пропозиція дійсна з 01.02.2012 до 31.05.2012 у дилерських центрах АВТ Баварія. Імпортер залишає за собою право змінювати ціни та умови акції. Ціни на автомобілі вказані для BMW 520i у комплектації Комфорт Лайн та BMW 520i у комплектації Бізнес Лайн. Оплата у гривнях за встановленим Продавцем обмінним курсом євро на українську гривню. Дані по кредитуванню надані ПАТ "УкрСредБанк" (Ліцензійний Банк™), Ліцензійний НБУ №5 від 29.06.2010 р. Відсоткова ставка 0% діє при передплаті 50% від вартості автомобіля, єдиноразова комісія при цьому складає 3% від суми кредиту, а термін кредитування складає 12 місяців. Більш детальну інформацію щодо умов кредитування Ви можете отримати звернувшись до фінансового консультанта за вказаними вище адресами та телефонами АВТ Баварія.